

Vlado Dimovski
Mojca Marc
Darja Peljhan
Katja Zajc Kejžar

330

320

310

300

290

280

Analiza sprememb na trgu sladkorja po sprostitvi kvot v Evropski uniji v letu 2017

A 8 4 5 4 2 3 2 3 5 5 6

90

80

70

60

50

40

30

20

10

0

Vlado Dimovski
Mojca Marc
Darja Peljhan
Katja Zajc Kejžar

Analiza sprememb na trgu sladkorja po sprostitvi kvot v Evropski uniji v letu 2017

Univerza v Ljubljani **EKONOMSKA** FAKULTETA
Založništvo

Znanstvene monografije Ekonomske fakultete

Vlado Dimovski, Mojca Marc, Darja Peljhan, Katja Zajc Kejžar
Analiza sprememb na trgu sladkorja po sprostitvi kvot v Evropski uniji v letu 2017

Založila: Ekonomska fakulteta v Ljubljani,
Za založnika: dekanja prof. dr. Metka Tekavčič

Uredniški odbor: prof. dr. Mojca Marc (predsednica), doc. dr. Mateja Bodlaj, lekt. dr. Nadja Dobnik, prof. dr. Marko Košak, prof. dr. Tanja Mihalič, prof. dr. Aleš Popovič, prof. dr. Tjaša Redek

Recenzenta: prof. dr. Nina Ponikvar
prof. dr. Črtomir Rozman

Lektorica: Danijela Čibej

Oblikovanje naslovnice: Robert Ilovar, IlovarStritar, vizualne komunikacije,
d.o.o., Ljubljana

Ljubljana, 2018

Monografija je dostopna v PDF formatu na spletnih straneh Založništva Ekonomske fakultete v Ljubljani.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

339.166:664.1

ANALIZA sprememb na trgu sladkorja po sprostitvi kvot v Evropski uniji v letu 2017 [Elektronski vir] / Vlado Dimovski ... [et al.]. - El. knjiga. - Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2018. - (Učbeniki Ekonomske fakultete)

Način dostopa (URL): http://www.ef.uni-lj.si/zaloznistvo/raziskovalne_publicacij

ISBN 978-961-240-331-7 (pdf)

1. Dimovski, Vlado
293353216

Vse pravice pridržane. Noben del gradiva se ne sme reproducirati ali kopirati v kakršni koli obliki: grafično, elektronsko ali mehanično, kar vključuje (ne da bi bilo omejeno na) fotokopiranje, snemanje, skeniranje, tipkanje ali katere koli druge oblike reproduciranja vsebine brez pisnega dovoljenja avtorja ali druge pravne ali fizične osebe, na katero bi avtor prenesel materialne avtorske pravice.

KAZALO

UVOD.....	1
1 OPREDELITEV TRGA SLADKORJA	6
1.1 Organiziranost trga sladkorja: evropska in slovenska perspektiva	7
1.1.1 Razvoj sladkorne politike v okviru skupne kmetijske politike EU	9
1.1.2 Trenutni ukrepi, ki se izvajajo na trgu sladkorja v EU (do 1. 10. 2017)	10
1.1.3 Reforma 2017	15
1.2 Organiziranost trga sladkorja: globalna perspektiva	20
1.3 Vrsta trga in oblika konkurence na evropskem trgu sladkorja	21
1.3.1 Trenutno stanje s kvotnim režimom	21
1.3.2 Pričakovano stanje po ukinitvi kvotnega režima (po 30. 9. 2017)	24
1.4 Položaj EU in Slovenije na globalnem trgu sladkorja	28
2 TRENDI GIBANJA CEN SLADKORJA NA SVETOVNI RAVNI IN V EU V NASLEDNJIH 10 LETIH.....	38
2.1 Analiza gibanja cen sladkorja v preteklosti	38
2.1.1 Opredelitev svetovne cene sladkorja	38
2.1.2 Primerjava gibanja evropske in svetovne cene sladkorja	39
2.2 Identifikacija dejavnikov vpliva na cene	41
2.2.1 Institucionalni dejavniki	41
2.2.2 Alternativne uporabe sladkorne pese in trsa.....	42
2.2.3 Substituti sladkorja na trgu sladil	43
2.3 Ocena gibanja cen sladkorja v naslednjih 10 letih.....	44
2.3.1 Projekcije sprememb na evropskem trgu sladkorja po ukinitvi kvot.....	45
2.3.2 Projekcije sprememb na globalnem trgu sladkorja.....	48
2.3.3 Analiza scenarijev: možno gibanje cene v prihodnje	53
3 TRENDI PROIZVODNJE IN PORABE SLADKORJA V NASLEDNJIH DESETIH LETIH.....	58
3.1 Identifikacija dejavnikov ponudbe sladkorja.....	58
3.1.1 Zaloge.....	59

3.1.2	Cena sladkorja.....	59
3.1.3	Površine za gojenje sladkornega trsa in sladkorne pese	60
3.1.4	Hektarski donos za sladkorni trs in sladkorno peso.....	62
3.1.5	Proizvodnja surovega sladkorja.....	65
3.1.6	Potrošnja sladkorja	66
3.1.7	Politični dejavniki.....	66
3.2	Ocena gibanja proizvodnje sladkorja v naslednjih desetih letih	66
3.3	Identifikacija dejavnikov povpraševanja po sladkorju	72
3.4	Ocena gibanja porabe sladkorja v prihodnjih desetih letih.....	81
4	MOŽNOST TRŽENJA SLADKORJA V DOMAČIH IN TUJIH TRGOVSKIH MREŽAH S PRIMERJALNO ANALIZO CEN SLADKORJA POTENCIALNIH GLAVNIH KONKURENTOV	90
4.1	Analiza možnosti obsega prodaje v trgovskih mrežah, ki so prisotne na slovenskem trgu.....	90
4.1.1	Intervju Mercator, d. d.....	91
4.1.2	Intervju Engrotuš, d. o. o.	92
4.1.3	Ugotovitve iz intervjujev	93
4.1.4	Vpliv odprave kvot na poslovanje podjetja Viro, tvornica ščera, d. d.	94
4.2	Primerjalna analiza maloprodajnih cen sladkorja v trgovskih mrežah, ki so prisotne na slovenskem trgu	95
	SKLEP.....	96
	LITERATURA IN VIRI.....	100

KAZALO SLIK

Slika 1: Proces predelave sladkorne pese in sladkornega trsa.....	8
Slika 2: Gibanje uvoza in izvoza sladkorja v EU v obdobju 2005-2016.....	12
Slika 3: Regionalna struktura uvoza sladkorja v EU v letu 2015.....	13
Slika 4: Regionalna struktura izvoza sladkorja iz EU v letu 2015.....	13
Slika 5: Struktura uvoza sladkorja glede na carinski režim v letih 2010 in 2015 ..	15
Slika 6: Časovni pregled glavnih mejnikov v sladkorni politiki EU	17
Slika 7: Delovanje trga sladkorja v EU z in brez kvot	25
Slika 8: Deleži posameznih držav članic EU v skupnem evropskem izvozu sladkorja v tretje države in znotraj EU v letu 2015	29
Slika 9: Deleži posameznih držav članic EU v skupnem vrednostnem in količinskem evropskem izvozu posameznih kategorij sladkorja v tretje države v letu 2015.....	30
Slika 10: Deleži posameznih držav članic EU v skupni vrednosti in količini dobav znotraj EU (intra-EU izvozu) po posameznih kategorijah sladkorja za leto 2015	32
Slika 11: Regionalna struktura izvoza in uvoza belega sladkorja Slovenije v letu 2014.....	36
Slika 12: Regionalna struktura uvoza surovega trsnega in pesnega sladkorja Slovenije v letu 2014.....	37
Slika 13: Gibanje svetovne cene surovega (New York, N. 11) in belega sladkorja (London, N.5), 2008-2015 (cena izražena v USD na tono).....	39
Slika 14: Gibanje cene sladkorja na evropskem in svetovnem trgu v obdobju 2008-2015	40
Slika 15: Pričakovane spremembe na evropskem trgu sladil	44
Slika 16: Gibanje cen sladkorja na svetovnem in evropskem trgu na osnovi projekcij Evropske komisije in OECD/FAO za obdobje 2014-2024	56
Slika 17: Površine za pridelavo sladkorne pese v EU v obdobju 2005-2014.....	61
Slika 18: Površine namenjene gojenju sladkornega trsa in sladkorne pese v milijon ha: povprečje 2012-2014 in projekcija do 2024 za svet	62
Slika 19: Povprečni hektarski donos pri gojenju sladkorne pese v t/ha v državah EU v obdobju 2005-2014	63
Slika 20: Svetovni pridelek sladkorne pese v milijon t: povprečje v obdobju 2012-2014 in projekcija za 2024.....	64

Slika 21: Projekcija proizvodne cene sladkorne pese v EUR/t za države EU28 do leta 2024.....	65
Slika 22: Svetovna proizvodnja, potrošnja in zaloge sladkorja (ekvivalent surovega sladkorja): povprečje v obdobju 2012-2014 in projekcija do 2024 v milijon t.....	68
Slika 23: Proizvodnja, potrošnja in zaloge sladkorja (ekvivalent surovega sladkorja) v državah OECD: povprečje v obdobju 2012-2014 in projekcija do 2024 v milijon t.....	69
Slika 24: Proizvodnja, potrošnja in zaloge sladkorja (ekvivalent surovega sladkorja) v državah EU28: povprečje v obdobju 2012-2014 in projekcija do 2023 v milijon t.....	70
Slika 25: Proizvodnja sladkorja največjih proizvajalk za obdobje 2012-2014 in napoved za 2024 v milijonih ton ekvivalentov surovega sladkorja (ess)	71
Slika 26: Dejavniki na trgu belega sladkorja.....	75
Slika 27: Vpliv dejavnikov povpraševanja in ponudbe v procesu predelave sladkorne pese in sladkornega trsa	76
Slika 28: EU izvoz in uvoz sladkorja	78
Slika 29: Uvoz belega in surovega sladkorja v EU v letih 2002-2012 (v 1.000 ton)	80
Slika 30: Scenarij 1 - relativno visoke cene sladkorja v EU in relativno nizke cene sladkorja na svetovnem trgu.....	84
Slika 31: Scenarij 2 - relativno nizke cene sladkorja v EU in relativno visoke cene na svetovnem trgu.....	85

KAZALO TABEL

Tabela 1: Časovni pregled evropskih ukrepov za sladkor in predvidene spremembe v ureditvi trga sladkorja EU po opustitvi kvot v septembru 2017	18
Tabela 2: Povzetek pričakovanih učinkov reforme po 30.9.2017 za posamezne deležnike	27
Tabela 3: Uvoz sladkorja Slovenije v letu 2014 v EUR.....	35
Tabela 4: Izvoz sladkorja Slovenije v letu 2014 v EUR	35
Tabela 5: Projekcije OECD-FAO do leta 2024.....	49
Tabela 6: Pregled projekcij gibanja glavnih kategorij na trgu sladkorja v naslednjih 10 letih (v mio t ekvivalenta belega sladkorja).....	52
Tabela 7: Projekcije cen surovega in belega sladkorja v USD/t za 2014-2024	54
Tabela 8: Projekcije cen surovega in belega sladkorja v EUR/t za 2014-2024	55
Tabela 9: Intervalna napoved gibanja cene belega sladkorja na svetovnem in evropskem trgu v obdobju 2015-2024	57
Tabela 10: Intervalna napoved gibanja proizvodnje belega sladkorja na evropskem trgu v obdobju 2015-2024.....	72
Tabela 11: Poraba sladkorja v svetu.....	77
Tabela 12: Poraba belega sladkorja v Sloveniji v obdobju od 2000 do 2014...	81
Tabela 13: Scenarij 1 (relativno visoke cene sladkorja v EU in relativno nizke cene na svetovnem trgu) – bilanca sladkorja v EU-28 (v mio ton)..	83
Tabela 14: Scenarij 2 (relativno nizke cene sladkorja v EU in relativno visoke cene sladkorja na svetovnem trgu) – bilanca sladkorja v EU-28 (v mio ton)	83
Tabela 15: Povprečni scenarij – bilanca sladkorja v EU-28 (v mio ton).....	86
Tabela 16: Poraba sladkorja in izoglukoze v Evropi v obdobju 2013-2023	87
Tabela 17: Poraba sladkorja in izoglukoze v EU-28 v obdobju 2013-2023.....	88
Tabela 18: Poraba sladkorja in izoglukoze v svetu v obdobju 2013-2023.....	88
Tabela 19: Intervalna napoved gibanja proizvodnje belega sladkorja na trgu EU28 v obdobju 2015-2024	89
Tabela 20: Primerjava maloprodajnih cen (v EUR za kg) različnih vrst sladkorja v izbranih trgovskih mrežah v Sloveniji (stanje: november 2015).	95

UVOD

Sladkor je naravno sladilo iz skupine ogljikovih hidratov, ki ga učinkovito pridobivamo iz sladkorne pese in sladkornega trsa. Sladkor iz sladkorne pese predstavlja približno 22 % svetovne proizvodnje sladkorja. Sladkor je homogen proizvod, razlikujemo pa med surovim sladkorjem (angl. raw sugar) in rafiniranim ali belim sladkorjem. Rafinirani ali beli sladkor je narejen iz surovega sladkorja s postopkom rafinacije, ki odstrani melaso. Sladkor je eden izmed najbolj trgovanih primarnih proizvodov. K temu prispevajo relativno lahka distribucija presežkov in tudi špekulativni razlogi. Na trg sladkorja poleg tržnih dejavnikov pomembno vplivajo tudi politični dejavniki (Rumánková & Smutka, 2013). Večina držav namreč močno regulira trg sladkorja tako z notranjimi ukrepi kmetijskih politik, kot različnimi zunanjetrgovinskimi ukrepi.

Evropska unija (EU) je drugi največji porabnik sladkorja na svetu in tretji največji proizvajalec sladkorja na svetu. Zadnje večje spremembe na trgu sladkorja Evropske unije je povzročila reforma v letu 2006, katere glavni cilj je bil spodbuditi premik proizvodnje sladkorja na stroškovno učinkovitejša področja, tako da so ponudili proizvajalcem z višjimi stroški možnost in dodatne spodbude, da bi se odrekli proizvodnim kvotam in zapustili panogo. Številni regulatorni ukrepi, kot na primer minimalne cene sladkorne pese, proizvodne kvote sladkorja, pomoč za zasebno skladiščenje (nikdar uveljavljeno) in sheme umika s trga (Rocha, 2015) ostajajo v veljavi do reforme trga sladkorja v oktobru 2017.

Proizvodnja sladkorja in izoglukoze je do oktobra 2017 še vedno regulirana s fiksnimi kvotami, ki so razdeljene po državah članicah Evropske unije. Proizvodnje izven kvot ne morejo sprostiti na trg sladkorja v Evropski uniji. Proizvodne kvote sladkorja so se pomembno znižale v Italiji, Španiji in Grčiji. S proizvodnjo sladkorja so popolnoma prenehali v petih državah članicah: Irski, Latviji, Sloveniji, Bolgariji in na kontinentalnem delu Portugalske, zato je prišlo do koncentracije proizvodnje v vodilnih državah članicah – Franciji in Nemčiji. Panogo proizvodnje sladkorja v EU lahko danes označimo za 'vitkejšo' panogo (angl. leaner industry), z občutno višjimi hektarskimi donosi, v kateri sodeluje

zelo zmanjšano število 'igralcev' (tovarn) in ki temelji na zmanjšani pridelovalni površini (Rocha, 2015).

26. junija 2013 je bil sprejet politični dogovor o reformi Skupne kmetijske politike EU (v nadaljevanju SKP, angl. CAP – Common Agricultural Policy) med Evropsko komisijo, Evropskim parlamentom in Evropskim svetom. Dogovor je vključeval podaljšanje obstoječih tržnih mehanizmov za sladkor do 2016/17 in odpravo kvot na sladkor in izoglukoza ter minimalnih cen sladkorne pese po tem obdobju. Ker pričakujemo, da bo omenjeni dogovor vplival na evropski (in s tem tudi na slovenski) trg sladkorja, v monografiji proučujemo spremembe na trgu sladkorja po sprostitvi kvot v letu 2017. Monografija je nastala pred uveljavitvijo te reforme, tako da pri analizi trenutnega stanja na trgu sladkorja upoštevamo ureditev in ukrepe, ki se bodo izvajali do 1. oktobra 2017, ko bo v veljavo stopila reforma, ki bo odpravila sistem proizvodnih kvot v EU.

Naš namen je prispevati k razumevanju vplivov, ki jih bo institucionalna reforma povzročila na evropskem trgu sladkorja. Z identifikacijo možnih scenarijev želimo izboljšati odločanje različnih interesnih skupin (na primer proizvajalcev, potrošnikov, oblikovalcev ekonomske politike), na katere bo reforma vplivala. To je tudi glavni prispevek monografije. Naši raziskovalni vprašanji sta, ali bo institucionalna reforma leta 2017 pomembno vplivala na evropski trg sladkorja ter kakšne učinke reforme na trgu sladkorja lahko pričakujemo po letu 2017.

Izsledki monografije so uporabni za raziskovalno in strokovno javnost. Rezultati analiz potencialno vplivajo na prihodnje raziskovanje v znanstvenoraziskovalnih inštitucijah, predvsem s področja ekonomije, poslovnih ved, kmetijstva in živilske tehnologije. Na področju strokovne javnosti vidimo glavne potencialne uporabnike spoznanj, predstavljenih v monografiji, v nosilcih ekonomskih politik ter poslovni javnosti s področja pridelave in predelave hrane ter trgovine na debelo in drobno.

Naše raziskovalno delo temelji na uporabi primarnih in sekundarnih podatkov. V posameznih delih monografije uporabljamo različne raziskovalne metode.

Izpostavili bi predvsem naslednje:

- z metodo deskripcije oziroma deskriptivno metodo spoznavamo predmet proučevanja na ravni opisovanja podatkov in razmerij med njimi;
- z metodo komparacije oziroma komparativno metodo primerjamo podatke in njihova medsebojna razmerja ter tako odkrivamo podobnosti in razlike;
- z metodo klasifikacije urejamo in razvrščamo širše opredeljene pojme na ožje po določenih vidikih oziroma kriterijih;
- z metodo kompilacije povzemamo ugotovitve preteklih raziskav;
- z metodo analize spoznavamo predmet proučevanja z razčlenjevanjem na posamezne sestavne dele, ki jih obravnavamo v medsebojnih razmerjih s pomočjo ugotavljanja vzrokov nastanka pojava na osnovi kritičnega presojanja;
- z metodo sinteze združujemo in povezujemo posamezne dele v sestavljene ali enkratne celote.

V monografiji najprej analiziramo trenutno stanje na trgu sladkorja (to je pred 1. 10. 2017), s poudarkom na stanju v Evropski uniji in Sloveniji. Identificiramo dejavnike ponudbe in povpraševanja ter prikažemo razvoj regulatornih sprememb na trgu sladkorja v preteklih letih. Sledi analiza pričakovanih sprememb na trgu sladkorja po ukinitvi proizvodnih kvot v EU (s 30. 9. 2017). Glavne pričakovane spremembe po odpravi kvot in sprostitev cen so naslednje (Burrell et al., 2014):

- proizvodnja sladkorne pese in belega sladkorja bo narasla za okoli 4 %;
- celotna proizvodnja etanola se ne bo bistveno spremenila, vendar se bo relativno zmanjšala pomembnost sladkorja kot surovine za pridelavo etanola za nekaj odstotnih točk;
- zelo se bo zmanjšal uvoz surovega sladkorja iz tretjih držav z visokimi stroški;
- uvoz surovega sladkorja iz Brazilije, ki velja za proizvajalko sladkorja z nizkimi stroški, se bo le malenkostno znižal;
- izvoz sladkorja iz EU se bo zmanjšal;

- potrošnja sladkorja na osebo se bo v EU le malenkostno povečala, čeprav bo cena sladkorne pese za predelavo za sladkor za osebno rabo padla za 15–16 %;
- prišlo bo do zelo majhnega pozitivnega vpliva na blaginjo zaradi pozitivnega učinka na potrošnikov presežek kot rezultat nižje cene sladkorja;
- pričakuje se znižanje prihodka za sektor sladkorne pese za več kot 17 %.

Poleg tega pričakujemo, da bo raven proizvodnje sladkorja v Evropski uniji občutljivejša za gibanje svetovnih cen sladkorja. To pomeni, da bodo višje svetovne cene sladkorja zmanjšale privlačnost uvoza sladkorja in povzročile višjo proizvodnjo domačega (EU) sladkorja. Vpliv je lahko še obsežnejši, saj bi bili v tem primeru proizvajalci iz EU spodbujeni, da povečajo proizvodnjo, namenjeno izvozu. Velja tudi obratno: nižje svetovne cene sladkorja bi povečale privlačnost uvoza sladkorja in povzročile nižjo proizvodnjo domačega (EU) sladkorja. Napovedi kažejo, da naj bi stroški proizvodnje sladkorja v EU še naprej padali zaradi vse učinkovitejše proizvodnje kot rezultat reforme iz leta 2006 in zaradi večjih hektarskih donosov. Tako bi proizvodni stroški ostajali pod ravno uvozne paritetne cene za surovi sladkor po preferencialnih dogovorih (vključujoč ekonomske partnerske sporazume – EPA, sheme Vse razen orožja – EBA in CXL-carine v višini 98 EUR/tono). EU bi tako izgubila trenutni status ene največjih uvoznic sladkorja. Na spremembe morajo biti pozorne tudi države iz skupine najmanj razvitih držav (LDC) in afriških, karibskih in pacifiških držav (ACP), saj se bo izvoz iz tega območja v EU zmanjšal, kljub temu da bodo te države še vedno uživale status brezcarinskega dostopa na trge EU. V teh državah morajo pozorno spremljati nove investicije v panogi proizvodnje sladkorja, saj bodo presežne količine sladkorja na račun manjšega uvoza EU morali nameniti regionalnemu in svetovnemu trgu (Rocha, 2015).

Monografija je sestavljena iz štirih vsebinskih poglavij. V prvem poglavju opredelimo trg sladkorja. Najprej predstavimo organiziranost trga sladkorja z evropskega in slovenskega vidika. Izpostavimo razvoj sladkorne politike v okviru skupne kmetijske politike EU, trenutne ukrepe, ki se izvajajo na trgu sladkorja v EU, in opišemo značilnosti reforme trga sladkorja v letu 2017. Sledi predstavitev organiziranosti trga sladkorja z globalne perspektive, kjer

izpostavimo pravila Svetovne trgovinske organizacije, ki veljajo na tem področju. Nadalje analiziramo vrsto trga in obliko konkurence na evropskem trgu sladkorja, kjer ločimo predstavitev trenutnega stanja in pričakovanega stanja po ukinitvi kvotnega režima po 30. 9. 2017. Prvo poglavje zaključimo s predstavitvijo EU in Slovenije na globalnem trgu sladkorja.

V drugem poglavju analiziramo trende gibanja cen sladkorja na svetovni ravni in v EU do leta 2024. Najprej se osredotočimo na analizo gibanja cen sladkorja v preteklih letih, kjer posebej izpostavimo primerjavo gibanja evropske in svetovne cene sladkorja. Nadalje identificiramo dejavnike, ki vplivajo na gibanje cene sladkorja. Ločeno predstavimo vpliv institucionalnih dejavnikov, vpliv alternativne uporabe sladkorne pese in trsa ter vpliv substitutov sladkorja na trgu sladil. Poglavje zaključimo z oceno gibanja cen sladkorja do leta 2024. V tem delu vključimo projekcije oz. simulacije sprememb na evropskem trgu sladkorja po ukinitvi kvot, simulacije sprememb na globalnem trgu sladkorja ter analiziramo scenarije možnega gibanja cen v prihodnjih letih.

V tretjem poglavju analiziramo trende proizvodnje in porabe sladkorja do leta 2024. Najprej identificiramo dejavnike ponudbe sladkorja. Tu se osredotočimo na vplive zalog, cene sladkorja, površin za gojenje sladkornega trsa in sladkorne pese, hektarskega donosa za sladkorni trs in sladkorno peso, proizvodnje surovega sladkorja, potrošnje sladkorja ter političnih dejavnikov. Nadalje ocenimo gibanje proizvodnje sladkorja do leta 2024, identificiramo dejavnike povpraševanja po sladkorju ter ocenimo gibanje porabe sladkorja do leta 2024.

Glede na to, da bi po odpravi proizvodnih kvot lahko ponovno oživili proizvodnjo sladkorne pese in sladkorja v državah članicah EU, kjer je bila proizvodnja po reformi iz leta 2006 ukinjena, smo v četrtem poglavju analizirali možnosti trženja 'slovenskega' sladkorja (pod predpostavko, da bi ga spet začeli proizvajati) v domačih in tujih trgovskih mrežah s primerjalno analizo cen sladkorja potencialnih glavnih konkurentov. Tu smo za zbiranje podatkov o proučevanem pojavu uporabili metodo osebne ankete (intervju).

Monografijo zaključimo s sklepom, v katerem povzemamo glavne ugotovitve izvedenih analiz.

1 OPREDELITEV TRGA SLADKORJA

Sladkor je naravno sladilo iz skupine ogljikovih hidratov. Nahaja se v tkivih večine rastlin, učinkovito pa ga lahko pridobivamo samo iz sladkorne pese in sladkornega trsa. Sladkor je homogen proizvod, vendar moramo ločiti med surovim sladkorjem (angl. raw sugar) in rafiniranim ali belim sladkorjem, ki je narejen iz surovega sladkorja s postopkom rafinacije, ki odstrani melaso. Beli sladkor vsebuje več kot 99,5 % saharoze v suhi snovi. Sladkorna pesa in sladkorni trs se najprej predelata v surovi sladkor, ki se lahko nadalje v tovarnah sladkorja (rafinerijah) predela v beli sladkor in izoglukoza (angl. Glucose Fructose Syrup) ali pa v t. i. biorafinerijah v biogoriva in biokemikalije, kot so npr. umetne mase, kozmetika in različni materiali iz biosurovin. Shematični proces predelave sladkorja prikazuje slika 1. Beli sladkor in izoglukoza se naprej uporabljata kot surovini v predelovalni industriji, predvsem v industriji hrane in pijač. Sladkorna pesa se večinoma prideluje v državah EU in v Rusiji, medtem ko se sladkorni trs prideluje predvsem v Latinski Ameriki in Aziji. Sladkor iz sladkorne pese predstavlja približno 22 % svetovne proizvodnje sladkorja, ostalo odpade na sladkorni trs. OECD (2015) ocenjuje, da se bo v svetovnem merilu do leta 2024 pridelava sladkorne pese povečala za 6 % (z 260 na 276 milijonov ton), pridelava sladkornega trsa za 25 % (s 1.766 na 2.213 milijonov ton), medtem ko naj bi se proizvodnja sladkorja v istem obdobju povečala za 21 % (s 182,2 na 220,5 milijona ton). Po napovedih OECD (2015b) naj bi se poraba sladkorja do leta 2023 povečala za slabih 20 % (s 176 na 211 milijonov ton), poraba izoglukoze pa kar za 30 % (z 12 na 15 milijonov ton).

Sladkor je eden izmed najbolj trgovanih primarnih proizvodov ne le zaradi lahke distribucije presežkov, temveč tudi zaradi špekulativnih razlogov. Na trg sladkorja ne vplivajo le tržni dejavniki, ampak igrajo zelo pomembno vlogo tudi politični dejavniki (Rumánková & Smutka, 2013). Večina držav namreč močno regulira trg sladkorja tako z notranjimi ukrepi kmetijskih politik kot tudi z različnimi zunanjetrgovinskimi ukrepi.

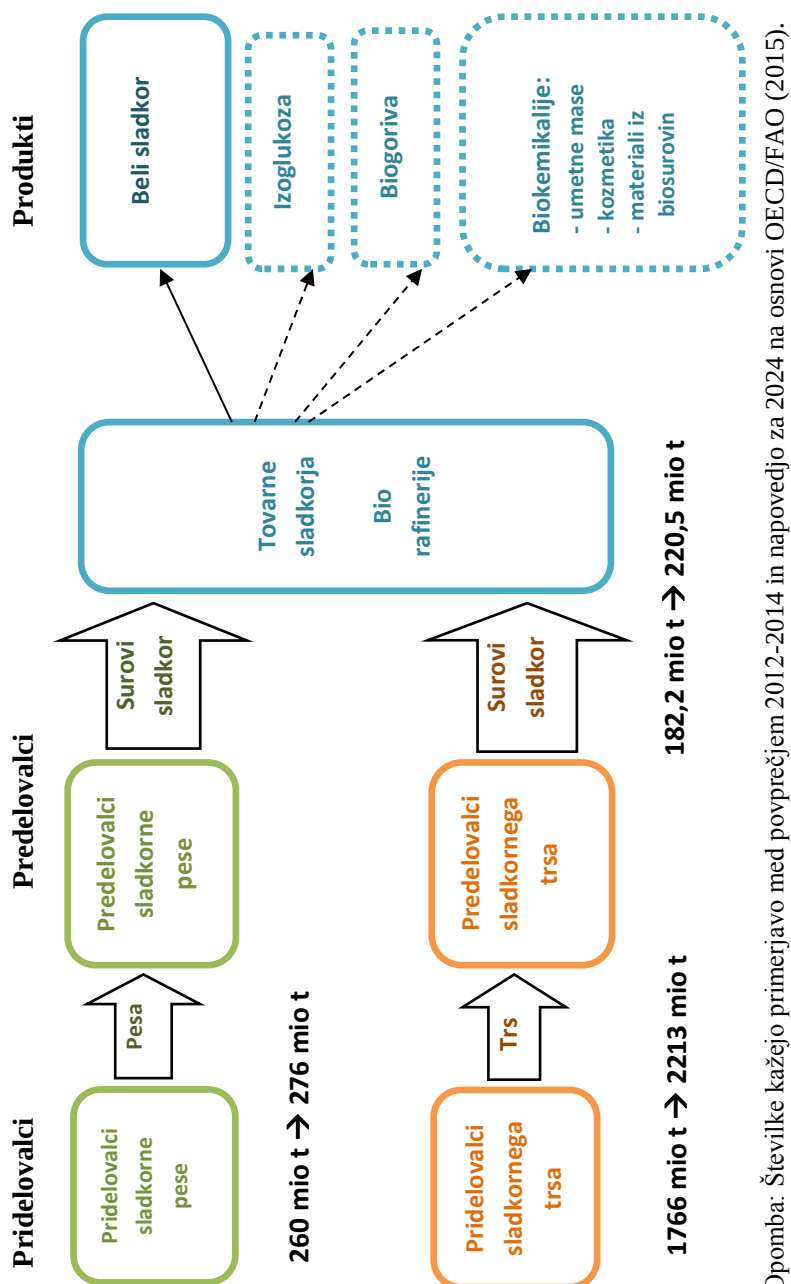
V nadaljevanju v prvem podpoglavju najprej predstavljamo organiziranost trga sladkorja v EU, kot jo določa sladkorna politika v okviru skupne kmetijske politike EU, ter pričakovane spremembe po uveljavitvi zadnje reforme v letu

2017. V podpoglavju 1.2 nadaljujemo z globalnimi pravili trgovanja s sladkorjem v okviru Svetovne trgovinske organizacije, v podpoglavju 1.3 pa analiziramo delovanje trga, obliko konkurence ter proces oblikovanja cene na evropskem trgu sladkorja pod trenutno ureditvijo ter pričakovane spremembe v delovanju trga sladkorja po uveljavitvi reforme v letu 2017. Na koncu na kratko analiziramo trenutni položaj EU in Slovenije na svetovnem trgu sladkorja.

1.1 Organiziranost trga sladkorja: evropska in slovenska perspektiva

Na organiziranost in delovanje trga sladkorja v EU odločilno vpliva sladkorna politika v okviru skupne kmetijske politike EU (v nadaljevanju SKP) ter ukrepi skupne zunanjetrgovinske politike (v nadaljevanju SZTP). Evropski trg sladkorja je namreč reguliran s sistemom proizvodnih kvot, minimalno zajamčeno odkupno ceno sladkorne pese in specifičnimi zunanjetrgovinskimi mehanizmi. S 1. oktobrom 2017 bo v EU začela veljati reforma, s katero bo odpravljena večina trenutno izvajanih ukrepov na trgu sladkorja, vključno s sistemom proizvodnih kvot za sladkor in izogluko (angl. Glucose Fructose Syrup) ter minimalnih cen za odkup sladkorne pese. V nadaljevanju poglavja predstavljamo glavne mejnike v razvoju sladkorne politike v EU s poudarkom na trenutni ureditvi ter pričakovanih spremembah v letu 2017.

Slika 1: Proces predelave sladkorne pese in sladkornega trsa

1.1.1 Razvoj sladkorne politike v okviru skupne kmetijske politike EU

V EU je od leta 1968 v veljavi t. i. skupna ureditev trgov za sladkor (angl. CMO for Sugar – Common Market Organisation for Sugar). Deluje na sistemu proizvodnih kvot, ki za vsako državo članico (v nadaljevanju DČ) omejujejo obseg domače ponudbe sladkorja, namenjenega potrošnji ljudi. V sistemu kvot posamezne DČ same alocirajo te kvote proizvajalcem, prav tako kot tudi pravice za dobavo (angl. delivery rights) posameznim pridelovalcem sladkorne pese, kjer je specificirana višina kvote za sladkorno peso, ki jo pridelovalec lahko dobavi. Kvote so bile pred reformo v letu 2006 razdeljene v A- in B-kvote (4/5, 1/5), pri čemer je bila sladkorna pesa za B-sladkor deležna nižje podporne cene kot pesa za A-sladkor (angl. support price) (Burrell et al., 2014).

Do obsežnejše reforme trga sladkorja je prišlo leta 2006, ki jo je deloma pospešila tudi odločitev Svetovne trgovinske organizacije (angl. World Trade Organization – WTO) v letu 2005, da se evropski C-sladkor (zunajkvotni) ne more smatrati kot nesubvencioniran; v skladu z razsodbo je C-sladkor »navzkrižno subvencioniran« (angl. cross-subsidised) kot rezultat njegove visoke cene za notranjo evropsko porabo, ki omogoča pokrivanje fiksnih stroškov.¹ Reforma je prinesla poenostavitev kvot, državam pa so bile ponujene tudi spodbude za znižanje kvotnih limitov v skladu z reformo SKP. Sladkorna politika je postala del enotne skupne ureditve trgov kmetijskih proizvodov (angl. CMO – Common Market Organisation). Dohodkovna podpora pridelovalcem sladkorne pese je bila integrirana v sistem neposrednih plačil. Reforma je bila v celoti uveljavljena do leta 2010 po 4-letnem prehodnem obdobju (Burrell et al., 2014; Evropska komisija, 2015b).

¹ Avstralija, Brazilija in Tajska so se pritožile na Svetovno trgovinsko organizacijo, da gre v primeru izvoza evropskega C-sladkorja za nedovoljeno izvozno subvencijo. Po proučitvi vseh dejstev in pravnih podlag je Panel zaključil, da EU ni ravnala v skladu s svojimi obveznostmi oz. je kršila člena 3.3 in 8. Sporazuma o kmetijstvu (AGRI) z zagotavljanjem nedovoljenih izvoznih subvencij v smislu člena 9.1(a) in (c) Agri. Panel je izdal mnenje, da mora EU prilagoditi vsebino Uredbe 1260/2001 ter svojo trgovinsko politiko za izvajanje sladkornega režima.

Glavne spremembe, ki jih je prinesla reforma v letu 2006, so naslednje (Burrell et al., 2014):

- združitev A- in B-kvote;
- »likvidacija« javnih intervencijskih zalog/hrambe;
- omejitve, postavljene s strani Svetovne trgovinske organizacije na izvoz zunajkvotnega sladkorja;
- možnost kompenzacij državam članicam oz. regijam, če se kvota preda učinkovitejšim regijam v proizvodnji sladkorja.

Kot rezultat reforme v letu 2006 je prišlo do močnega prestrukturiranja v predelavi sladkorne pese zaradi ekonomij obsega in 24-odstotnega znižanja kvot. V povprečju se je hektarski donos sladkorne pese povečal za 20 %, vendar pa veljajo velike razlike med DČ tako pri stroških proizvodnje sladkorja kot pri hektarskem donosu. Kar 80 % površin sladkorne pese je v starih članicah EU-15, medtem ko devet držav članic nima sladkorne pese oz. proizvodnje sladkorja iz sladkorne pese, vključno s Slovenijo. Leta 2010 je bilo 42 % vseh tovarn, ki so nadaljevala z obratovanjem, lociranih v Nemčiji in Franciji, njihov delež v evropski proizvodnji sladkorja pa bil že 52-odstoten. Trenutno v EU proizvodnjo sladkorja obvladuje nekaj multinacionalk (80 % celotne proizvodnje EU): Südzucker, AB Sugar, Tereos, Nordzucker, Pfeifer und Langen in Cristal Union.

1.1.2 Trenutni ukrepi, ki se izvajajo na trgu sladkorja v EU (do 1. 10. 2017)

V nadaljevanju so predstavljeni trenutni ukrepi, ki se izvajajo na trgu sladkorja v EU (Burrell et al., 2014; Evropska komisija, 2015b).

1.1.2.1 Sistem proizvodnih kvot

Skupna evropska kvota za letno proizvodnjo sladkorja znaša 13,5 mio ton in je razdeljena med 19 držav članic. Proizvodnja sladkorja nad to kvoto predstavlja zunajkvotni sladkor, za katerega je natančno določeno, v kakšne namene se lahko uporablja. Zunajkvotni sladkor se lahko (i) izvozi v višini do 1,374 mio ton letno, to je meja, ki je določena v okviru Svetovne trgovinske organizacije brez izvoznega nadomestila; (ii) proda za industrijsko uporabo (kemično industrijo, bioetanol ali drugo industrijsko uporabo) ali (iii) prenese v kvoto za naslednje leto. Zunajkvotni sladkor za industrijsko uporabo je brez podpore in brez količinskih omejitev, poleg tega pa obstaja še majhna kvota v višini 0,72 tone za sladilo izoglukozo.

Če se pričakuje, da bo prišlo do presežne proizvodnje sladkorja na trgu v naslednjem tržnem letu, ki teče od 1. oktobra do 30. septembra, lahko pride do odločitve o umiku določene količine s trga (ukrep sheme umika s trga – angl. Withdrawal schemes). Odločitev za prvi preventivni umik sladkorja s trga mora biti sprejeta precej pred začetkom novega tržnega leta, to je do 16. marca, da proizvajalci lahko prilagodijo setev pese. Če je treba, so možni dodatni umiki v mesecu oktobru. V nasprotnem primeru, če se pričakuje pomanjkanje, se lahko sprožijo ukrepi za povečanje ponudbe. Standardi kakovosti in pogoji odkupa sladkorne pese se določijo v sporazumih med pridelovalci sladkorne pese in proizvajalci sladkorja.

1.1.2.2 Minimalna zajamčena cena pridelovalcem pese ter referenčna cena sladkorja

Proizvajalci sladkorja so dolžni pridelovalcem sladkorne pese plačati minimalno odkupno ceno v višini 26,29 EUR za tono sladkorne pese za proizvodnjo kvotnega sladkorja, medtem ko minimalna zajamčena cena ne velja za odkup pese za proizvodnjo zunajkvotnega sladkorja.

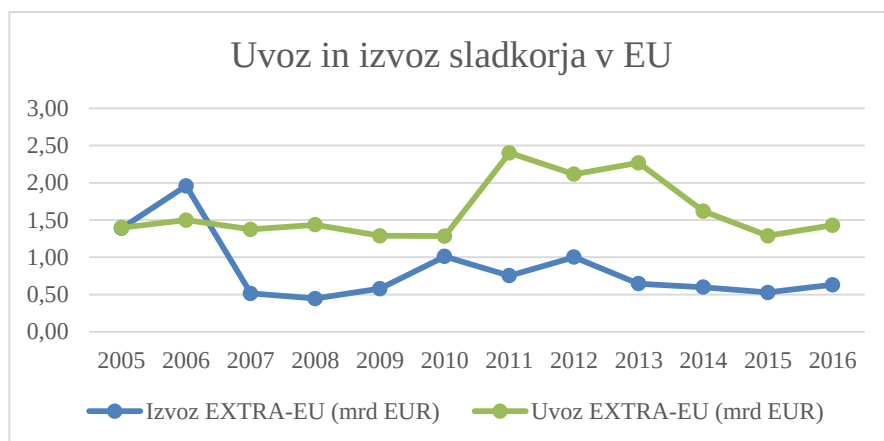
Evropska referenčna cena za beli sladkor je fiksirana pri 404,4 EUR/t, za surovi sladkor pa pri 335,2 EUR/t. Na osnovi referenčne cene, tržnih cen, stroškov in

marž se lahko aktivira ukrep pomoči za zasebno skladiščenje (angl. Private storage aid), ki pa še ni bil implementiran v praksi.

1.1.2.3 Zunanjetrgovinski režimi

Po uveljavitvi reforme leta 2006 je EU postala neto uvoznica sladkorja, kot je razvidno iz slike 2. Največji primanjkljaj v trgovanju s sladkorjem je zabeležila v letih 2011 in 2013 predvsem na račun občutnega povečanja obsega uvoza.

Slika 2: Gibanje uvoza in izvoza sladkorja v EU v obdobju 2005–2016

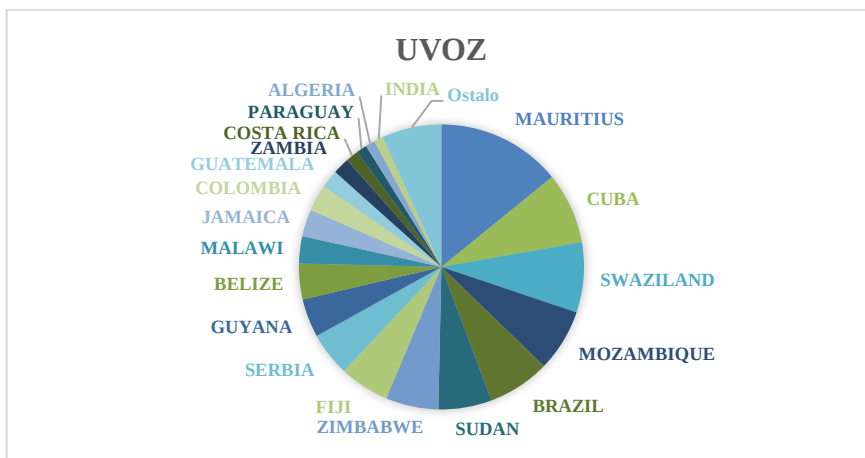

Vir: Eurostat – Trgovinska baza COMEXT, 2017.

V EU prevladuje uvoz surovega trsnega sladkorja, namenjenega rafinaciji, in sicer se največ uvaža iz afriških, karibskih in pacifiških držav (v nadaljevanju ACP) in iz najmanj razvitih držav (v nadaljevanju LDC). Zanje veljajo preferencialni pogoji ob uvozu v EU, in sicer imajo brezcarinski dostop na trg EU brez količinskih omejitev (angl. quota-free, duty-free). Tako je v letu 2015 14 % uvoza sladkorja v EU prišlo iz Mauritiusa, sledila pa sta Kuba in Svazi s po 8-odstotnim deležem v evropskem uvozu sladkorja (glej sliko 3). Po drugi

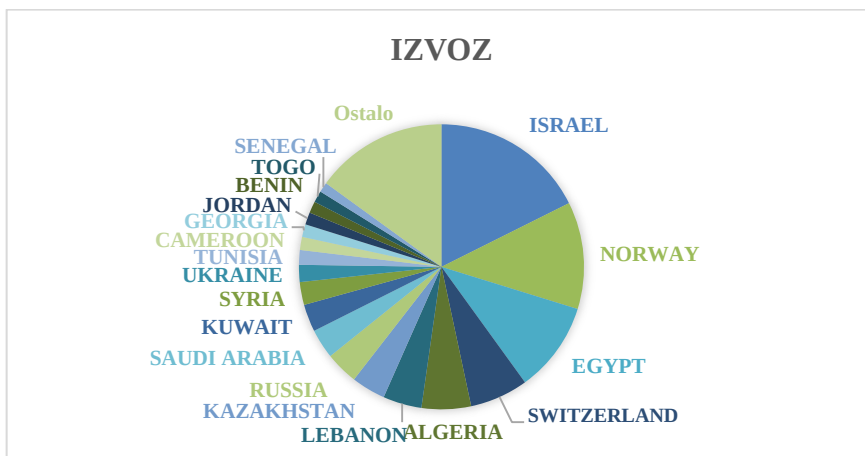
strani pa je EU v letu 2015 največ sladkorja izvozila v Izrael, in sicer kar 18 % celotnega izvoza, sledila sta Norveška in Egipt z 12 % in 10-odstotnim deležem v evropskem izvozu sladkorja (glej sliko 4).

Slika 3: Regionalna struktura uvoza sladkorja v EU v letu 2015

Vir: Eurostat – Trgovinska baza COMEXT, 2017.

Slika 4: Regionalna struktura izvoza sladkorja iz EU v letu 2015

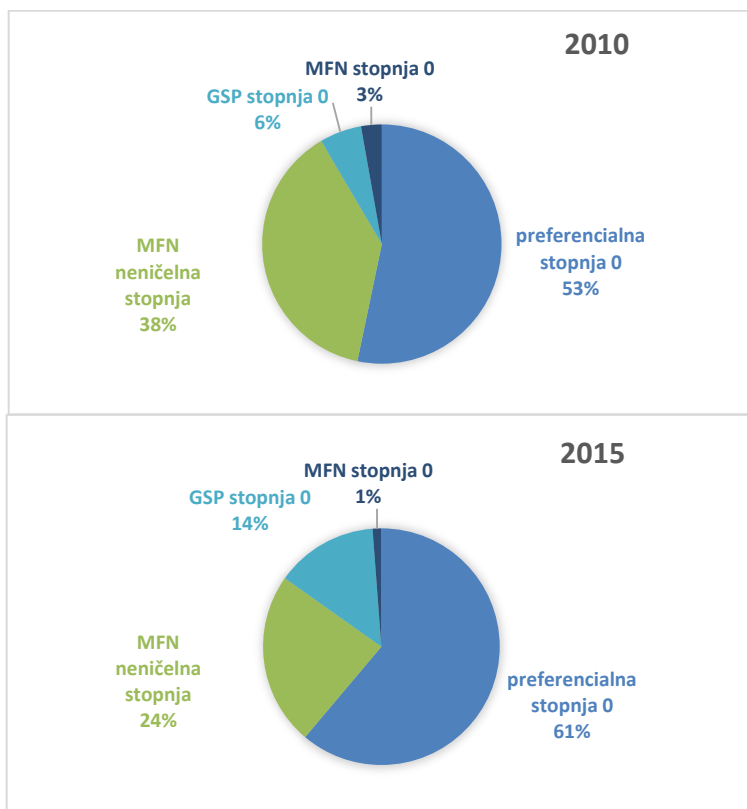

Vir: Eurostat – Trgovinska baza COMEXT, 2017.

Do leta 2015 je bila pri uvozu iz tistih ACP-držav, ki niso v skupini najmanj razvitih držav, v veljavi zaščitna klavzula, ki se je sprožila v primeru, da je bilo v posameznem letu v EU uvoženo več kot 3,5 mio ton sladkorja, kar pa se ni zgodilo po letu 2009. Poleg tega ima EU v veljavi več tako imenovanih tarifnih kvot, ki skupno omogočajo uvoz približno 1 mio ton sladkorja po znižani ali ničelni carinski stopnji vsako leto. Te carinske ugodnosti veljajo med drugim pri uvozu iz balkanskih držav in Brazilije. Znižana carinska dajatev za uvoz tako imenovanega CXL koncesijskega sladkorja je 98 EUR/t. Konvencionalna carinska stopnja, ki se uporablja pri uvozu, za katerega ne veljajo posebne preferencialne ureditve, pa je 419 EUR/t za beli sladkor ter 339 EUR/t za surovi sladkor.

Kot je razvidno iz slike 5, je bila več kot polovica sladkorja v EU uvožena po preferencialnih pogojih s carinsko stopnjo 0 % (brezcarinsko), ta delež pa se je v letu 2015 povečal na 61 %. Prav tako se je povečal delež uvoza v okviru sheme GSP, prav tako brezcarinsko, in sicer s 6 % v letu 2010 na 14 % v letu 2015. Manjši delež je prav tako prišel na trg EU brez carinske dajatve, in sicer po MFN konvencionalni stopnji 0, ki velja za določen del uvoza sladkorja za industrijske namene. Preostali uvoz, v letu 2015 je to pomenilo približno četrtno uvoza sladkorja, pa je bil obremenjen z visokimi konvencionalnimi carinskimi stopnjami.

Slika 5: Struktura uvoza sladkorja glede na carinski režim v letih 2010 in 2015

Vir: Eurostat – Trgovinska baza COMEXT, 2017.

1.1.3 Reforma 2017

Junija 2013 je bil sprejet dogovor o reformi SKP, ki je vključeval podaljšanje trenutnih ukrepov za sladkor do konca tržnega leta 2016/2017, to je do 30. septembra 2017. S 1. oktobrom 2017 bo konec sistema proizvodnih kvot za sladkor in izoglukoza ter minimalnih cen za odkup sladkorne pese. Odpravljena bo torej večina trenutno izvajanih ukrepov na trgu sladkorja razen zunanjetrgovinskega režima. Ti ukrepi so bili sprejeti v kontekstu približevanja ureditve sektorja sladkorja z ostali kmetijskimi sektorji v EU. 20. decembra 2013

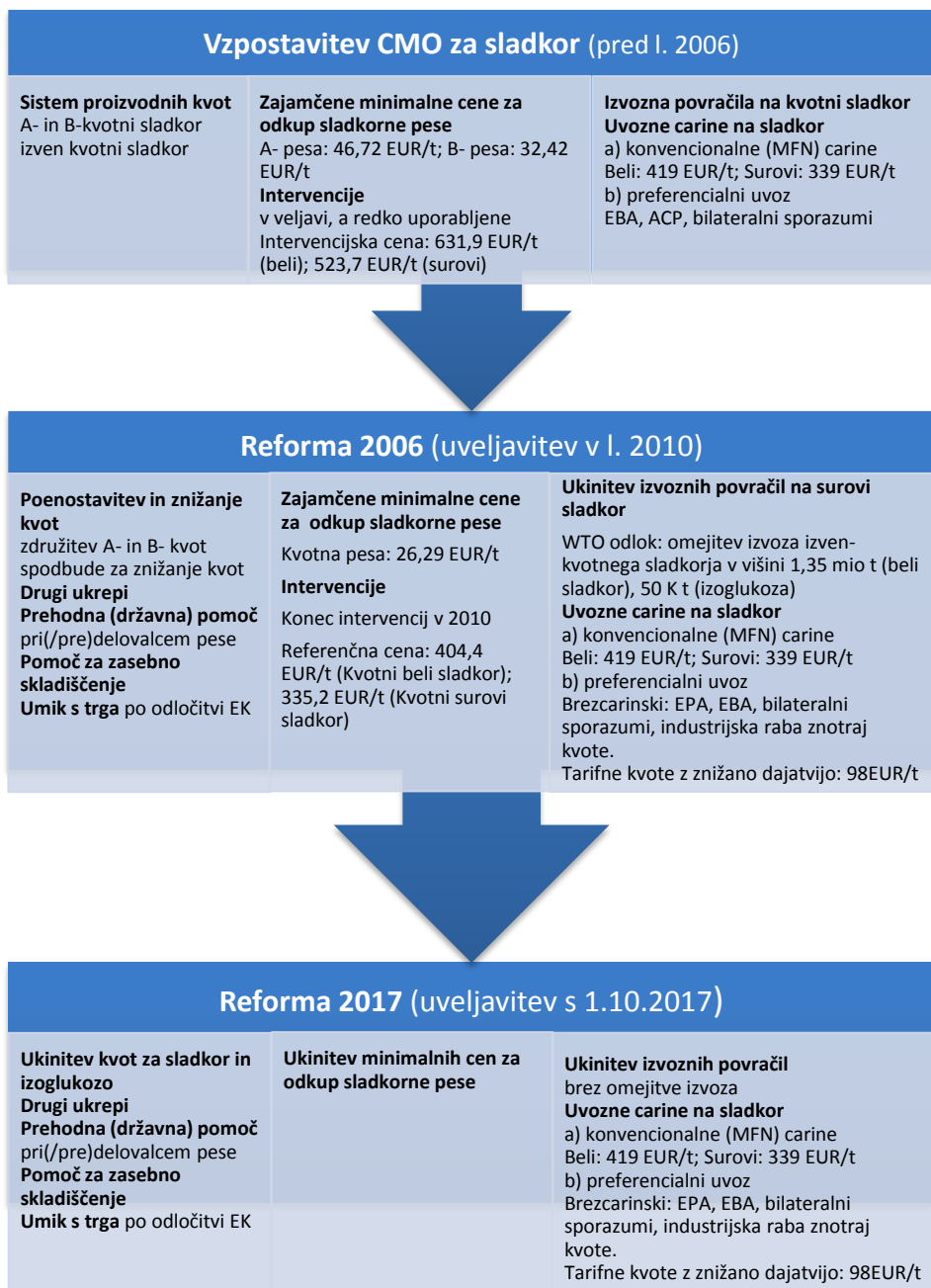
so bili v Uradnem listu EU objavljene štiri osnovne uredbe in navedena prehodna pravila (Uredba (EU) št. 1308/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. decembra 2013 o vzpostavitvi skupne ureditve trgov kmetijskih proizvodov in razveljavitvi uredb Sveta (EGS) št. 922/72, (EGS) št. 234/79, (ES) št. 1037/2001 in (ES) št. 1234/2007, členi 144-121 [Uradni list Evropske unije (L347/671); <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1308&from=en>]).

Uredba predvideva, da bo imela Komisija v primeru večjih nesorazmerij na trgu možnost uvesti zaščitne ukrepe (na primer ukrep pomoči za zasebno skladiščenje (angl. private storage aid), če bodo cene padle močno pod referenčno ceno, ki bo ostala nespremenjena (404,4 EUR/t za beli sladkor in 335,2 EUR/t za surovi sladkor). Uredba 1308/2013 namreč določa: »... *Po izteku sistema kvot bodo še vedno potrebni posebni instrumenti za zagotovitev uravnotežene porazdelitve pravic in obveznosti med podjetji za proizvodnjo sladkorja in pridelovalci sladkorne pese. Zato bi bilo treba določiti standardne določbe, ki urejajo pisne panožne sporazume med njimi ...*« In pa »... *Nedavne izkušnje so pokazale, da so potrebni posebni ukrepi, s katerimi bi zagotovili zadostno dobavo sladkorja na trg Unije v obdobju, ko se še uporabljajo kvote za sladkor ...*«

Slika 6 predstavlja časovni pregled reform ter glavnih sprememb v usmeritvi evropske politike sladkorja ter pregled ključnih ukrepov sladkorne politike glede na sprejete reforme sladkorne politike v EU, vključno z reformo 2017. Podrobnejši podatki so predstavljeni v tabeli 1.

Predvidene učinke reforme 2017 na delovanje trga sladkorja in oblikovanje ravnotežne cene sladkorja na osnovi teoretičnih modelov podajamo v podpoglavju 1.3., napovedi gibanja cen na osnovi makroekonomskih simulacij pa v poglavju 2.3. pod točko »Ocena gibanja cen sladkorja v naslednjih 10 letih«.

Slika 6: Časovni pregled glavnih mejnikov v sladkorni politiki EU

Vir: Prirejeno po Burrell et al. (2014); Evropska komisija (2015b).

Tabela 1: Časovni pregled evropskih ukrepov za sladkor in predvidene spremembe v ureditvi trga sladkorja EU po opustitvi kvot v septembru 2017

	Pred 2006	Po uveljavitvi reforme 2006 (v letu 2010)	Po letu 2017
Kvote	A- in B-kvote za DČ za sladkor, izoglukoza in inulin.	Združitev A- in B-kvot za sladkor in izoglukoza. Spodbude DČ za znižanje oz. odpoved kvotnih omejitev.	Brez količinskih omejitev na pridelavo sladkorne pese, proizvodnjo sladkorja in izoglukoze.
Intervencija	V veljavi, a le redko uporabljena.	Konec intervencij v 2010.	Ni intervencij.
Institucionalne cene	Intervencijska cena: Beli sladkor: 631,9 EUR/t Surovi sladkor: 523,7 EUR/t	Referenčna cena: Kvotni beli sladkor: 404,4 EUR/t Kvotni surovi sladkor: 335,2 EUR/t	Referenčne cene za ukrep pomoči za zasebno skladiščenje. Kvotni beli sladkor: 404,4 EUR/t Kvotni surovi sladkor: 335,2 EUR/t
Minimalne cene sladkorne pese	A-pesa: 46,72 EUR/t B-pesa: 32,42 EUR/t	Kvotna pesa: 26,29 EUR/t	Odpravljene.
Izvoz	Izvozna povračila na kvotni sladkor. Zunajkvotni sladkor brez povračil.	Izvozna povračila na surovi sladkor ukinjena. Odlok STO: Omejitev na izvoz zunajkvotnega sladkorja v višini 1,35 mio t belega sladkorja, 50 K t izoglukoze	Izvozna nadomestila ukinjena. Brez omejitev izvoza.
Uvoz: MFN (konvencionalne) carine	Beli sladkor: 419 EUR/t Surovi sladkor: 339 EUR/t	Beli sladkor: 419 EUR/t Surovi sladkor: 339 EUR/t	Carinske stopnje ohranjene. Pričakovane spremembe po zaključku agende iz Dohe agende.

	Pred 2006	Po uveljavitvi reform 2006 (v letu 2010)	Po letu 2017
Uvoz Preferencialni pogoji	EBA (angl. Everything but Arms) ACP Bilateralni sporazumi	EPA in EBA – neomejen brezcarinski dostop od l. 2015. Bilateralni sporazumi. Brezcarinski uvoz za industrijsko rabo znotraj določene kvote. Bilateralne in multilateralne tarifne kvote znižano carinsko dajatvijo: 98EUR/t.	Ohranjeno. Možne spremembe v okviru bilateralnih trgovinskih sporazumov.
Ostali ukrepi/ureditve		Prehodna pomoč predelovalcem in pridelovalcem pese z možnostjo državne pomoči. Pomoč za zasebno skladiščenje (angl. Private storage aid) v primeru zelo nizkih cen. Umik s trga (angl. Market withdrawals) po odločitvi EK.	Ohranjeno.

Vir: Prirejeno po Burrell et al. (2014); Evropska komisija (2015b).

1.2 Organiziranost trga sladkorja: globalna perspektiva

Sladkor velja za enega najbolj zaščiteneh kmetijskih proizvodov v svetovnem okviru. Svetovna trgovina se odvija v skladu s pravili, ki jih določa Svetovna trgovinska organizacija (v nadaljevanju STO, angl. World Trade Organization – WTO) za svoje članice. V tem podpoglavju predstavljamo, kako je v okviru STO urejeno trgovanje s sladkorjem, ter nakažemo možne spremembe v prihodnje.

Zadnji zaključen urugvajski krog pogajanj v okviru Svetovne trgovinske organizacije (1995) ni prinesel večje liberalizacije v trgovanju s sladkorjem. Carine so v glavnem ostale prohibitivno visoke tam, kjer so bile visoke že bile pred zaključkom kroga. Največje spremembe so prinesli posamezni regionalni trgovinski sporazumi, na primer ekonomski in partnerski sporazumi med ACP-državami in EU ter unilateralne spremembe posameznih članic – v EU na primer EBA-shema za najmanj razvite države ter reforma CMO (glej prejšnje poglavje za sporazume in ureditve v EU).

Od leta 2001 poteka v Svetovni trgovinski organizaciji nov krog pogajanj, tako imenovana razvojna agenda iz Dohe. Za ta krog so bila napovedana tudi pomembna znižanja MFN-carin ter izvoznih nadomestil za sladkor v večini razvitih držav (Nolte, 2008). Zadnji predlog v okviru AGRI dela pogajanj iz julija 2007 je za EU navajal zmanjšanje uvoznih dajatev za 66–73 % in hkratno opustitev posebne zaščitne klavzule po koncu prilagoditvenega obdobja. To je bilo takrat za EU nesprejemljivo. Zadnji dokument, tako imenovani Falconerjev osnutek iz decembra 2008, je predlagal visoke reze v vezanih carinskih stopnjah, znižanje domače pomoči, zvišanje tarifnih kvot in postopno odpravo izvoznih subvencij, za države v razvoju pa bi bila znižanja carin manjša, implementacijsko obdobje pa daljše v primerjavi z razvitimi državami.² Pogajanja so bila zaustavljena. V primeru nadaljevanja pogajanj pa Falconerjev predlog najverjetneje ne bo izhodiščna točka, temveč le del zgodovinskega pregleda o stališčih. Nova pogajanja (določitev koncesij) bodo potekala na

² Dosegljiv na https://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/ag_modals_dec08_e.htm (Svetovna trgovinska organizacija (2015): Unofficial guide to the 6 December 2008 'revised draft modalities', najdeno novembra 2015).

podlagi trenutne tržne situacije in napovedi gibanja cen in količin sladkorja na mednarodnih trgih.

Pričakuje se, da bo po zaključku pogajanj v okviru razvojne agende v Dohi prišlo do postopne ukinitve izvoznih nadomestil (subvencij) v razvitih državah ter znižanja carinskih dajatev. Višina znižanja evropskih carin za sladkor po zaključku kroga bo vsaj deloma odvisna od tega, ali bo sladkor v EU določen kot občutljiv proizvod (v tem primeru se pričakujejo manjša znižanja carin) ter ali bo sladkor uvrščen med »tropske« ali »preference erosion« proizvode v končnem sporazumu agende iz Dohe. Glede na osnutek dogovora bi se v primeru, da bi bil sladkor uvrščen med občutljive proizvode, znižanje carin in nove tarifne kvote implementirali skozi sedemletno obdobje. V primeru, da bi se sladkor uvrstil med »preference erosion« proizvode, bi se carine zniževale skozi osemletno obdobje, pri čemer bi bili prvi dve leti izvzeti iz znižanj. Vendar pa dogovora še niso sprejele vse članice Svetovne trgovinske organizacije (glej Elobeid, 2009; CTA, 2010).

1.3 Vrsta trga in oblika konkurence na evropskem trgu sladkorja

1.3.1 Trenutno stanje s kvotnim režimom

Do konca septembra 2017 bo trg sladkorja v EU reguliran s proizvodnimi kvotami, minimalno odkupno ceno sladkorne pese ter trgovinskimi mehanizmi. Pri analiziranju trga sladkorja v EU je treba upoštevati (i) domačo proizvodnjo, (ii) uvoz surovega sladkorja, (iii) uvoz belega sladkorja, (iv) izoglukoza ter (v) izvoz belega sladkorja.

Osrednji učinek trenutne sladkorne politike EU je, da sistem kvot učinkovito segmentira trg sladkorja na dva segmenta agregatnega povpraševanja (kvotni in zunajkvotni sladkor), rezultat pa sta različni ceni za kvotni in zunajkvotni sladkor. Segment kvotnega sladkorja je »ločen« od prostega svetovnega trga, na tržnem segmentu zunajkvotnega sladkorja pa se trguje z industrijskim

sladkorjem (kemična industrija in bioetanol) ter sladkorjem za izvoz. Ta sladkor ni deležen koristi, ki veljajo za podporno ceno (angl. supported price) kvotnega sladkorja. V manj konkurenčnih evropskih regijah je pridelava sladkorne pese dobičkonosna le ob cenah sladkorja v okviru kvote, v bolj konkurenčnih regijah pa je konkurenčna v določeni meri tudi proizvodnja izven kvote (po nižjih, mednarodnih cenah). To dejstvo je pomembno za pričakovane učinke reforme v letu 2017.

Kar se tiče zunanjetrgovinske ureditve trgovanja s sladkorjem, velja za določene države preferencialna obravnava pri uvozu sladkorja. Konvencionalne carine (t. i. MFN-carine)³, ki veljajo pri uvozu iz držav članic Svetovne trgovinske organizacije, ko ni posebnih preferencialnih ureditev, so zelo visoke, tako da je uvoz po MFN-stopnji praktično onemogočen (prohibitivno visoke carine). Do uvoza sladkorja v EU prihaja le v primerih, ko je možna preferencialna obravnava.

- Uvoz v okviru bilateralnih in multilateralnih TRQ (tarifnih kvot). Tu prihaja do uvoza znotraj tarifnih kvot po carinski stopnji 98 EUR/t tako iz stroškovno konkurenčnih držav kot manj konkurenčnih držav. Stroškovno konkurenčne države so konkurenčne pri svetovni ceni, njihov interes za izvoz v EU je odvisen od tega, ali je cena v EU minus carina minus prodajni stroški višja od svetovne cene, sicer se preusmerijo na svetovni trg.
- Uvoz iz najmanj razvitih držav v okviru sheme Vse razen orožja (angl. Everything but Arms – EBA) in bivših kolonij (to je skupina ACP-držav) v okviru ekonomskih partnerskih sporazumov (EPA), ki je od leta 2015 popolnoma prost carine in kvot. Za te države je EU zaželen kupec, ker realizirajo visoke preferenčne marže⁴. Veliko teh izvoznikov je namreč stroškovno neučinkovitih proizvajalcev, ki niso konkurenčni na svetovnem trgu.

³ Konvencionalna (MFN) carina za beli sladkor je 419 EUR/t, za surovi sladkor pa 339 EUR/t.

⁴ Preferenčna marža (angl. preference margin) je razlika med ceno na trgu EU in svetovno ceno sladkorja in gre v korist državam, ki izvažajo po preferencialnih pogojih v EU. Po reformi 2006, ko je referenčna cena v EU padla za 36 %, se je ta marža zmanjšala, čeprav je trg EU še vedno zelo privlačen za izvoznice s preferencialnim dostopom (Burrell et al., 2014).

Regionalna struktura uvoza EU je zato odvisna od višine svetovne cene sladkorja. Ko je svetovna cena nizka, Brazilija kot najkonkurenčnejši svetovni proizvajalec sladkorja zapolni tarifne kvote, če pa je svetovna cena visoka, pa Brazilija ne izvaža v EU.

Segment kvotnega sladkorja torej ni odprti trg, omejuje ga evropska trgovinska in kmetijska politika, tako da tretje države, ki nimajo preferencialne obravnave ob uvozu v EU, praktično nimajo dostopa do evropskega trga sladkorja. Po izkušnjah je razlika med svetovno ceno sladkorja in ceno v EU precejšna, tako da je višina konvencionalne MFN-carine dovolj, da prepreči uvoz sladkorja po nepreferencialnih pogojih. V tem primeru mejna tona uvoženega sladkorja prihaja iz držav s preferencialnim dostopom, tako da cena mejne ponudbe tega sladkorja določa ceno na notranjem evropskem trgu. Cena na evropskem trgu za kvotni sladkor je enaka stroškom uvoza mejne tone sladkorja iz držav, ki imajo preferencialno obravnavo pri uvozu sladkorja v EU, cena za zunajkvotni sladkor pa je določena s svetovno ceno sladkorja.

Kako se oblikuje cena sladkorja na evropskem trgu? Oblikuje se ločeno na dveh tržnih segmentih. Uredba na ravni EU (Reg 1234/2007) določa, da mora biti minimalna cena, ki jo predelovalci plačajo pridelovalcem sladkorne pese, ki se uporabi za proizvodnjo kvotnega sladkorja, na ravni 26,29 EUR/t sladkorne pese, referenčna cena za beli sladkor pa je postavljena pri 404,4 EUR/t. Ko se povprečna cena za beli sladkor približuje referenčni ceni, se lahko delež kvotnega sladkorja, kvotne izoglukoze in kvote inulinskega sirupa, ki je enak za vse članice, umakne s trga, da ga predelovalci do začetka naslednjega leta skladiščijo na svoje stroške, da bi preprečili padec cene sladkorja v EU pod referenčno vrednost. V sliki 7 je grafično prikazano oblikovanje ravnotežja na obeh tržnih segmentih. Slika prikazuje oblikovanje ravnotežja na obeh tržnih segmentih, to je kvotnega in zunajkvotnega sladkorja. Cena za kvotni sladkor se oblikuje na ravni P_{EU}^1 , za zunajkvotni sladkor pa je določena s svetovno ceno P_W .

Logika oblikovanja cene je naslednja: kvote omejijo domačo ponudbo sladkorja, uvoz pa je omejen na države s sporazumi za preferencialni dostop za

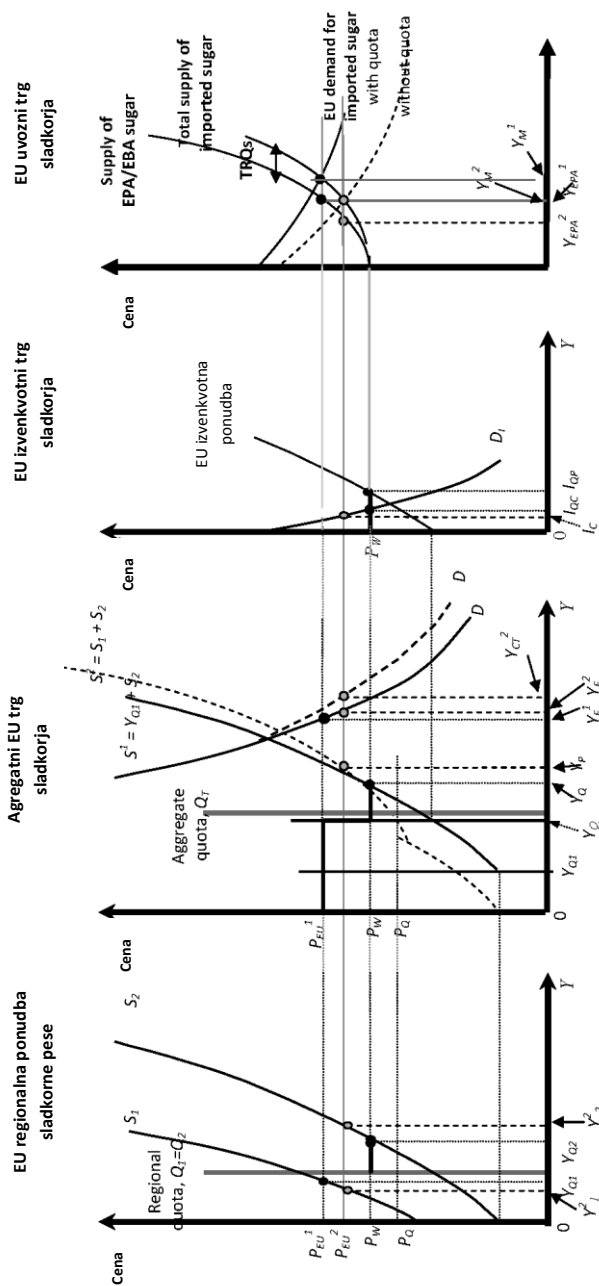
konkurenčne države v višini do določene kvote, tako da omejitev ponudbe drži raven cene sladkorja v EU nad svetovno ceno (Burrell et al., 2014).

1.3.2 Pričakovano stanje po ukinitvi kvotnega režima (po 30. 9. 2017)

Ukinitev kvotnega sistema pomeni konec segmentacije trga sladkorja in razlik v ceni za kvotni in zunajkvotni sladkor. Ukinitev kvot bo spodbudila konkurenčne regije k povečanju proizvodnje ter dodatno še preusmeritev iz industrijske rabe v prehrambno, kar bo povečalo ponudbo sladkorja v EU za prehrambne namene. V primeru, da bo obstajal razkorak med evropsko in svetovno ceno, bo prišlo do znižanja izvoza sladkorja EU, ker bo prodaja na domačem trgu ugodnejša od izvoza. Glede na povečano domačo ponudbo sladkorja se bo znižalo tudi uvozno povpraševanje po sladkorju. To bo povzročilo padec cene sladkorja na evropskem trgu. Višina znižanja bo odvisna od elastičnosti domače ponudbe ter izvozne ponudbe. Padec cene na evropskem trgu bo vplival na znižanje obsega ponudbe manj konkurenčnih regij/DČ v EU (tiste, ki niso izpolnile kvot pred njihovo ukinitvijo), kar bo imelo obraten vpliv na obseg domače ponudbe v EU.

Odziv ponudbe na ukinitev kvot bo torej odvisen od produktivnosti. V zgornjem teoretičnem kontekstu to pomeni, da bodo manj konkurenčne članice, ki niso zapolnile kvot v trenutnem režimu, zmanjšale obseg ponudbe, tiste bolj konkurenčne, ki so proizvajale tudi zunajkvotni sladkor, pa povečale obseg proizvodnje. V tem kontekstu, glede na to, da je sladkor homogen proizvod, pričakujemo le izvoz ali le uvoz sladkorja, ne pa obojega hkrati. V realnosti pa je treba upoštevati, da EU v glavnem uvažja surovi sladkor, izvažata pa predvsem rafinirani beli sladkor (Burrell et al., 2014).

Slika 7: Delovanje trga sladkorja v EU s kvotami in brez njih

Legenda:

Regionalna kvota ... Regionalna kvota
 Agregatna kvota ... Agregatna kvota
 Ponudba EPA/EBA sladkorja ... Supply of EPA/EBA sugar ...
 Celotna ponudba sladkorja iz uvoza ... Total supply of imported sugar ...
 EU demand for imported sugar with quota ... EU demand for imported sugar without quota ...
 TRQs (Tariff-rate quotas) ... tariff-rate quotas
 Vir: Burrell et al., 2014.

V tem teoretičnem okviru so pričakovani naslednji učinki ukinitve sistema proizvodnih kvot, ki ga bo prinesla reforma 2017:

- proizvodnja sladkorne pese ter sladkorja se bo povečala v konkurenčnih DČ, ki so v kvotnem sistemu proizvajale tudi zunajkvotni sladkor, ter znižala v manj konkurenčnih regijah, ki niso zapolnile kvote;
- skupni obseg ponudbe na konsolidiranem evropskem trgu se bo povečal;
- domača poraba/potrošnja sladkorja v prehrambne namene bo narasla;
- industrijska poraba sladkorja v EU se bo znižala;
- skupna poraba sladkorja ne glede na namen se bo rahlo povečala;
- uvoz se bo zmanjšal, medtem ko bo reakcija izvoza odvisna od stopnje diferenciacije med evropskim in neevropskim sladkorjem tako na evropskem kot na svetovnem trgu;
- delež uvoza iz stroškovno nekonkurenčnih držav (ACP in najmanj razvite države v okviru sporazumov EPA in sheme EBA) bo upadel.

V tabeli 2 povzemamo pričakovane učinke ukinitve sistema proizvodnih kvot z oktobrom 2017 po posameznih deležnikih.

Tabela 2: Povzetek pričakovanih učinkov reforme po 30. 9. 2017 za posamezne deležnike

Pričakovani učinki po 1. 10. 2017	
Pridelovalci sladkorne pese	▪ brez količinskih omejitev pridelka ▪ ni več zajamčene odkupne cene, pričakuje se padec cene in prihodka pridelovalcev ▪ pritisk na povečanje hektarskega donosa
Predelovalci sladkorne pese, proizvajalci sladkorja	▪ cena sladkorne pese se prosto oblikuje na trgu, pričakuje se padec cene ▪ okrepitev stopnje konkurence s strani najproduktivnejših evropskih predelovalcev, ki bodo povečali proizvodnjo, ter preusmeritve iz industrijske v prehrambno rabo ▪ povečanje tržne koncentracije in specializacije proizvajalcev ▪ znižanje industrijske porabe sladkorja, zmanjšanje marže med surovim in belim sladkorjem ▪ konec izvoznih nadomestil, izvoz brez omejitev
Potrošniki	▪ pričakovan padec cene sladkorja na evropskem trgu ▪ večja spremenljivost cene ▪ manjša razlika med ceno na evropskem in svetovnem trgu
Uvozniki	▪ carinski režim nespremenjen ▪ pričakovan padec konkurenčnosti uvoženega sladkorja ▪ pričakovan padec uvoznega povpraševanja
Oblikovalci ekonomske politike	▪ konec segmentacije trga med kvotnim in zunajkvotnim sladkorjem ▪ ukrepi so v pristojnosti institucij EU, v okviru skupne kmetijske in trgovinske politike ▪ možnost začasnih ukrepov: prehodna (državna) pomoč predelovalcem in pridelovalcem pese, pomoč za zasebno skladiščenje, umik s trga po odločitvi EK

1.4 Položaj EU in Slovenije na globalnem trgu sladkorja

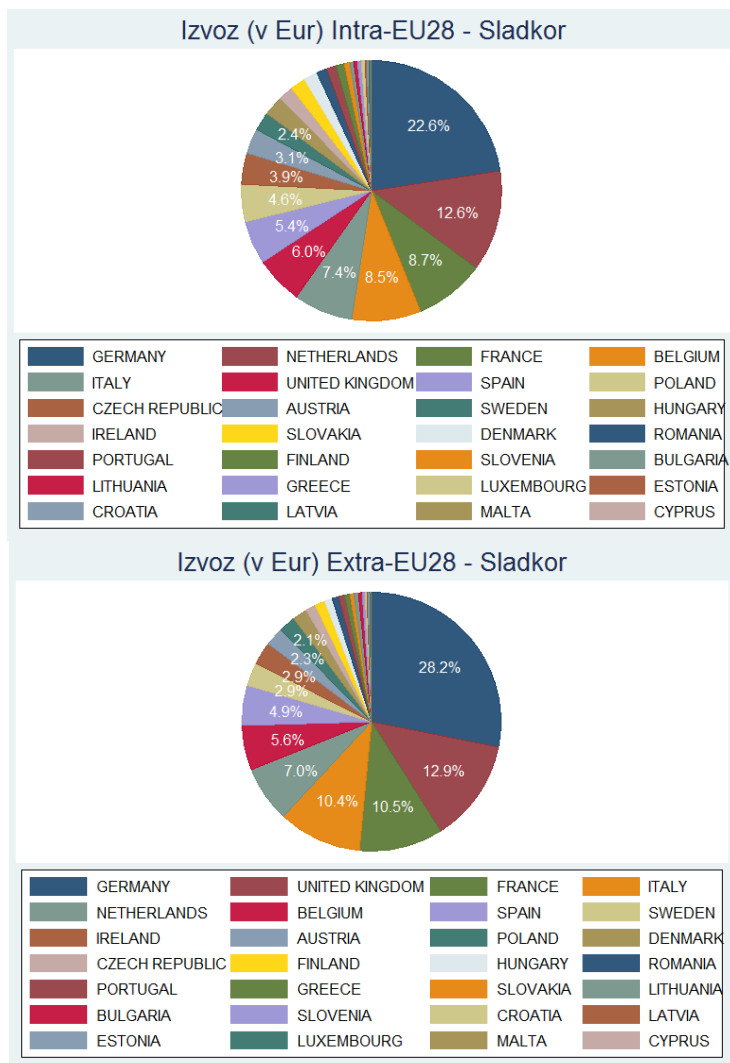
Trg sladkorja v EU je v zreli fazi, EU je druga največja porabnica sladkorja na svetu takoj za Indijo. Raven potrošnje sladkorja na prebivalca je v EU visoka, in sicer je v letu 2012 znašala 39 kg na prebivalca, kar je precej nad povprečno svetovno porabo sladkorja, ki znaša približno 25 kg na osebo. EU je največja proizvajalka pesnega sladkorja, in sicer predstavlja približno polovico svetovne proizvodnje sladkorja iz sladkorne pese. Vendar pa pesni sladkor predstavlja le malo več kot 20 % svetovne proizvodnje sladkorja, ostalo odpade na sladkorni trs. Gledano v celoti je EU tretja največja proizvajalka sladkorja za Brazilijo in Indijo. Večino sladkorne pese v EU je pridelane na severnem delu Evrope, predvsem v severnem delu Francije, Nemčije, Velike Britanije ter Poljske (Rocha, 2015; Burrell et al., 2014; Evropska komisija, 2015b).

EU je tudi ena največjih uvoznic sladkorja, in sicer po letu 2012 na drugem mestu za Kitajsko, medtem ko se izvoz sladkorja v EU zmanjšuje. Večino svetovne trgovine poteka s surovim sladkorjem (angl. raw sugar), medtem ko EU v glavnem izvažata rafinirani beli sladkor. Brazilija velja za najcenejšo svetovno proizvajalko sladkorja, ki predstavlja skoraj 49 % svetovnega izvoza (Burrell et al., 2014; Rocha, 2015; Evropska komisija, 2015b).

Na sliki 8 predstavljamo pomen posameznih držav članic v evropskem izvozu in uvozu sladkorja ločeno za trgovino znotraj EU in s tretjimi državami, na slikah 9 in 10 pa še ločeno po posameznih kategorijah sladkorja. Več kot polovico »izvoza« sladkorja znotraj EU odpade na 4 države članice, in sicer je največja »izvoznica« Nemčija s skoraj 23-odstotnim deležem, sledijo Nizozemska, Francija in Belgija. Pri izvozu v tretje države je koncentracija še večja. Največja izvoznica je Nemčija, ki predstavlja več kot 28 % celotnega evropskega izvoza sladkorja, sledi Velika Britanija s skoraj 13-odstotnim deležem ter Francija in Italija z več kot 10-odstotnim deležem v evropskem izvozu sladkorja. Če pogledamo izvozne deleže po posameznih kategorijah sladkorja (sliki 9 in 10), opazimo, da v izvozu surovega pesnega sladkorja v tretje države močno prevladuje Belgija z več kot 80-odstotnim deležem, Francija in Nemčija pa pri izvozu surovega trsnega sladkorja. Francija je tudi največja izvoznica belega sladkorja, pred Belgijo in Dansko. V trgovanju znotraj EU pri surovem pesnem

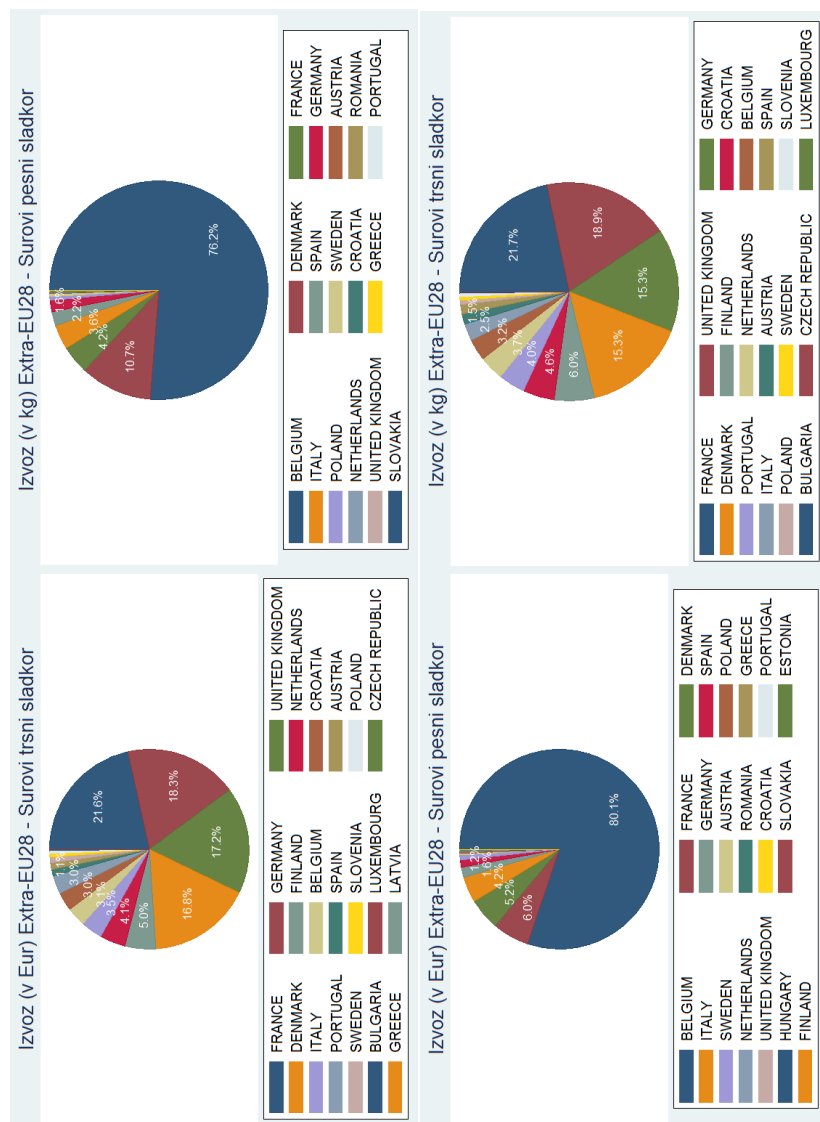
sladkorju prevladuje Velika Britanija, pri surovem trsnem sladkorju ter belem sladkorju Francija, medtem ko ima največji delež v prodaji rafiniranega sladkorja z dodatki v druge članice Nemčija.

Slika 8: Deleži posameznih držav članic EU v skupnem evropskem izvozu sladkorja v tretje države in znotraj EU v letu 2015

Vir: Eurostat – Trgovinska baza COMEXT, 2017.

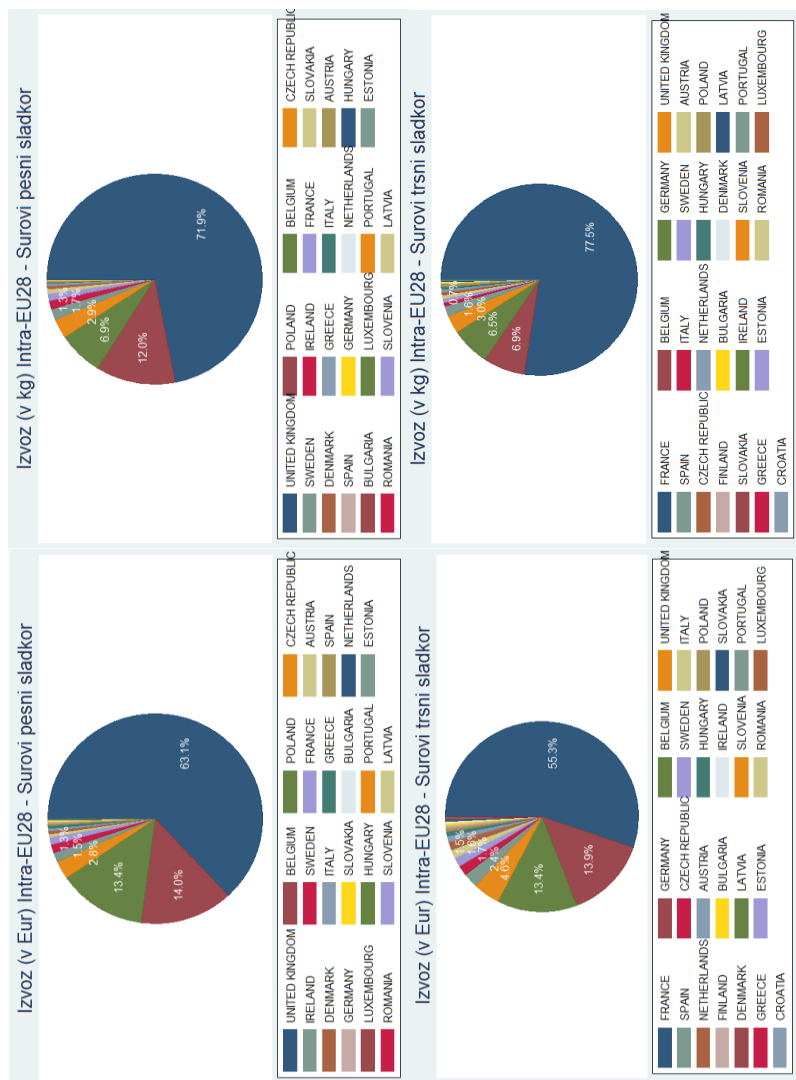
Slika 9: Deleži posameznih držav članic EU v skupnem vrednostnem in količinskem evropskem izvozu posameznih kategorij sladkorja v tretje države v letu 2015

Vir: Eurostat – Trgovinska baza COMEXT, 2017.

Slika 10: Deleži posameznih držav članic EU v skupni vrednosti in količini dobav znotraj EU (intra-EU izvozu) po posameznih kategorijah sladkorja za leto 2015

Vir: Eurostat – Trgovinska baza COMEXT, 2017.

Slovenija je ena od devetih držav članic EU, ki nima lastne proizvodnje sladkorja in stopnjo samooskrbe s sladkorjem 0. Po podatkih SURS je prebivalec Slovenije v tržnem letu 2013/2014 porabil povprečno 39 kg belega sladkorja. Slovenija je torej neto uvoznica sladkorja, in sicer je v letu 2014 uvozila za približno 62 mio EUR, izvozila pa za malo manj kot 34 mio EUR sladkorja. Slovenija večinoma uvaža beli sladkor, in sicer je v letu 2014 beli sladkor predstavljal več kot 95 % slovenskega uvoza sladkorja, malo manj kot 3 % je znašal uvoz surovega trsnega sladkorja, pod 1 % pa uvoz surovega pesnega sladkorja ter rafiniranega sladkorja z dodatki za aromatiziranje in z barvili (tabela 3). Slovenija največ belega sladkorja uvozi iz Nemčije, in sicer malo manj kot 40 %, sledijo Srbija z 20 %, Madžarska 15 %, Hrvaška 12 % ter Avstrija 9 % (slika 11). Največ surovega trsnega sladkorja pa je v letu 2014 Slovenija uvozila iz Italije in Nemčije, medtem ko je Poljska predstavljala skoraj tri četrtine uvoza surovega sladkorja iz sladkorne pese (slika 12).

Praktično identična je struktura izvoza glede na različne vrste sladkorja, in sicer tudi v izvozu prevladuje beli sladkor z več kot 95-odstotnim izvoznim deležem v 2014, sledi izvoz surovega trsnega sladkorja z 2 %, surovega pesnega sladkorja z 1,5 % in rafinirani sladkor z dodatki za aromatizacijo in barvili z 1-odstotnim deležem v izvozu (tabela 4). Skoraj polovico belega sladkorja je v letu 2014 Slovenija izvozila v Italijo, ostali pomembnejši izvozni trg pa so bili Hrvaška (13 %), Slovaška (11 %), Avstrija (7 %), Jordanija (5 %) in Luksemburg (4 %) (slika 11).

Tabela 3: Uvoz sladkorja Slovenije v letu 2014 v EUR

	EU-15	EU-NMS13	EXTRA-EU	SKUPAJ
Surovi pesni sladkor	55.684	545.043	817	601.544
za rafiniranje	296	0	0	296
drugo	55.388	545.043	817	601.248
Surovi trsni sladkor	1.613.330	106.455	63.576	1.783.361
za rafiniranje	97	0	0	97
drugo	1.613.233	106.455	63.576	1.783.264
Rafiniran sladkor z dodatki za aromat. in barvili	230.685	284.628	17.232	532.545
Beli sladkor	27.774.664	19.072.947	12.272.247	59.119.858

Legenda:

EU-NMS13 (New Member States)... EU nove države članice 13

Extra-EU ... vse države izven EU

Vir: Eurostat - Trgovinska baza COMEXT, 2015.

Tabela 4: Izvoz sladkorja Slovenije v letu 2014 v EUR

	EU-15	EU-NMS13	EXTRA-EU	SKUPAJ
Surovi pesni sladkor	10.352	469.278	58	479.688
za rafiniranje	0	0	0	0
drugo	10.352	469.278	58	479.688
Surovi trsni sladkor	44.884	602.768	29.938	677.590
za rafiniranje	0	0	0	0
drugo	44.884	602.768	29.938	677.590
Rafiniran sladkor z dodatki za aromat. in barvili	368.932	1.863	338	371.133
Beli sladkor	19.786.842	9.419.031	3.108.657	32.314.530

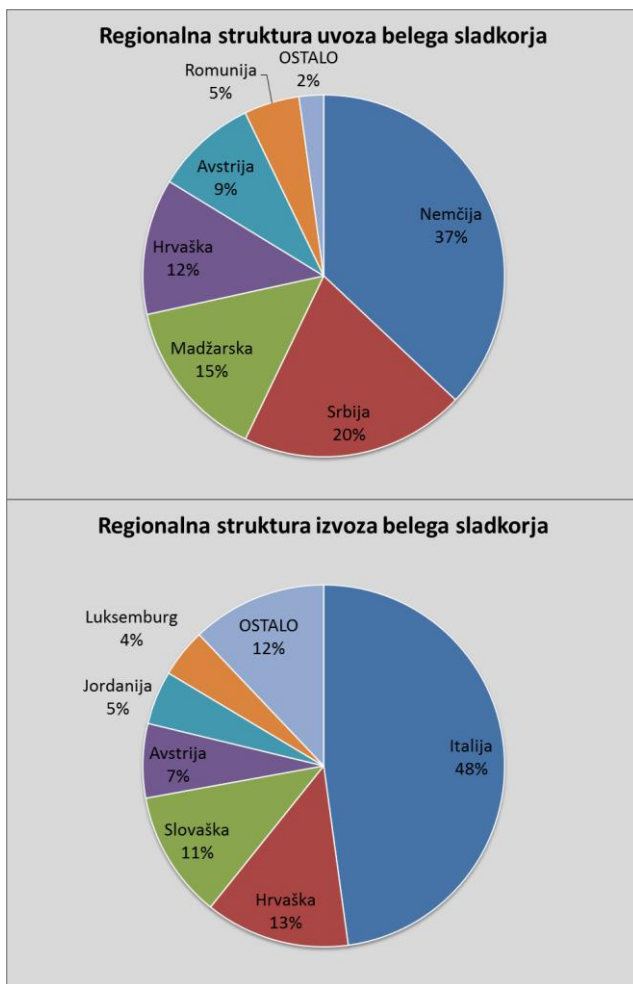
Legenda:

EU-NMS13 (New Member States)... EU nove države članice 13

Extra-EU ... vse države izven EU

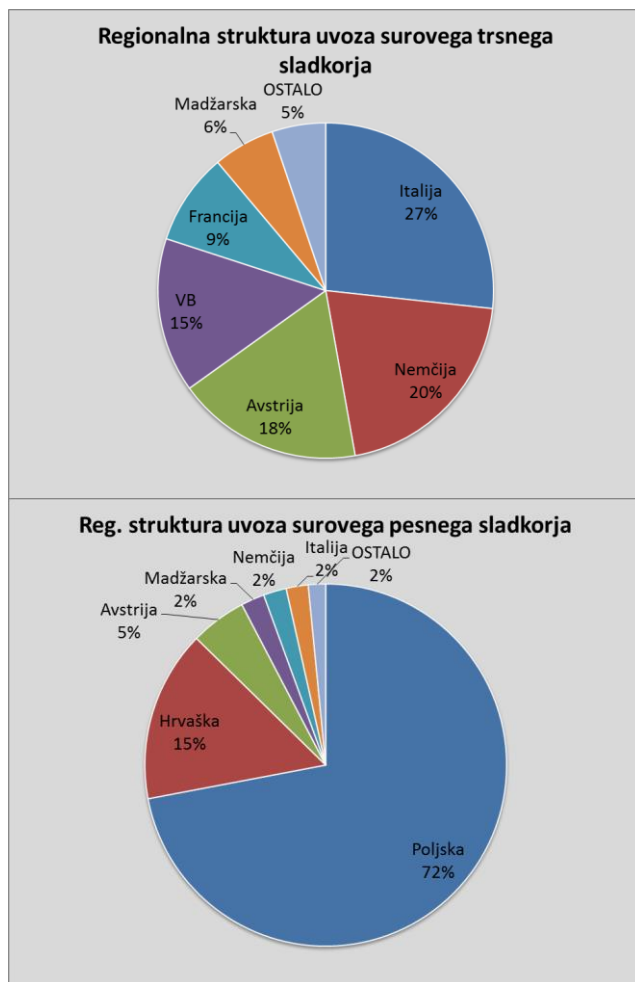
Vir: Eurostat - Trgovinska baza COMEXT, 2015.

Slika 11: Regionalna struktura izvoza in uvoza belega sladkorja Slovenije v letu 2014

Vir: Eurostat – Trgovinska baza COMEXT, 2015.

Slika 12: Regionalna struktura uvoza surovega trsnega in pesnega sladkorja Slovenije v letu 2014

Vir: Eurostat – Trgovinska baza COMEXT, 2015.

2 TRENDI GIBANJA CEN SLADKORJA NA SVETOVNI RAVNI IN V EU V NASLEDNJIH 10 LETIH

V drugem poglavju najprej analiziramo gibanje cen sladkorja v preteklosti. Sledi opredelitev dejavnikov vpliva na cene sladkorja in ocena gibanja cen sladkorja v naslednjih desetih letih.

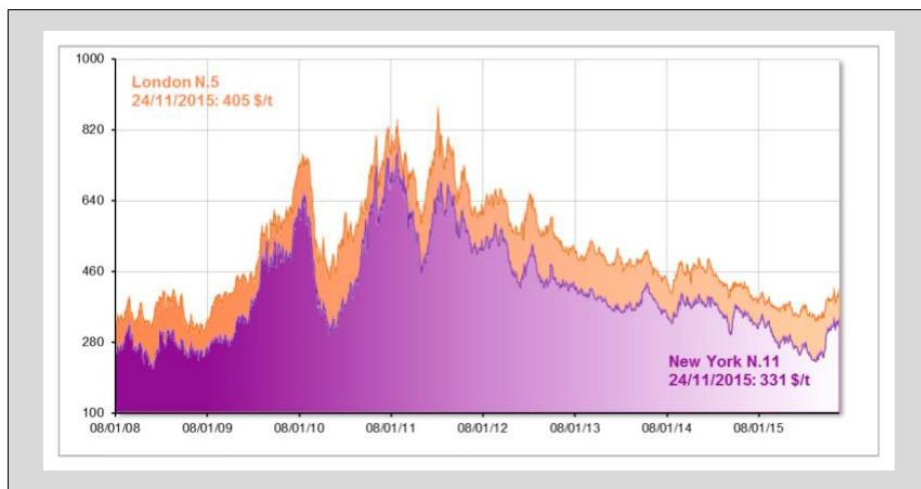
2.1 Analiza gibanja cen sladkorja v preteklosti

2.1.1 Opredelitev svetovne cene sladkorja

S sladkorjem se večinoma ne trguje na odprtem trgu. Svetovna cena sladkorja se pogosto navaja na osnovi terminskih pogodb, ki so standardizirane v smislu pogojev dobave (mesec, lokacija) in količine, le cena je stvar dogovora. Promptna (angl. spot) cena je indikativna cena za takojšno dobavo. S terminski pogodbami za sladkor se trguje na naslednjih blagovnih borzah: Intercontinental Exchange (ICE), Brazilian Mercantile and Futures Exchange (BF&M), Kansai Commodities Exchange (KEX), Multi Commodity Exchange (MCX), National Commodity Exchange Limited (NCEL), National Commodities and Derivatives Exchange (NCDEX) and Zhengzhou Commodity (CZCE) Exchange (Investopedia, 2015).

Za svetovno ceno surovega sladkorja se običajno uporablja cena iz newyorške terminske pogodbe (Intercontinental Exchange) št. 11, za beli sladkor pa je pogosto indikativna cena iz londonske terminske pogodbe št. 5 (Nyberg, 2009). Eden od pomembnih elementov cene sladkorja je tudi razlika med ceno belega in surovega sladkorja (angl. Raw-refined differential; slika 13). Po zadnjih podatkih Evropske komisije (2015) se trenutno ta razlika v ceni giblje okoli 76 USD/t. Eden od pomembnih dejavnikov trenda zniževanja razlike v ceni med surovim in belim sladkorjem so presežne kapacitete rafinerij sladkorja. Uveljavitev reforme EU v letu 2017 pa utegne vplivati na večjo volatilnost tega cenovnega diferenciala kot odraz prilagajanja trga na spremembe v uvozno-izvoznih tokovih EU.

Slika 13: Gibanje svetovne cene surovega (New York, No. 11) in belega sladkorja (London, No. 5), 2008–2015 (cena je izražena v USD na tono)

Vir: Evropska komisija, 2015a.

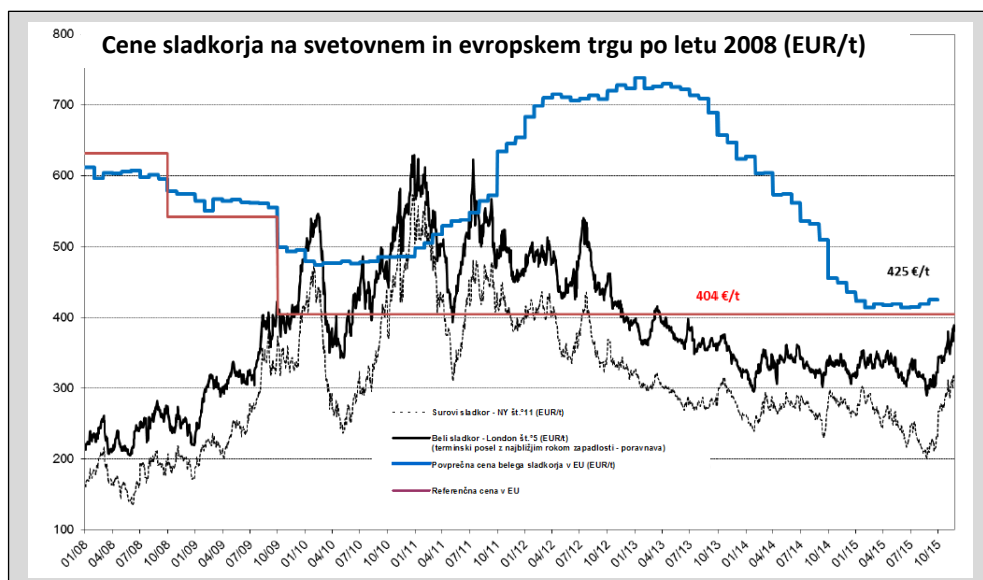
2.1.2 Primerjava gibanja evropske in svetovne cene sladkorja

Slika 14 predstavlja gibanje cen sladkorja na evropskem in svetovnem trgu po letu 2008. V zadnjih štirih tržnih letih je v svetovnem merilu prišlo do presežne ponudbe sladkorja, kar je vplivalo na stabilen in izrazit trend zniževanja svetovne cene sladkorja. Cena je bila v letu 2015 na najnižji ravni po letu 2010. Za prihodnja leta se pričakuje, da bosta ponudba in povpraševanje precej uravnotežena, vendar zaradi velikih zalog, ki pritiskajo na trg, ni pričakovati, da bi cene sladkorja močneje narasla (Evropska komisija, 2014). Za tržno leto 2016 se pričakuje, da je zadnje v »suficitni« fazi svetovnega proizvodnega cikla sladkorja. Visoke zaloge in nizke cene bodo vplivale na zmanjšanje investicij in vodile v začetek deficitne faze sladkornega proizvodnega cikla.

Po drugi strani pa je evropska cena belega sladkorja dosegla vrh poleti 2013 (nad 700 EUR/t), ko so evropski potrošniki plačevali skoraj še enkrat višjo ceno v

primerjavi s svetovno ceno belega sladkorja. Do tega je prišlo, ker državam, ki so brezcarinsko izvažale v EU, ni uspelo zagotoviti dovolj sladkorja, zato se je uvoz moral preusmeriti še na druge države, za katere pa veljajo višje carinske stopnje. To je povzročilo relativno visoke cene sladkorja na evropskem trgu in omogočalo visoke marže proizvajalcem kvotnega sladkorja/sladkorne pese. Cena je v drugi polovici leta 2013 začela upadati in se od konca leta 2014 gibala pod 500 EUR/t.

Slika 14: Gibanje cene sladkorja na evropskem in svetovnem trgu v obdobju 2008–2015

Vir: Evropska komisija, 2015a.

2.2 Identifikacija dejavnikov vpliva na cene

Cena se oblikuje na trgu sladkorja na podlagi ponudbe in povpraševanja po sladkorju ter ukrepov ekonomskih politik (kmetijske, zunanjetrgovinske) posameznih ekonomskih prostorov. Pomemben del svetovne proizvodnje sladkorja (približno ena tretjina) vstopa v mednarodno trgovino. Na volatilitnost svetovne cene sladkorja ne vplivajo tako le vremensko pogojeni ponudbeni šoki, temveč tudi ukrepi ekonomskih politik posameznih držav tako s podporo domačim pridelovalcem sladkornega trsa/pese kot tudi z ukrepi za reguliranje domače cene sladkorja.

Posebnosti delovanja trga sladkorja v EU in dejavniki, ki odločilno vplivajo na gibanje evropske cene sladkorja, so pojasnjeni v prvem poglavju, dejavniki ponudbe in povpraševanja po sladkorju pa v tretjem poglavju monografije. Na tem mestu bi le poudarili naslednje vidike, ki utegnejo odločilno vplivati na gibanje cene sladkorja v naslednjih letih in predstavljajo glavne dejavnike tveganja za gibanje cene sladkorja v naslednjih desetih letih: institucionalni dejavniki, alternativne uporabe sladkorne pese in trsa ter substituti sladkorja na trgu sladil.

2.2.1 Institucionalni dejavniki

Eden od dejavnikov gibanja svetovne cene v prihodnje utegne biti reforma sladkorne politike v EU. Pričakovani učinki uveljavitve reforme v letu 2017 so podrobno predstavljeni v podpoglavju 2.3. Glede vpliva reforme na svetovno ceno sladkorja se pričakuje, da bo ukinitve kvot vplivala na izvozno-uvozne tokove EU, kar bo najverjetneje vplivalo tudi na svetovno ceno sladkorja, saj je EU pomemben akter na svetovnem trgu sladkorja. Na uvozni strani bi utegnilo priti do sprememb zaradi naslednjih razlogov (Burrell et al., 2014):

- ker se bo določen del uvoza sladkorja iz držav ACP in najmanj razvitih držav (v okviru sporazumov in ureditev EPA/EBA), ki je konkurenčen na svetovnem trgu, preusmeril z evropskega na svetovni trg zaradi pričakovanega znižanja preferenčnih marž v EU;

- ker del držav, ki izvažajo v EU pod tarifnimi kvotami, verjetno ne bo več zapolnil celotne kvote zaradi padca kvotne rente, kar bi povečalo relativno profitabilnost preusmerite prodaje na svetovni trg.

Glede na obseg tega preusmerjanja izvoza obeh skupin držav bo prišlo do povečanja obsega svetovne ponudbe sladkorja in povzročilo pritisk na znižanje svetovne cene, po drugi strani pa bo pričakovano znižanje obsega izvoza držav članic EU obratno vplivalo na svetovni trg. V praksi neto vpliv povečanega izvoza nekaterih tretjih držav zaradi preusmeritve z evropskega na svetovni trg in zmanjšanja izvoza evropskih proizvajalcev verjetno ne bo zelo močan (Burrell et al., 2014).

Zaključek pogajanj STO v okviru razvojne agende iz Dohe (glej poglavje 1.2) je naslednji pomemben institucionalni dejavnik gibanja cene v prihodnjem desetletju. Glede pričakovanih rezultatov pogajanj obstaja še precej nejasnosti, lahko pa pričakujemo premike v smeri zniževanja konvencionalnih carinskih stopenj ter odprave necarinskih ukrepov, kot so izvozne spodbude. To bo pomenilo dodaten pritisk konkurence na trgu sladkorja in vplivalo predvsem na zniževanje razlik med domačimi in svetovnimi cenami sladkorja, okrepilo naj bi svetovno trgovino ter izboljšalo alokacijsko učinkovitost v svetovni proizvodnji sladkorja. Ti konkurenčni pritiski naj bi vodili v znižanje cen predvsem na trenutno bolj zaščitene trge.

2.2.2 Alternativne uporabe sladkorne pese in trsa

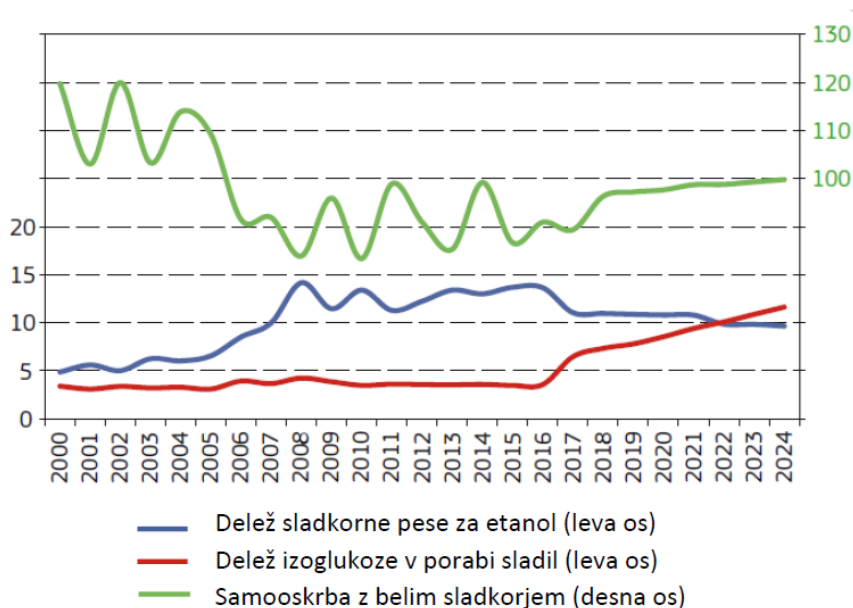
V zadnjem času je opaziti naraščajočo integracijo trga sladkorja in etanola, ki povezuje gibanje cene sladkorja tesneje z gibanjem cen nafte. Sposobnost Brazilije, da razporeja proizvodnjo trsa med etanol in sladkor (glede na relativno ceno nafte in etanola), vpliva tako na obseg ponudbe sladkorja na svetovnem trgu kot tudi na volatilnost svetovne cene sladkorja. Povečevanje investicij v proizvodnjo etanola iz sladkornega trsa in sladkorne pese se pojavlja tudi v več drugih državah, proizvajalkah sladkorja, tako da lahko v prihodnje pričakujemo okrepitev tega trenda (CTA, 2010). V EU se je pomen etanola kot »outlet« za

proizvajalce sladkorne pese močno povečal po reformi v letu 2006 (slika 15). Motiv je bila zelo nizka cena zunajkvotnega sladkorja. Po drugi strani pa utegne ukinitve kvot v EU vplivati na znižanje konkurenčnosti etanola na osnovi sladkorne pese, saj se pričakuje, da bo prišlo do konvergence cene za kvotni in zunajkvotni sladkor (Evropska komisija, 2014).

2.2.3 Substituti sladkorja na trgu sladil

Pomemben dejavnik pri gibanju cene sladkorja v prihodnje je tudi potencialna konkurenca izoglukoze (HFCS – angl. High Fructose Corn Syrup), ki jo uporablja predvsem industrija sladkih pijač in mlečne industrije. EU namreč z letom 2017 odpravlja tudi kvote za izoglukozo. Nekatere študije celo ocenjujejo, da bi utegnili izoglukoza nadomestiti 30 % porabe sladkorja (Rocha, 2015). Načeloma se ocenjuje, da mora biti cena izoglukoze 10 % nižja od sladkorja, da bi lahko konkurirala sladkorju. Mejna cena za sladkor, da je še konkurenčnejši od izoglukoze, je ocenjena na 650 USD/t (Rocha, 2015; ISO, 2014). Evropska komisija (2014) ocenjuje, da se bo po uveljavitvi reforme 2017 delež izoglukoze na evropskem trgu sladil dvignil s 4 % na 12 % (slika 15).

Slika 15: Pričakovane spremembe na evropskem trgu sladil

Vir: Evropska komisija, 2014.

2.3 Ocena gibanja cen sladkorja v naslednjih 10 letih

V nadaljevanju najprej predstavljamo glavne poudarke različnih projekcij sprememb na evropskem trgu sladkorja po ukinitvi kvot v letu 2017, v drugem delu pa primerjalno analiziramo različne projekcije gibanja cen sladkorja na svetovnem in evropskem trgu v naslednjih 10 letih ter pripravimo intervalno napoved gibanja cen sladkorja.

2.3.1 Projekcije sprememb na evropskem trgu sladkorja po ukinitvi kvot

2.3.1.1 Projekcija na osnovi modela CAPRI

Burrell et al. (2014) so na osnovi modela CAPRI naredili primerjavo situacije po odpravi kvot v primerjavi s hipotetično situacijo, v kateri bi bil trenutni sistem kvot podaljšan. Model CAPRI je statičen, prostorski, parcialno ravnotežni model, ki se uporablja za ocenjevanje učinkov ukrepov SKP in trgovinske politike za kmetijske proizvode. Projekcije se nanašajo na leto 2020. Simulacije upoštevajo tri scenarije glede simultanege vpliva odprave kvot na izoglukozo (ni nadomeščanja sladkorja z izoglukozo, 10- in 20-odstotni delež izoglukoze na trgu sladil).

Projekcije predvidevajo konec tržne segmentacije med trgom za kvotni in zunajkvotni sladkor ter ostale proizvode iz sladkorne pese, kar bo vzpostavilo enotno ceno za sladkorno peso in predelan sladkor ne glede na končno uporabo. Prišlo bo do povečanja specializacije v proizvodnji sladkorja: države članice, ki imajo primerjalno prednost v proizvodnji sladkorja, bodo povečale svojo proizvodnjo glede na ugodne tržne signale, države, ki niso konkurenčne in jih je sistem kvot ščitil pred konkurenco ali pa je konkurenca za obdelovanje površin z ostalimi pridelki z višjo vrednostjo, pa bodo začele z racionalizacijo.

Pod predpostavko, da ne pride do občutnejše substitucije med sladkorjem in izoglukozo po ukinitvi kvot, so projekcije pričakovanih učinkov na trgu sladkorja v EU naslednje (povzete tudi v Tabeli 6) (Burrell et al., 2014):

- proizvodnja sladkorne pese in sladkorja: povečanje za približno 4 % (vse države – z izjemo Grčije in Nizozemske – povečajo pridelavo sladkorne pese), vendar prihodki padejo, povečanje proizvodnje je relativno večje v EU-15 kot v EU-12;
- uvoz sladkorja: močno zmanjšanje uvoza iz stroškovno neučinkovitih držav in majhno zmanjšanje uvoza iz stroškovno učinkovitih držav (Brazilija); gre za močan uvoznio nadomestni učinek povečanja proizvodnje sladkorja v EU;
- zmanjšanje izvoza sladkorja;

- znižanje cene sladkorja za okrog 15 %;
- potrošnja sladkorja za prehranske namene se poveča relativno malo kljub precejšnemu padcu cene;
- znižanje prihodka za sektor sladkorne pese za 17 %, skupni vpliv na blaginjo je rahlo pozitiven zaradi pozitivnega učinka na potrošnikov presežek kot rezultat nižje cene sladkorja;
- znižanje prihodkov je obratno sorazmerno z obsegom preseganja celotne proizvodnje sladkorja nad dodeljeno kvoto v kvotnem sistemu.

Ob predpostavki, da pride do nadomeščanja sladkorja z izoglukoza (povečevanje deleža izoglukoze na trgu sladil), se rezultati nekoliko spremenijo, vključno z večjim padcem cen sladkorja.

2.3.1.2 ISO-ocene reform EU 2017

ISO je v študiji *The EU Sugar Market Post 2017* (MECAS(14)05) ocenila pričakovane spremembe po uveljavitvi reforme 2017 na evropskem trgu sladkorja ob upoštevanju dveh možnih scenarijev za leto 2017.

- Prvi scenarij predvideva relativno visoke cene sladkorja v EU (700 USD/t za beli sladkor) in nizke na svetovnem trgu (350 USD/t za surovi sladkor).
- Drugi scenarij predvideva relativno nizke cene v EU (600 USD/t za beli sladkor) in visoke na svetovnem trgu (450 USD/t za surovi sladkor).

V prvem primeru visokih cen evropskega sladkorja bi prišlo do povečanja deleža izoglukoze na trgu sladil, evropskim proizvajalcem sladkorja pa tudi ne bi uspelo povečati prisotnosti na svetovnem trgu. V drugem primeru, če bi bile cene na evropskem trgu relativno nizke, bi evropskim proizvajalcem sladkorja uspelo preprečiti izpodrivanje sladkorja z izoglukozo ter povečati izvozno aktivnost.

Po povprečnem scenariju ISO se pričakuje v primerjavi z letom 2014 povečanje proizvodnje sladkorja na 17,4 mio ton v letu 2017, nekoliko zmanjšan obseg potrošnje sladkorja na 17,4 mio ton ter potrojitev potrošnje izoglukoze. Do leta 2017 naj bi se uvoz zmanjšal s 3,8 na 2,3 mio ton, izvoz pa povečal z 1,6 na 2,3 mio ton. Podrobneje so ISO-scenariji predstavljeni v poglavju 3.4.

2.3.1.3 Projekcije Evropske komisije (2014)

EU je konec leta 2014 pripravila projekcije za trge kmetijskih proizvodov v EU za obdobje 2014–2024.⁵ Projekcije temeljijo na dostopnih podatkih ob koncu sept. 2014 in uporabi agroekonomskega modela, ki ga uporablja Evropska komisija. Gre za EU-verzijo modela OECD-FAO AGLINK-COSIMO.

Projekcije kažejo, da bo cena sladkorja v EU padla in se približala svetovni ceni, kar bo povzročilo okrepitev konkurenčnih pritiskov na evropskem trgu ter zmanjšalo spodbudo trgovinskih partnerjev za izvoz v EU (tabela 7). Razlika med evropsko in svetovno cen naj bi se s trenutnih 200 EUR/t znižala tja do 50 EUR/t. Nižje cene za beli sladkor se bodo prenesle v nižje cene sladkorne pese, ki pa bi po ocenah padla pod 25 EUR/t po ukinitvi kvot. Kljub pričakovani nižji ceni pa se ne pričakuje zmanjšanje obsega pridelave sladkorne pese, predvsem zaradi pričakovanega višjega hektarskega donosa. Čeprav naj bi povečanje proizvodnje do leta 2024 ne preseglo 2 % v primerjavi s trenutnim obsegom proizvodnje, se pričakuje, da bo v naslednjih 10 letih EU postala samozadostna v

⁵ Evropska komisija (2014): Prospects for EU agricultural markets and income 2014-2024. Directorate-General for Agriculture and Rural Development, European Commission, Brussels. [http://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/medium-term-outlook/2014/fullrep_en.pdf]

sladkorju, k čemur bo pripomogla tudi nadomestitev dela porabe sladkorja z izogluko. Zaradi nižje cene domačega sladkorja v EU se pričakuje zmanjšanje uvoza, tako da bo v posameznih letih EU celo neto izvoznica. Neto izvoz pa ne pomeni, da bo uvoz nič, kajti proizvodnja sladkorja je v EU zelo skoncentrirana tako v času (kratko obdobje v jeseni) in lokaciji (severozahodna EU). Najkonkurenčnejše države, ki imajo preferencialen dostop na evropski trg, bodo nadaljevale z izvozom v EU, druge pa se bodo preusmerile na deficitarne regije (npr. Afrika).

2.3.2 Projekcije sprememb na globalnem trgu sladkorja

Projekcije OECD-FAO (2015) na podlagi modela AGLINK-Cosimo predvidevajo, da bodo proizvodni stroški Brazilije, izraženi v USD, in alokacija brazilskega pridelka sladkornega trsa med proizvodnjo sladkorja in etanola ključni za oblikovanje svetovne cene sladkorja v naslednjih 10 letih. Projekcije kažejo, da bo prišlo do rahlega nominalnega povečanja cene sladkorja, medtem ko se bo realna cena znižala v obdobju 2014–2024. Cena belega sladkorja naj bi se v letu 2024 gibala okoli 435 USD/t, pri čemer naj bi prišlo do znižanja premije za beli sladkor glede na surovega.

Po napovedih naj bi prišlo v naslednjem 10-letnem obdobju do povečanja globalne proizvodnje sladkorja v višini 2,2 % predvsem na račun povečane proizvodnje sladkorja iz sladkornega trsa. Povečal naj bi se tudi delež svetovne proizvodnje sladkornega trsa za proizvodnjo etanola s približno 20 % na 26 % do leta 2024. Le rahlo manj, približno za 2 %, naj bi rasla tudi svetovna poraba sladkorja, predvsem na račun povečane porabe v nekaterih afriških in azijskih državah v razvoju. V tabeli 5 so prikazane projekcije OECD-FAO (2015) za različne kategorije na trgu sladkorja po posameznih letih do leta 2024.

Tabela 5: Projekcije OECD-FAO do leta 2024

POVRŠINA (mio ha)	2012-2014	Projekcija										Rast med 2014 in 2024	
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2024	2024
Sladkorna pesa (Svet)	4,6	4,6	4,6	4,6	4,7	4,7	4,7	4,7	4,7	4,7	4,7	4,7	2%
Sladkorni trs (Svet)	25,1	25,7	26	27,3	27,4	27,5	27,7	28	28,4	29,2	29,6	29,6	18%
Sladkorna pesa (EU28)	1,61	1,60	1,58	1,58	1,60	1,60	1,60	1,59	1,58	1,57	1,56	1,56	-3%
PRIDELEK SLADKORNE PESE (mio t)	2012-2014	Projekcija										Povp. letna stopnja rasti	
Svet	257,7	255,9	258,6	263,2	266,9	269,6	271	271,8	273,3	274,9	275,6	275,6	0.7%
Razvite države	202,9	197,9	198,5	200,7	202,9	204,4	204,7	204,4	204,5	204,5	203,9	203,9	0.0%
Države v razvoju	54,7	58	60,2	62,5	64	65,3	66,3	67,4	68,8	70,3	71,6	71,6	2.7%
OECD	167,2	165,5	166,2	168,3	171	172,7	173,6	173,4	173,6	173,8	173,8	173,8	0.4%
EU28	111,9	112,3	112,1	113,2	115,1	116,1	116,2	115,6	115,6	115,4	114,9	114,9	0.3%
PRIDELEK SLADKORNEGA TRSA (mio t)	2012-2014	Projekcija										Povp. letna stopnja rasti	
Svet	1766	1807,8	1843,7	1954,9	1962,5	1983,9	2017,3	2060,2	2102,6	2174,7	2213	2213	2.3%
Razvite države	76,6	79,1	79,9	80,3	81,2	82	83,1	83,6	83,8	83,9	84,2	84,2	1.0%
Države v razvoju	1689,4	1728,7	1763,8	1874,6	1881,3	1901,9	1934,2	1976,6	2018,7	2090,8	2128,8	2128,8	2.3%
OECD	116,7	118,9	120,7	123,3	124,8	125,1	124,9	125	125,6	126,4	127,7	127,7	0.9%

se nadaljuje

nadaljevanje

PROIZVODNJA (mio t, ess)	2012-2014	Projekcija							Povp. letna stopnja rasti			
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
Svet	182,2	180,6	181,7	192,3	194,5	197	200,9	205,2	209,8	216,2	220,5	1.9%
Razvite države	42,1	41,7	42,1	43,2	43,9	44,4	44,7	44,8	45,1	45,2	45,3	0.7%
Države v razvoju	140,1	138,9	139,6	149,1	150,6	152,6	156,2	160,4	164,6	171	175,2	2.3%
OECD	41,2	40,1	40,6	41,8	42,5	43	43,2	43,3	43,6	43,8	43,9	0.6%
EU-28	17,3	17,2	17,1	17,9	18,2	18,4	18,4	18,3	18,5	18,5	18,5	0.7%
POTROŠNJA (mio t, ess)	2012-2014	Projekcija							Povp. letna stopnja rasti			
Svet	174,3	181,2	183,6	187,5	190,5	194,5	198,6	202,1	205,9	209,9	214,3	2.1%
Razvite države	49,7	50	50	50,6	50,1	50,4	50,8	50,9	51,2	51,5	51,9	0.4%
Države v razvoju	124,6	131,2	133,5	136,9	140,3	144	147,8	151,2	154,7	158,4	162,4	2.7%
OECD	45,7	46,1	46,1	46,6	46,1	46,3	46,6	46,7	46,9	47,1	47,4	0.4%
EU-28	19,7	19,4	19,3	19,5	18,8	18,7	18,7	18,7	18,7	18,7	18,7	-0.5%
ZALOGE (mio t, ess)	2012-2014	Projekcija							Povp. letna stopnja rasti			
Svet	70,4	69	64,7	67,1	68,7	68,8	68,7	69,3	70,8	74,7	78,5	1.1%
Razvite države	15,4	14,6	13,3	12,5	12,5	12,5	12,7	12,9	13	13,4	13,8	-1.1%
Države v razvoju	55	54,4	51,4	54,7	56,2	56,3	55,9	56,4	57,8	61,3	64,6	1.6%
OECD	13	12,5	11,4	10,4	10,3	10,1	10,3	10,5	10,7	11	11,3	-1.4%
EU-28	2,7	3,4	2,5	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1	-8.8%

se nadaljuje

nadaljevanje

CENE (Svet)	2012-2014	Projekcija										Povp. letna stopnja rasti
		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	
Surovi sladkor USD/t	364,8	347,4	388,5	361,7	347,5	351,3	359,8	370,3	385,5	375,3	363,9	0,0%
Beli sladkor USD/t	452,4	415,3	467,3	455,4	440,8	436,2	429,7	440,2	451,6	447,5	434	-0,4%
Fruktozni sirup USD/t	596,4	475,4	469,8	456,1	477,1	483,9	477,7	481,6	488,8	485,2	479,6	-2,2%
Produksijske cene beli sladkor EUR/t	655,4	472,7	473,9	414,8	422,8	424,2	423,0	431,5	443,6	440,1	429,4	-4,1%
Produksijske cene sirup EUR/t	396,3	325,6	322,3	320,0	329,8	332,5	326,4	325,2	324,8	319,6	311,4	-2,4%
Produksijske cene pesa EUR/t	32,2	24,7	25,3	24,3	24,6	24,7	24,6	25,2	25,9	25,8	25,2	-2,4%

Opombe: ess = ekvivalent surovega sladkorja.

Vir: OECD/FAO, 2015a.

Tabela 6: Pregled projekcij gibanja glavnih kategorij na trgu sladkorja v naslednjih 10 letih (v mio ton ekvivalenta belega sladkorja)

		Napoved Evropska komisija (2014)				Napoved Burrell et al. (2014) ¹	Napoved OECD/FAO (2015)
	2014	2017*	2020*	2024*	2020*	2024*	
Pridelava sladkorne pese	116,8	114,7	115,1	114,7	121,5	114,9	
EU-15	95,9	95,5	95,4	95,5	n. p.	n. p.	
EU-N13	20,9	19,2	19,7	19,2	n. p.	n. p.	
za sladkor	101,6	103,6	102,6	103,6	n. p.	n. p.	
za etanol	15,2	11,1	12,4	11,1	n. p.	11,1	
Proizvodnja sladkorja	17,6	16,9	16,8	16,9	18,3	18,5	
Sladkorna kvota	13,5	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
EU-15	14,6	14,2	13,9	14,2	n. p.	n. p.	
EU-N13	3,0	2,8	2,9	2,8	n. p.	n. p.	
Poraba sladkorja	17,7	17,0	17,2	17,0	17,9	18,7	
Uvoz	3,0	1,91	1,91	1,91	n. p.	2,0	
Izvoz	1,6	1,9	1,5	1,9	1,4	1,8	
Začetne zaloge	2,7	1,0	1,0	1,0	n. p.	n. p.	
Končne zaloge	4,0	1,0	1,0	1,0	n. p.	1,1	
EU-cena (EUR/t)	495	458	415	458	418	n. p.	
Svetovna cena (EUR/t)	350	410	352	410	n. p.	n. p.	
Svetovna cena (USD/t)	466	561	474	561	n. p.	434	
PEU podporna cena (EUR/t)	404	404	404	404	n. p.	n. p.	

Opomba: * - projekcija; ¹ – Vrednosti izračunane na osnovi zadnjih dosegljivih podatkov iz leta 2014 in napovedanih sprememb na osnovi projekcije za leto 2020 za scenarij, ko ne pride do substitucije med sladkorjem in izogluko po ukinitvi kvot; USD in EUR zaradi volatilnosti tečaja nista preračunana na enotno valuto; n. p. – ni podatka.

Vir: Evropska komisija, 2014; Burrell et al., 2014; OECD/FAO, 2015.

2.3.3 Analiza scenarijev: možno gibanje cene v prihodnje

Na osnovi zgoraj predstavljenih projekcij tabeli 7 in 8 povzemata različne napovedi za gibanje cene surovega in belega sladkorja na svetovnem in evropskem trgu v naslednjem desetletju. Slika 16 te napovedi tudi grafično prikazuje.

Glede na trenutno situacijo na svetovnem trgu sladkorja, ki jo zaznamujejo nizka cena sladkorja ter obnovljene zaloge sladkorja v velikem delu držav, se pričakuje, da bo prišlo do upada investicij, kar bo vodilo do začetka deficitne faze svetovnega sladkornega cikla. Za svetovno ceno sladkorja se pričakuje, da bo še naprej precej volatilna in bo oscilirala okoli rahlo pozitivnega trenda v naslednjem 10-letnem obdobju, medtem ko bo v realnem smislu prišlo celo do rahlega znižanja. Cena belega sladkorja naj bi se v letu 2024 gibala okoli 435 USD/t, pri čemer naj bi prišlo do znižanja premije za beli sladkor glede na surovega (OECD/FAO, 2015). Glede na napovedi Evropske komisije (2014) se pričakuje, da se bo evropska cena belega sladkorja močno približala svetovni ceni že takoj po uveljavitvi reforme. Razlogi so bili pojasnjeni v prejšnjem poglavju.

V tabeli 9 predstavljamo intervalno oceno gibanja cene belega sladkorja na svetovnem in evropskem trgu. Interval svetovne cene belega sladkorja je določen na osnovi dveh napovedi (OECD/FAO, 2015 in EK, 2014), intervalna ocena EU-cene sladkorja pa na osnovi $\pm 7,5$ -odstotnega odklona od napovedi EK (2014).

Tabela 7: Projekcije cen surovega in belega sladkorja v USD/t za 2014–2024

Projekcija	OECD/FAO (2015) ¹	Svetovna banka (WB) (2015) ²	OECD/FAO (2015) ³
Sladkor	<i>surovi</i>	<i>surovi</i>	<i>beli</i>
Cena	<i>svetovna</i>	<i>svetovna</i>	<i>svetovna</i>
Valuta	USD/t	USD/t	USD/t
2014	328	370	397
2015	347	330	415
2016	389	330	467
2017	362	340	455
2018	347	350	441
2019	351	350	436
2020	360	350	430
2021	370	360	440
2022	385	370	452
2023	375	370	447
2024	364	380	434

Opombe:

¹ Na osnovi newyorške terminske pogodbe (Intercontinental Exchange) No. 11, z najbližjim rokom zapadlosti.

² Na osnovi dnevne cene International Sugar Agreement (ISA), FOB, natovorjena v večjih karibskih pristaniščih.

³ Na osnovi londonske terminske pogodbe No. 5 (Euronext Liffe, Futures Contract No. 407).

Vir: OECD/FAO, 2015; World Bank, 2015.

Tabela 8: Projekcije cen surovega in belega sladkorja v EUR/t za 2014–2024

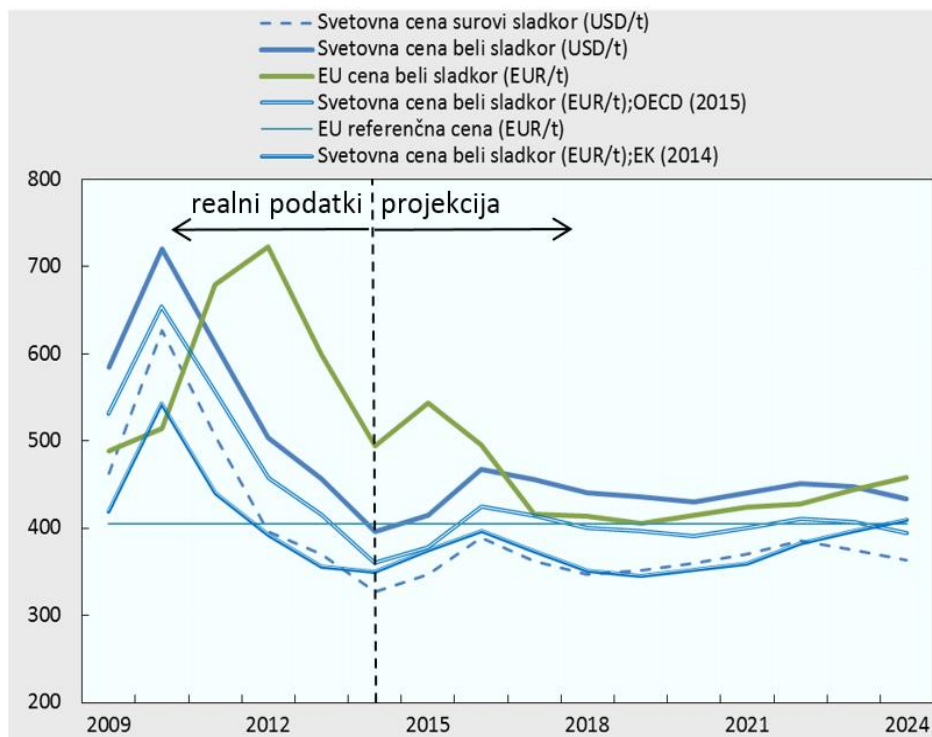
Projekcija	OECD/FAO (2015)¹	EK (2014)	EK (2014)
Sladkor	<i>beli</i>	<i>beli</i>	<i>beli</i>
Cena	<i>svetovna</i>	<i>svetovna</i>	<i>EU</i>
Valuta	EUR/t	EUR/t	EUR/t
2014	361	350	495
2015	378	375	543
2016	425	396	496
2017	414	374	416
2018	401	351	414
2019	397	345	406
2020	391	352	415
2021	400	360	424
2022	411	382	427
2023	407	397	444
2024	395	410	458

Opombe:

¹ Na osnovi londonske termenske pogodbe No. 5, preračunana po fiksnem deviznem tečaju 1,1 USD/EUR.

Vir: Evropska komisija, 2014; OECD/FAO, 2015.

Slika 16: Gibanje cen sladkorja na svetovnem in evropskem trgu na osnovi projekcij Evropske komisije in OECD/FAO za obdobje 2014–2024

Opombe:

Svetovna cena surovega sladkorja na osnovi newyorške terminske pogodbe (Intercontinental Exchange) No. 11, z najbližjim rokom zapadlosti (OECD/FAO, 2015); Svetovna cena belega sladkorja na osnovi londonske terminske pogodbe št. 5 (OECD/FAO, 2015), preračun v EUR na osnovi fiksnega deviznega tečaja 1,1 USD/EUR.

Vir: Evropska komisija, 2014; OECD/FAO, 2015.

Tabela 9: Intervalna napoved gibanja cene belega sladkorja na svetovnem in evropskem trgu v obdobju 2015–2024

Leto	Svetovna cena razpon	EU cena napovedana	EU cena razpon (+/- 7,5 %)
	(EUR/t)	(EUR/t)	(EUR/t)
2015	375–378	543	502–584
2016	396–425	496	458–533
2017	374–414	416	385–447
2018	351–401	414	383–445
2019	345–397	406	376–437
2020	352–391	415	383–446
2021	360–400	424	392–456
2022	382–410	427	395–459
2023	397–407	444	411–477
2024	395–410	458	424–493

Opombe:

Interval svetovne cene na osnovi dveh napovedi (OECD/FAO, 2015, in EK, 2014). Intervalna ocena EU-cene sladkorja na osnovi +/- 7,5-odstotnega odklona od napovedi EK (2014).

Vir: Evropska komisija, 2014; OECD/FAO, 2015.

3 TRENDI PROIZVODNJE IN PORABE SLADKORJA V NASLEDNJIH DESETIH LETIH

V tretjem poglavju najprej opredelimo dejavnike ponudbe sladkorja. Sledi ocena gibanja proizvodnje v naslednjih desetih letih, opredelitev dejavnikov povpraševanja po sladkorju in ocena gibanja porabe sladkorja v naslednjih desetih letih.

3.1 Identifikacija dejavnikov ponudbe sladkorja

V procesu proizvodnje sladkorja sodeluje več kot 100 držav. Sladkor iz sladkornega trsa predstavlja več kot 80 % svetovne proizvodnje sladkorja, pridelujejo pa ga predvsem države Latinske Amerike in Azije (85 %). Sladkor iz sladkorne pese prihaja predvsem iz Evrope, sladkorno peso pa gojijo tudi v nekaterih predelih Azije in Severne Amerike. Proizvodnja surovega sladkorja je v obdobju 1961–2011 zrasla z okoli 53 milijonov ton/leto na 172 milijonov ton/leto (FAO, 2012; Reinbergr, 2012, v Rumánková & Smutka, 2013).

V splošnem je ponudba vsake dobrine sestavljena iz proizvedene količine, zalog in uvožene količine. Domnevamo lahko, da je glavni element ponudbe proizvodnja dobrine. Raven proizvodnje je odvisna predvsem od ravni zalog v preteklem obdobju. Za agroživilske trge je značilen zamik reakcije na ponudbeni strani, ki je običajno enak produkcijskemu ciklu. Ključni dejavniki svetovne ponudbe sladkorja so tako:

- zaloge, saj njihova količina vpliva tako na skupno količino ponudbe kot tudi na količino proizvodnje in ceno – raven zalog dandanes konstantno pada;
- cena sladkorja, ki je zadnjih deset let izjemno volatilna, vendar splošni trend kaže naraščanje, saj cena sladkorja narašča predvsem zaradi naslednjih razlogov: naraščajoče povpraševanje po sladkorju in biogorivih, proizvodnja surovega sladkorja (bazira na pridelavi sladkornega trsa in sladkorne pese) in potrošnja sladkorja (raven potrošnje stalno narašča zaradi rasti svetovne populacije in rasti svetovnega bruto domačega dohodka na prebivalca);
- pridelovalna površina sladkornega trsa.

Na svetovno ponudbo sladkorja poleg teh treh ključnih dejavnikov vplivajo še hektarski donos pri pridelavi sladkornega trsa, proizvodnja surovega sladkorja, potrošnja sladkorja in politični dejavniki. V nadaljevanju podrobneje obravnavamo posamezne dejavnike ponudbe sladkorja.

3.1.1 Zaloge

Proizvodnja sladkorja je bila v zadnjem obdobju večja kot povpraševanje po njem, zato so bile ustvarjene precejšnje zaloge sladkorja. V obdobju 1980–2010 so se zaloge sladkorja povečale od 25 milijonov ton na 60 milijonov ton (USDA, 2012, v Rumánková & Smutka, 2013). V zadnjem času se je rast zalog upočasnila zaradi reform v proizvodnji sladkorja v nekaterih državah, zaradi rasti proizvodnje bioetanolu in zaradi večjega povpraševanja po sladkorju (Reinberger, 2011; Balat & Balat, 2009, v Rumánková & Smutka, 2013).

Študija Rumánkove in Smutka (2013) je pokazala, da proizvodnja sladkorja neelastično reagira na spremembe zalog: ob zvišanju svetovnih zalog sladkorja za 1 % je proizvodnja sladkorja naslednje leto večja za okoli 0,5 %. Po drugi strani pa se tudi zaloge zvišajo kot posledica večje proizvodnje sladkorja.

3.1.2 Cena sladkorja

Reakcija ponudbe sladkorja na ceno ima zamik zaradi zamika prilagoditve med povpraševanjem in ponudbo v dolžini produkcijskega cikla, zato trenutna cena vpliva na ponudbo v prihodnjem obdobju bolj kot na ponudbo v tekočem obdobju. Študija Rumánkove in Smutka (2013) je pokazala, da znaša ta zamik okrog šest mesecev in da proizvodnja sladkorja neelastično reagira na spremembo cene sladkorja: ob zvišanju cene sladkorja za 1 % je proizvodnja sladkorja naslednje leto večja za okoli 0,2 %. Ocenjene elastičnosti kažejo, da ponudba sladkorja reagira neelastično na vse tri identificirane dejavnike (zaloge, površine za pridelovanje sladkornega trsa in cena sladkorja), vendar je reakcija največja na spremembo zalog, najmanjša pa na spremembo cene (v prejšnjem

obdobju). Učinke svetovne cene in svetovnih zalog sladkorja na proizvodnjo sladkorja lahko pričakujemo predvsem na svetovnem trgu sladkorja.

Zaradi zamika v prilagoditvi med povpraševanjem in ponudbo je trenutna cena tudi najpomembnejši dejavnik, ki določi ceno v prihodnjem obdobju. Študija Rumánkove in Smutka (2013) je pokazala, da se spremembe cen ne prenesejo proporcionalno v naslednja obdobja: zvišanje cene v preteklem letu za 1 % prinese okoli 0,6 % zvišanje cene v tekočem obdobju. Poleg cene v preteklem obdobju vplivajo na ceno sladkorja še proizvodnja sladkorja, potrošnja sladkorja in zunanja trgovina s sladkorjem. Povpraševanje je manj pomembno za določitev svetovne cene sladkorja, medtem ko je ponudba v kombinaciji s ceno iz prejšnjega obdobja zelo pomembna. Učinek celotne proizvodnje sladkorja ali zalog kljub temu ni bil potrjen kot determinanta ponudbe sladkorja v študiji Rumánkove in Smutka (2013), kar avtorja pripisujeta močni deformaciji svetovnega trga sladkorja, ki jo povzročajo intervencije in protekcionistična politika velikega števila držav, npr. EU (Ribera et al., 2011, v Rumánková & Smutka, 2013). Na splošno lahko vseeno rečemo, da raven proizvodnje, zaloge in zunanja trgovina s sladkorjem (tj. svetovna ponudba) ključno vplivajo na določitev tržne cene. Trendi gibanja cen sladkorja in dejavniki, ki vplivajo na ceno sladkorja, so podrobneje predstavljeni v drugem poglavju monografije.

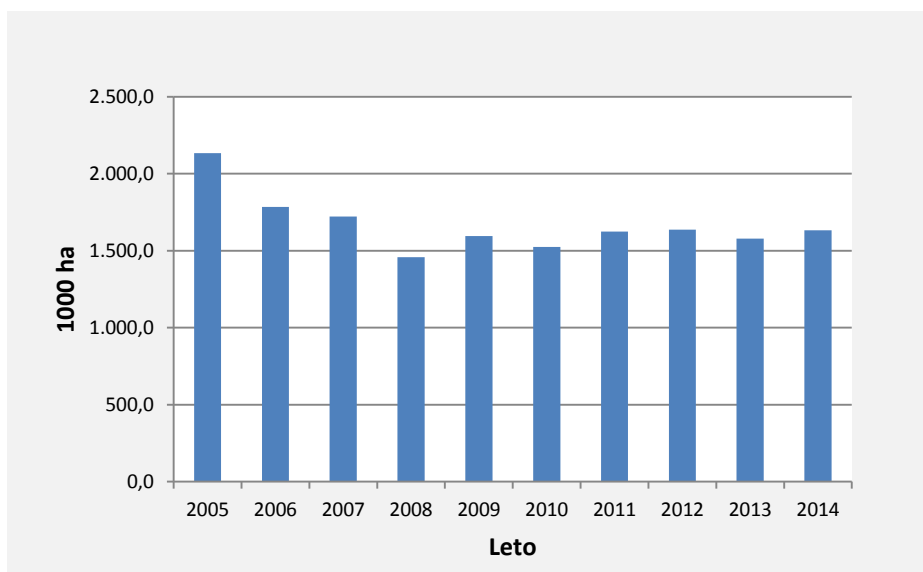
3.1.3 Površine za gojenje sladkornega trsa in sladkorne pese

Za pomemben dejavnik ponudbe sladkorja se je v študiji Rumánkove in Smutka (2013) izkazala površina za gojenje sladkornega trsa, kar ni presenetljivo, saj sladkor iz sladkornega trsa predstavlja več kot 80 % svetovne proizvodnje sladkorja (Smrčka et al., 2012, v Rumánková & Smutka, 2013). Pridelava sladkorne pese sicer učinkuje na ponudbo sladkorja na svetovni ravni, vendar je ta vpliv v primerjavi z učinkom pridelave sladkornega trsa precej manjši. Ocenjena elastičnost ponudbe sladkorja na spremembo površine za pridelovanje sladkornega trsa je okoli 0,7 – če je površina, namenjena pridelavi sladkornega trsa, večja za 1 %, se ponudba sladkorja poveča za 0,7 %. Površine, namenjene pridelavi sladkornega trsa, so se obdobju 1980–2010 povečale (FAO, 2012, v Rumánková & Smutka, 2013), v zadnjih letih deloma tudi zaradi večjega

povpraševanja po sladkornem trsu za predelavo v biogoriva (Martinelli & Filoso, 2008, v Rumánková & Smutka, 2013).

Eurostatovi podatki kažejo, da je na ravni EU okoli 1,5 mio ha namenjenih gojenju sladkorne pese, kar je približno tretjina svetovne površine za te namene (slika 17). Eurostat nima projekcije glede povečevanja površin na ravni EU v prihodnje, lahko pa domnevamo, da se bodo po odpravi kvot v 2017 povečale.

Slika 17: Površine za pridelavo sladkorne pese v EU v obdobju 2005–2014

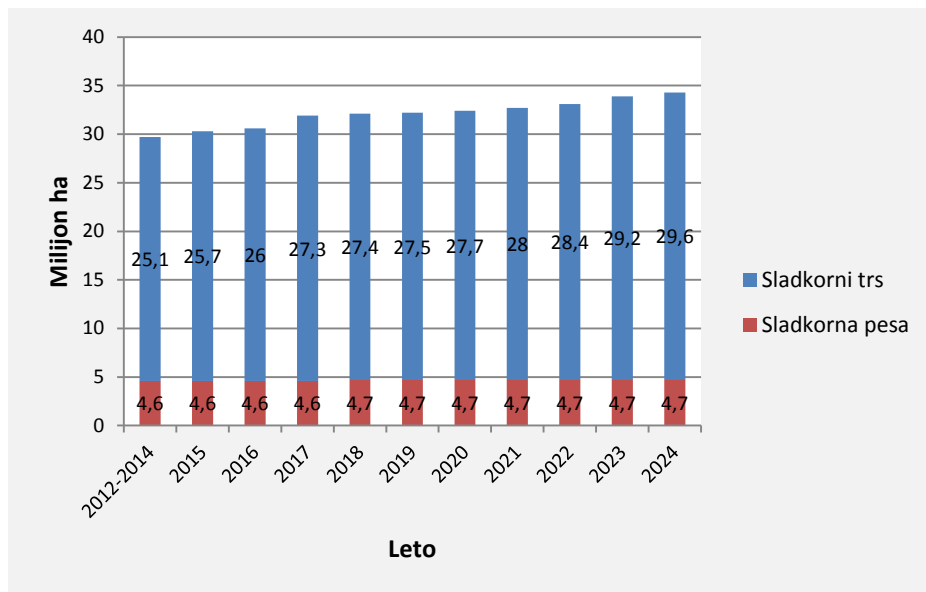

Opomba: Podatki za leta 2006–2008 in 2010 ne vključujejo Belgije.

Vir: Eurostat, 2015.

Projekcija OECD predvideva, da se bodo na svetovni ravni površine, namenjene za gojenje sladkorne pese, po letu 2017 povečale za 100.000 ha in ostale do 2024 bolj ali manj nespremenjene (slika 18). Precej večje povečanje OECD predvideva za površine, namenjene gojenju sladkornega trsa: do 2024 naj bi se povečale na 29,6 mio ha, kar predstavlja 18-odstotno povečanje glede na povprečno raven v obdobju 2012–2014.

Slika 18: Površine, namenjene gojenju sladkornega trsa in sladkorne pese, v milijonih ha: povprečje 2012–2014 in projekcija do 2024 za svet

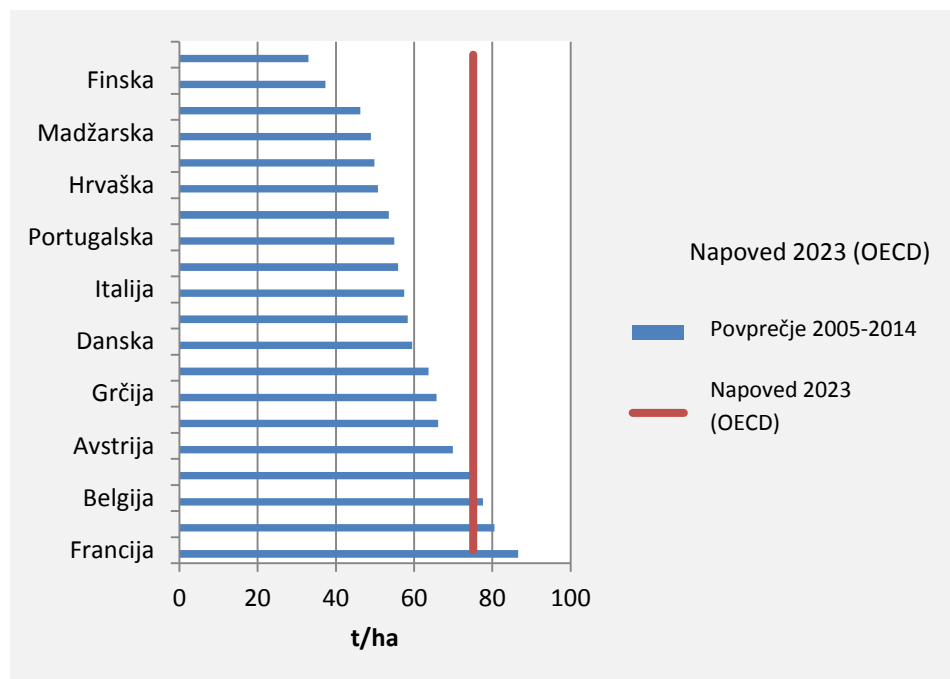
Vir: OECD/FAO, 2015a.

3.1.4 Hektarski donos za sladkorni trs in sladkorno peso

Spremembe v hektarskem donosu v pridelavi sladkornega trsa in sladkorne pese bi pričakovano učinkovale na ponudbo sladkorja, vendar se vsaj v študiji Rumánkove in Smutka (2013) ta učinek ni izkazal kot eden močnejših dejavnikov ponudbe sladkorja. Bolj kot hektarski donos je za ponudbo sladkorja pomembna površina, namenjena pridelavi sladkornega trsa. Hektarski donos pri pridelavi sladkorne pese je večinoma odvisen od kakovosti semenskega materiala (70 %), izgub pri spravilu (20 %) in od varstva pred škodljivimi organizmi (10 %) (Poročilo Združenja pridelovalcev sladkorne pese Slovenije, 2015). Isto poročilo navaja, da je povprečen letni hektarski donos v Belgiji in na Nizozemskem približno 12–14,5 tone biološkega sladkorja ter da pridelek sladkorja raste okrog 3 % letno.

Projekcija OECD predvideva 0,4-odstotno povprečno letno rast hektarskega donosa sladkorne pese v obdobju 2015–2024 v svetovnem merilu in 0,9-odstotno povprečno letno rast v državah EU-28 v obdobju 2015–2023. Povprečje za svet v obdobju 2012–2014 znaša 56,35 t/ha in bi do 2024 zraslo na 58,77 t/ha, medtem ko naj bi se povprečje za države EU-28 dvignilo z 69,31 t/ha na 75,1 t/ha. Podatki Eurostata kažejo velike razlike med državami v povprečnem hektarskem donosu pri gojenju sladkorne pese: v obdobju 2005–2014 je imela najmanjši povprečni hektarski donos Romunija (33,t/ha), največjega pa Francija (86,6 t/ha) (slika 19).

Slika 19: Povprečni hektarski donos pri gojenju sladkorne pese v t/ha v državah EU v obdobju 2005–2014

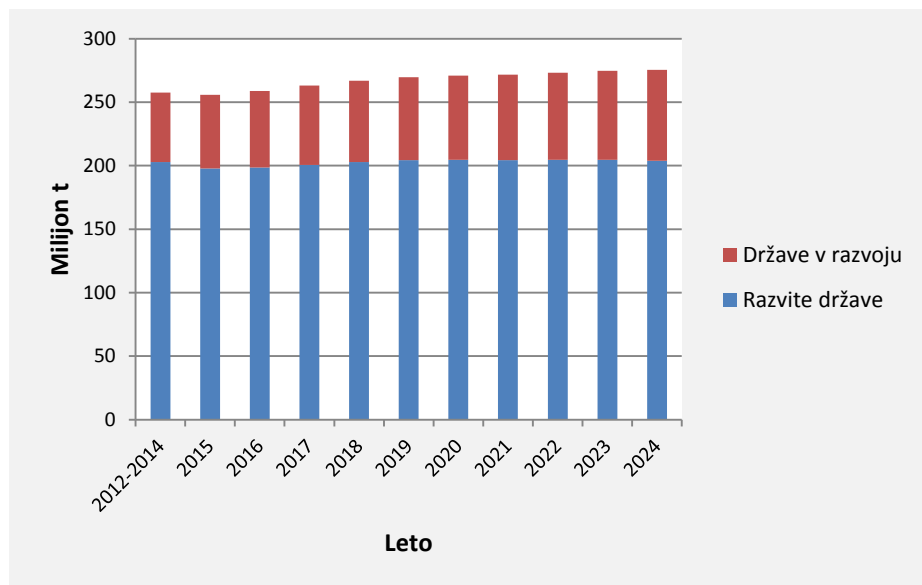

Vir: Eurostat, 2015.

OECD ocenjuje, da bo svetovni pridelek sladkorne pese do leta 2024 naraščal predvsem v državah v razvoju (predvidena je povprečna letna stopnja rasti 2,7

%), medtem ko bo skupni pridelek v razvitih državah ostal bolj ali manj enak – okrog 203 milijone ton na leto (slika 20).

Slika 20: Svetovni pridelek sladkorne pese v milijonih ton: povprečje v obdobju 2012–2014 in projekcija za 2024

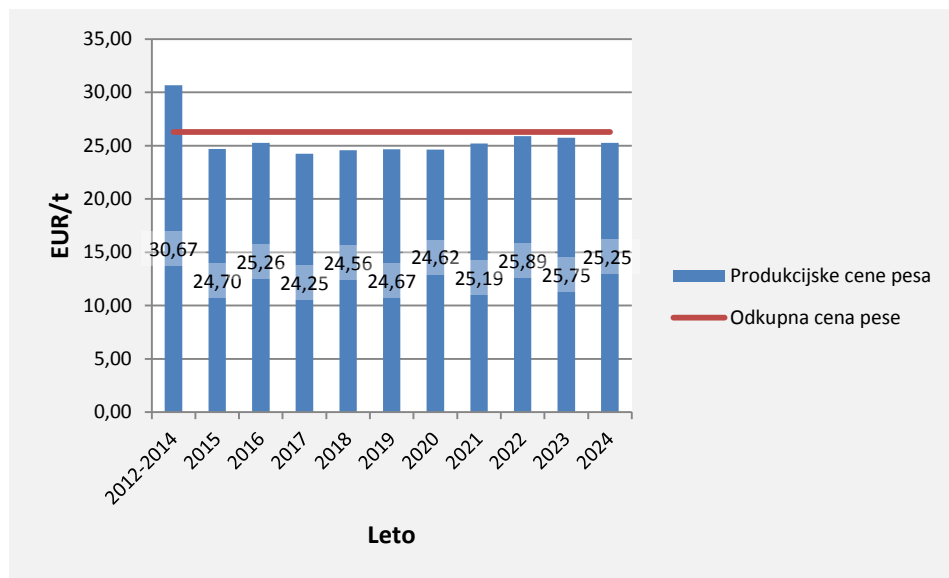

Vir: OECD/FAO, 2015a.

Proizvodna cena sladkorne pese naj bi po napovedih OECD že v letu 2015 padla pod minimalno odkupno ceno sladkorne pese 26,29 EUR/t, padanje naj bi se nadaljevalo v letu 2017, ko bi proizvodna cena znašala 24,25 EUR/t (slika 21)⁶. V naslednjih letih naj bi se proizvodna cena postopoma dvigovala do 25,89 EUR/t v letu 2021, nato pa naj bi ponovno nekoliko upadla do leta 2024.

⁶ V času priprave besedila monografije dejanski podatki za 2015 in 2016 še niso bili dostopni.

Slika 21: Projekcija proizvodne cene sladkorne pese v EUR/t za države EU-28 do leta 2024

Vir: OECD/FAO, 2015a.

3.1.5 Proizvodnja surovega sladkorja

Proizvodnja surovega sladkorja neposredno vpliva na ponudbo belega sladkorja, saj je osnovna surovina za predelavo v beli sladkor.

V zadnjem obdobju se intenzivno raziskujejo možnosti za predelavo surovega sladkorja v biogoriva in biokemikalije (npr. etilen in umetne mase, kozmetični produkti, materiali iz biosurovin za gradnjo in embalažo) (Poročilo Združenja pridelovalcev sladkorne pese Slovenije, 2015). Predelovalni obrati za surovi sladkor se lahko z določenimi prilagoditvami uporabljajo tako za predelavo v beli sladkor kot tudi za predelavo v biogoriva in biokemikalije. Obseg proizvodnje surovega sladkorja bo zato v prihodnje odvisen ne le od dinamike proizvodnje belega sladkorja, ampak vse bolj tudi od povpraševanja po alternativnih produktih, ki jih je možno izdelati iz surovega sladkorja. Po drugi

strani pa na obseg proizvodnje surovega sladkorja vpliva tudi povpraševanje po substitutih sladkorja, kot je npr. izoglukoza.

3.1.6 Potrošnja sladkorja

Potrošnja sladkorja vpliva na ponudbo sladkorja prek zalog. Razkorak med potrošnjo in ponudbo sladkorja se namreč pokaže v zalogah, ki vplivajo na proizvodnjo surovega sladkorja in ponudbo rafiniranega sladkorja v naslednjem obdobju. Več o dejavnikih potrošnje (porabe) sladkorja glej v poglavju 3.3.

3.1.7 Politični dejavniki

Na svetovni trg sladkorja imajo velik vpliv politični dejavniki, predvsem na količino proizvedenega sladkorja in njegovo ceno (Nolte et al., 2010; Frandsen et al., 2003, v Rumánková & Smutka, 2013). Politični dejavniki krojijo predvsem zunanjo trgovino s sladkorjem in kmetijsko politiko, ta pa vpliva na odločitve glede površin, namenjenih pridelavi sladkornega trsa in sladkorne pese, ter na oblikovanje cen na svetovni ravni. Več o vplivu SZTP in SKP na trg sladkorja v EU glej v poglavjih 1 in 2.

3.2 Ocena gibanja proizvodnje sladkorja v naslednjih desetih letih

Sladkor je dobrina, ki jo porabljajo po vsem svetu. Proizvaja se iz dveh surovin, iz sladkorne pese in sladkornega trsa, na območjih z različnim podnebjem. Sladkorno peso pridelujejo na območjih z zmerno klimo, sladkorni trs pa na območjih s tropskim in subtropskim podnebjem. Kljub temu ima trgovina s sladkorjem izrazito regionalne značilnosti. Tako dobi na primer EU največ sladkorja iz Brazilije, države Vzhodne Evrope in nekdanje Sovjetske zveze iz EU in Kube, azijski trgi pa dobivajo sladkor iz Avstralije in Tajske. V celotni trgovini s sladkorjem je 40 % te opravljene po svetovnih cenah, ostalo pa po preferencialnih ali regionalnih sporazumih, pogosto z vključenimi subvencijami

in dolgoročnimi pogodbami. Največja izvoznica sladkorja je Brazilija (45 %), sledijo ji Tajska (13,5 %), Avstralija (5,6 %) in Indija (4 %). Brazilija je vodilna izvoznica sladkorja od leta 1970. Največji uvozniki sladkorja so EU (manj kot 10 % svetovnega uvoza), Indonezija (6,5 %), ZDA (6 %), Kitajska in Malezija (vsaka manj kot 5 %) (Pop et al., 2013).

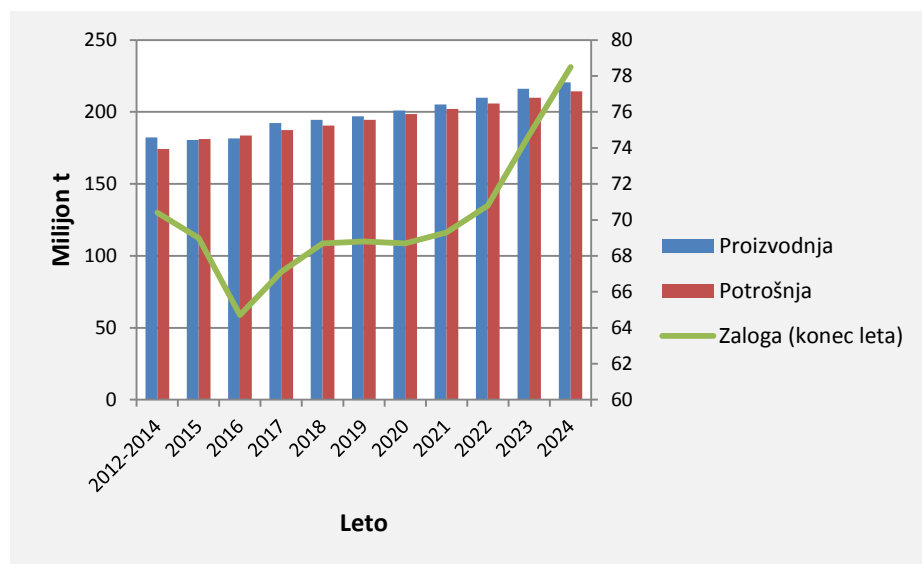
EU je najbolj specifični igralec na trgu sladkorja. Konec 70. let prejšnjega stoletja je EU postala neto izvoznica sladkorja, predvsem zaradi povečane proizvodnje in stabilne porabe sladkorja. Ta položaj je zadržala nekaj desetletij. V letu 2006 je postala neto uvoznica sladkorja zaradi sprejetja korenitih reform (več o reformah glej v poglavju 1.1). V EU so največje proizvajalke sladkorja Francija, Nemčija, Poljska in Združeno kraljestvo, ki skupaj predstavljajo 70 % proizvodnje sladkorja. Agregatna proizvodnja sladkorja v EU-27 je bila v letih 1990–2006 21,930 mio ton. Po reformi 2006 se je zmanjšala za 25 % – na 16,727 mio ton v letih 2008–2012 (Pop et al., 2013).

Trg s sladkorjem se razlikuje od ostalih agroživilskih trgov zaradi specifične sestave trga (prosto in zaščiteno trgovanje), posebnih trgovinskih sporazumov in neverjetno spreminjajočih se cen (Pop et al., 2013). Zgodovinsko gledano je sladkor ena izmed dobrin, ki se sooča z največjimi tržnimi nihanjem, kar je resen izziv tako za udeležence na trgu (proizvajalce in kupce) kot tudi za oblikovalce politik. Poleg tega smo priča velikim spremembam cen sladkorja med državami, ki so običajno višje od svetovnih cen sladkorja (Pop et al., 2013).

V zadnjih letih je svetovni trg sladkorja zelo dinamičen segment na globalnem agroživilskem trgu (Rumánková & Smutka, 2013). V procesu industrijske proizvodnje sladkorja (iz sladkorne pese ali sladkornega trsa) sodeluje več kot 100 držav. Sladkorni trs predstavlja več kot 4/5 svetovne proizvodnje sladkorja. Sladkor iz sladkorne pese je predvsem v domeni Evrope, povečanje proizvodnje belega sladkorja pa lahko zasledimo tudi v vzhodni in zahodni Aziji ter Severni Ameriki. Največ sladkorja iz sladkornega trsa (85 %) proizvedejo v Južni Ameriki in Aziji, največ sladkornega trsa pridelata Brazilija in Indija (Kumar Chauhan et al., 2011). V nadaljevanju prikazujemo ocenjeno gibanje proizvodnje, potrošnje in zalog sladkorja do leta 2024 na svetovni ravni (slika 22), v državah OECD (slika 23) in v državah EU-28 (slika 24).

Projekcija OECD iz leta 2015 kaže, da bodo svetovne zaloge surovega sladkorja v obdobju 2015–2016 padale⁷, nato pa se znova povečevale do leta 2024, ko naj bi znašale blizu 80 milijonov ton. V letu 2017 je predvideno opaznejše povečanje svetovne proizvodnje sladkorja (5,8 % glede na leto prej), v naslednjih letih pa rast okoli 1–2 % letno, razen v letu 2023, ko je znova predviden nekoliko večji porast v višini 3 % glede na leto prej.

Slika 22: Svetovna proizvodnja, potrošnja in zaloge sladkorja (ekvivalent surovega sladkorja): povprečje v obdobju 2012–2014 in projekcija do 2024 v milijonih ton

Opomba:

Proizvodnja in potrošnja sta merjeni na levi osi, zaloge na desni osi, oboje v milijonih ton.

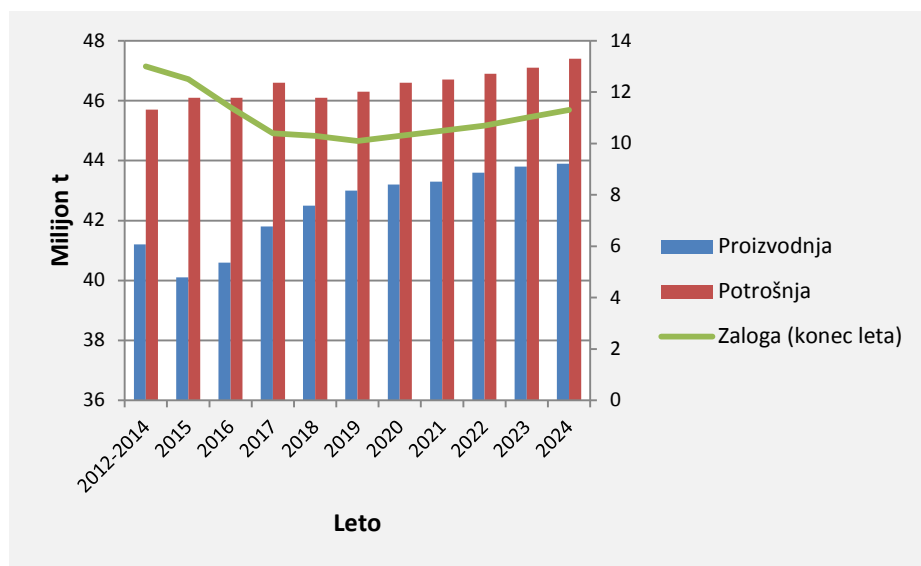
Vir: OECD/FAO, 2015a.

Velik razkorak med povpraševanjem in proizvodnjo sladkorja v državah OECD naj bi se v prihodnjem obdobju zmanjševal zaradi hitrega povečevanja proizvodnje sladkorja, predvsem v letih 2015–2019, ko naj bi se skupno

⁷ V času priprave besedila monografije dejanski podatki za 2015 in 2016 še niso bili dostopni.

proizvodnja povečala za 7 % glede na oceno za 2015 (slika 23). Zaloge sladkorja naj bi se zmanjševale do leta 2019, nato pa bi se začel nov cikel povečevanja zalog proti 12 mio ton do leta 2024.

Slika 23: Proizvodnja, potrošnja in zaloge sladkorja (ekvivalent surovega sladkorja) v državah OECD: povprečje v obdobju 2012–2014 in projekcija do 2024 v milijonih ton

Opomba:

Proizvodnja in potrošnja sta merjeni na levi osi, zaloge na desni osi, oboje v milijonih ton.
Vir: OECD/FAO, 2015a.

OECD predvideva, da se bosta proizvodnja in potrošnja v državah EU-28 postopoma uravnotežili do leta 2024. Slika 24 tako prikazuje zapiranje razkoraka med proizvodnjo in povpraševanjem. Največji padec zalog je bil predviden za leto 2015⁸. Predvideno je bilo padanje potrošnje do 2017 in nato ponovno v letih 2022 in 2023, medtem ko bo proizvodnja stalno naraščala – največji porast je bil predviden v letu 2017.

⁸ V času priprave besedila monografije dejanski podatki za 2015 in 2016 še niso bili dostopni.

Slika 24: *Proizvodnja, potrošnja in zaloge sladkorja (ekvivalent surovega sladkorja) v državah EU-28: povprečje v obdobju 2012–2014 in projekcija do 2023 v milijonih ton*

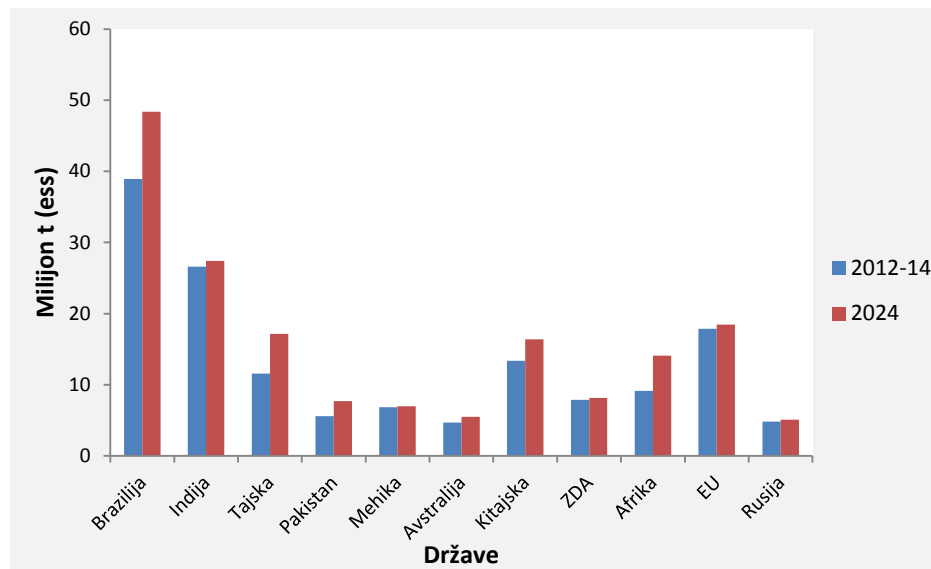
Opomba:

Proizvodnja in potrošnja sta merjeni na levi osi, zaloge na desni osi, oboje v milijonih ton.

Vir: OECD/FAO, 2015a.

Projekcija OECD (slika 25) predvideva večji porast proizvodnje sladkorja do leta 2024 v državah, ki pridelujejo sladkorni trs, kot v državah, ki pridelujejo predvsem sladkorno peso (EU in Rusija). Največji porast v absolutnem merilu naj bi se zgodil v Braziliji (za 9,4 milijona ton oz. 24 % do 2024) in na Tajskem (5,6 milijona ton oz. 48 % do 2024). V državah EU naj bi se proizvodnja do leta 2024 povečala za 3,2 % (za 0,6 milijona ton), v Rusiji pa za 5,9 % (za 0,3 milijona ton).

Slika 25: *Proizvodnja sladkorja največjih proizvajalk za obdobje 2012–2014 in napoved za 2024 v milijonih ton ekvivalentov surovega sladkorja (ess)*

Vir: OECD/FAO, 2015a.

Za morebitno analizo ekonomske upravičenosti ponovne pridelave sladkorne pese in proizvodnje sladkorja v Sloveniji predlagamo uporabo intervalne ocene gibanja proizvodnje belega sladkorja na evropskem trgu (tabela 10). Intervalna ocena proizvodnje sladkorja v EU je izračunana na osnovi $\pm 7,5\%$ odklona od napovedi OECD/FAO (2015).

Tabela 10: Intervalna napoved gibanja proizvodnje belega sladkorja na evropskem trgu v obdobju 2015–2024

Leto	Svetovna proizvodnja	Svetovna proizvodnja	EU proizvodnja	EU proizvodnja
	napoved	razpon (+/- 7,5 %)	napoved	razpon (+/- 7,5 %)
	(mio t)	(mio t)	(mio t)	(mio t)
2015	181	167–194	17	15–18
2016	182	168–195	17	16–18
2017	192	178–207	18	16–19
2018	195	180–209	18	17–19
2019	197	182–212	18	17–19
2020	201	186–216	18	17–20
2021	205	190–221	18	17–20
2022	210	194–226	18	17–20
2023	216	200–232	19	17–20
2024	221	204–238	19	17–20

Opombe:

Intervalne ocene proizvodnje sladkorja v EU na osnovi +/- 7,5-odstotnega odklona od napovedi OECD/FAO (2015a).

Vir: OECD/FAO, 2015a.

3.3 Identifikacija dejavnikov povpraševanja po sladkorju

Proizvodnja in poraba sladkorja v svetovnem merilu letno v povprečju naraščata. Če primerjamo proizvodnjo in porabo sladkorja, lahko ugotovimo, da je proizvodnja večja od porabe, kar pomeni, da lahko pričakujemo dolgoročno akumulacijo zalog sladkorja (Čermák, 2009, v Rumánková & Smutka, 2013). V letih 1980–2010 se je raven globalnih zalog sladkorja povečala za več kot 25 mio ton na skoraj 60 mio ton. Vrh je bil dosežen leta 2008, ko je raven globalnih zalog presegla 70 mio ton (USDA, 2012). Kljub temu je treba poudariti, da se

povečevanje zalog zmanjšuje predvsem iz treh razlogov (Reinbergr, 2011; Balat & Balat, 2009, v Rumánková & Smutka, 2013):

- kot posledica sprejetih reform v različnih državah, ki vplivajo na količino proizvedenega sladkorja;
- zaradi rasti proizvodnje bioetanola (pri tem je treba izpostaviti, da politika ZDA in EU po pričakovanjih ne bo spodbujala večje proizvodnje biogoriv, po drugi strani bo proizvodnja etanola iz sladkornega trsa v Braziliji naraščala zaradi zvišanega obveznega deleža v gorivu in davčnih spodbud. V Indoneziji pa tudi aktivno spodbujajo proizvodnjo biodizla (OECD, 2015c));
- zaradi večjega povpraševanja po sladkorju.

Na svetovni trg sladkorja vplivajo tako standardni tržni kot tudi politični dejavniki. Politični dejavniki pomembno vplivajo tako na obseg proizvodnje sladkorja kot tudi na njegovo ceno (Nolte et al., 2010; Frandsen et al., 2003; Rumánková & Smutka, 2013). Glavni dejavniki povpraševanja po sladkorju na svetovnem trgu so naslednji (Rumánková & Smutka, 2013; F.O. Licht, 2015a):

- cena sladkorja v tekočem obdobju: višja cena pomeni manjše povpraševanje po sladkorju;
- gibanje BDP (tako na globalni ravni kot na ravni populacije – per capita oz. dohodek posameznika): rast BDP povzroči večje povpraševanje po sladkorju (predvsem v državah v razvoju), vpliva na večjo kupno moč v državah v razvoju, kjer se del večje kupne moči prebivalstva prerazdeli v večje povpraševanje po hrani, vključno s sladkorjem in proizvodi, ki vsebujejo sladkor (na primer sladke gazirane pijače). Naraščajoči življenjski standard običajno vodi k višji potrošnji predelane hrane (angl. processed food), kot so mlečni izdelki in sladke pijače, ki vsebujejo veliko sladkorja, dohodkovna elastičnost povpraševanja po sladkorju je običajno višja v državah z nižjimi dohodki kot v državah z višjimi dohodki, kar pomeni, da bodo v državah z

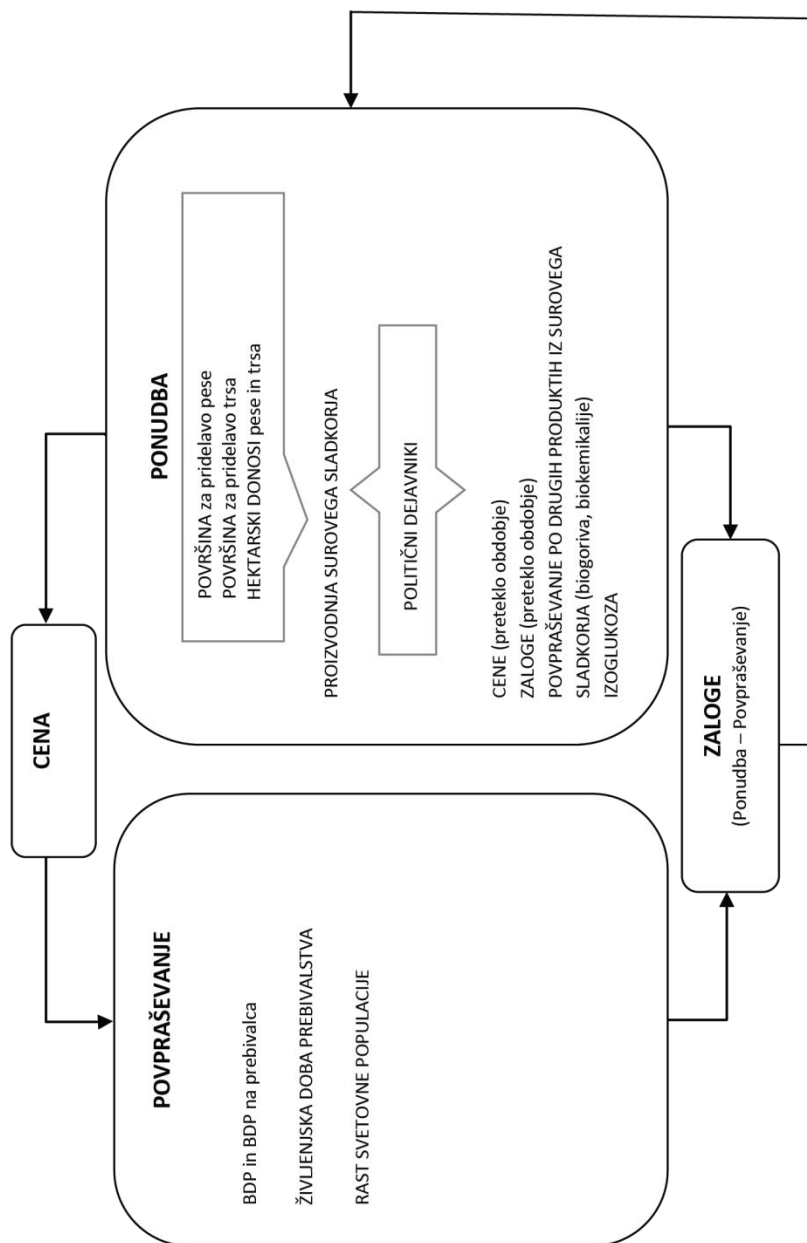
nižjimi dohodki pri 1-ostotnem povečanju dohodka relativno bolj povečali povpraševanje po sladkorju kot v državah z višjimi dohodki;

- pričakovana življenjska doba – indikator kakovosti življenja: daljša življenjska doba obeta večje povpraševanje po sladkorju;
- rast svetovne populacije povečuje povpraševanje po sladkorju: letna rast svetovne populacije je več kot 70 mio ljudi na leto.

Na oblikovanje cene sladkorja imajo večji neposredni vpliv dejavniki ponudbe, medtem ko dejavniki povpraševanja delujejo na ceno sladkorja z zamikom, prek vpliva na višino zalog. Slika 26 shematično prikazuje identificirane dejavnike ponudbe in povpraševanja po sladkorju, medtem ko slika 27 prikazuje vpliv teh dejavnikov v procesu predelave sladkorja.

Poraba sladkorja v povprečju letno narašča, kljub temu pa je treba omeniti tudi dejavnike, ki vplivajo na zmanjševanje porabe sladkorja. Gre predvsem za zaznane negativne učinke prekomerne porabe sladkorja na zdravje končnih odjemalcev. Pri tem je s svojimi stališči in programi globalno močno prisotna Svetovna zdravstvena organizacija (WHO), predvsem z javnimi kampanjami ozaveščanja ljudi proti prekomerni porabi sladkorja (F.O. Licht, 2015a), ki povzroča debelost, večje tveganje bolezni (npr. diabetes) ter neuravnoteženo dieto (premalo zaužite hrane s primernejšo hranljivo vrednostjo kalorij), zato so se pojavili konkurenčni izdelki (substituti) v obliki sladil. Pri tem je pomembno izpostaviti, da so proizvodni stroški določenih sladil nižji kot proizvodni stroški sladkorja. Od leta 2014 so cene izoglukoze za 10–20 % nižje od cen sladkorja. Po nekaterih napovedih naj bi izoglukoza nadomestila sladkor v 30 % porabe sladkorja. Tako naj bi na primer izoglukoza (visoko fruktozni koruzni sirup) lahko zamenjala sladkor v praktično vseh sladkanih pijačah z mehurčki, kar Rocha (2015) ocenjuje kot malo verjetno.

Slika 26: Dejavniki na trgu belega sladkorja

Slika 27: Vpliv dejavnikov povpraševanja in ponudbe v procesu predelave sladkorne pese in sladkornega trsa

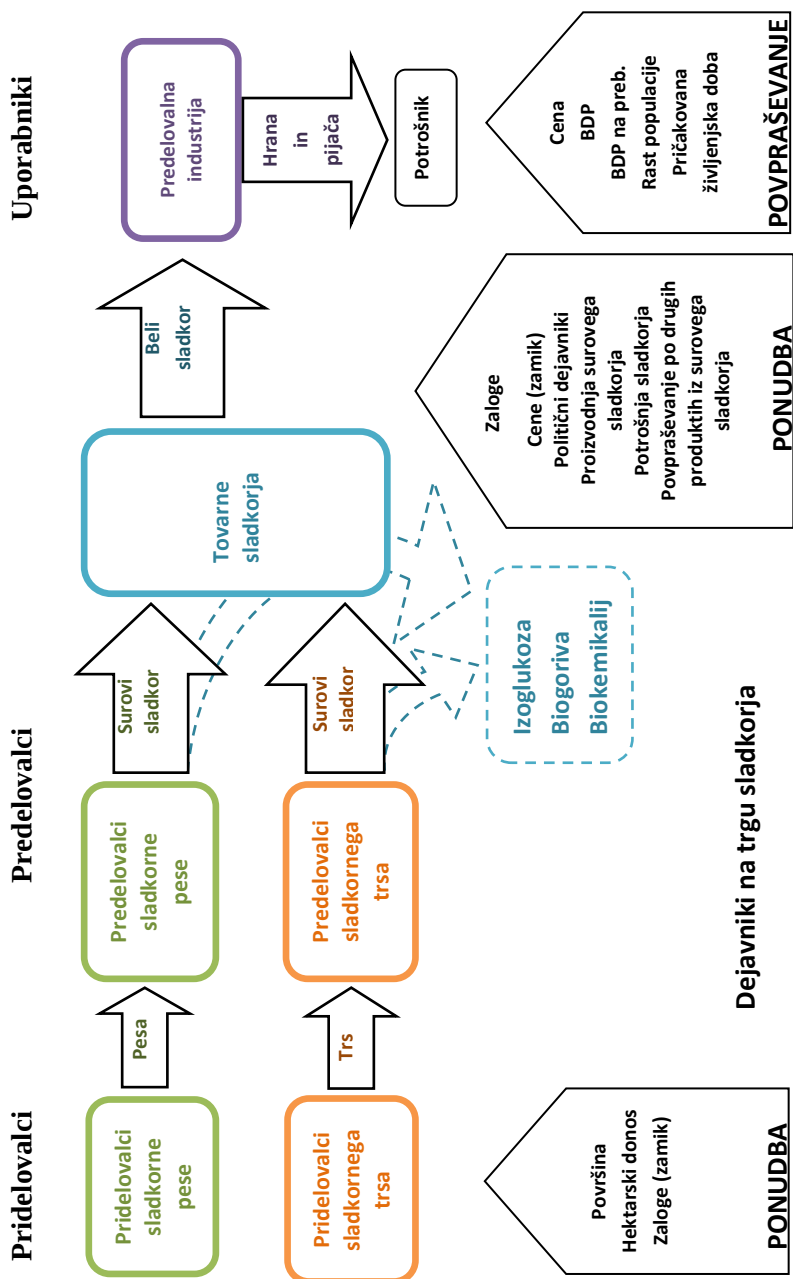

Tabela 11 prikazuje svetovno proizvodnjo in porabo sladkorja v obdobju od 2010/11 do 2014/15. Kot je razvidno, je poraba sladkorja na svetovni ravni v obdobju od 2010/11 do 2014/15 naraščala, vendar je po obdobju 2012/13 vsako nadaljnje leto naraščala po relativno nižji stopnji rasti.

Tabela 11: Poraba sladkorja v svetu

Obdobje (oktober/november)	Poraba (v 1.000 ton)	Sprememba v %
2010/11	162.438,4	+0,25 %
2011/12	167.892,3	+3,36 %
2012/13	172.153,6	+2,54 %
2013/14	175.176,3	+1,75 %
2014/15	176.834,4	+0,95 %

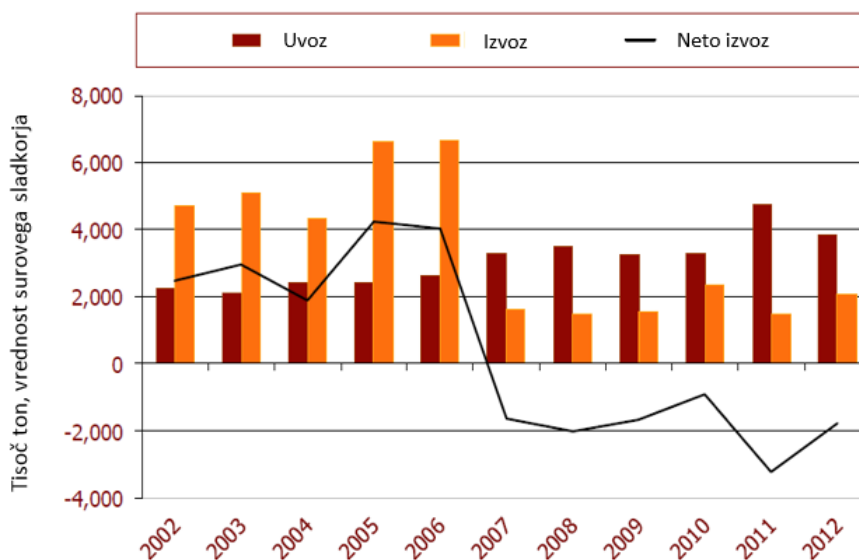
Vir: F.O. Licht, 2015a.

Evropska unija je zrel trg sladkorja z relativno visoko porabo sladkorja na prebivalca – 39 kg v letu 2012 glede na svetovno povprečje 25 kg. Glede na ISO-model porabe sladkorja (F.O. Licht, 2015a) je visoka poraba sladkorja v EU predvsem posledica rasti prebivalstva (to velja za vse razvite trge). Poraba sladkorja v EU in ostalih razvitih državah je v manjši meri posledica rasti dohodka prebivalstva (kar je pomemben dejavnik večjega povpraševanja po sladkorju v državah v razvoju). Največji skok v porabi sladkorja v EU (3 mio ton) je bil po pridružitvi desetih novih članic v letu 2004. Po pridružitvi Bolgarije in Romunije v letu 2007 se je poraba povečala za dodaten 1 mio ton. S tem je skupna poraba okoli 18 mio ton. Po letu 2007 se je poraba sladkorja v EU postopno večala (počasi), v povprečju z 1-odstotno letno stopnjo rasti. Izjema je bilo leto 2009, ko je poraba sladkorja padla kot posledica svetovne finančne krize (Rocha, 2015). Od leta 2007 je bil bruto uvoz sladkorja v EU stalno večji

od 3 mio ton, neto uvoz sladkorja je bil v povprečju 2 mio ton na leto (Rocha, 2015).

EU je druga največja porabnica sladkorja na svetu, takoj za Indijo, hkrati pa je tretja največja proizvajalka sladkorja na svetu, za Brazilijo in Indijo. Prav tako je ena izmed večjih uvoznic sladkorja: v letih od 2008 do 2011 je bila največja uvoznica sladkorja, v letu 2012 jo je prehitela Kitajska. Pred letom 2006 je bila EU druga največja izvoznica sladkorja na svetu, takoj za Brazilijo. Po spremembi politike v letu 2006 se je proizvodnja sladkorja v EU drastično zmanjšala, posledično se je zmanjšal izvoz – s 6 mio ton (2005) na manj kot 2 mio ton (2011). Uvoz se je v enakem obdobju povečal z okoli 2,5 mio ton na 4 mio ton (Rocha, 2015) – slika 28.

Slika 28: Izvoz in uvoz sladkorja za EU

Opomba:

Angleški zapis vejice za ločevanje tisočic na ordinatni osi ustreza slovenskemu zapisu pike za ločevanje tisočic.

Vir: Rocha, 2015.

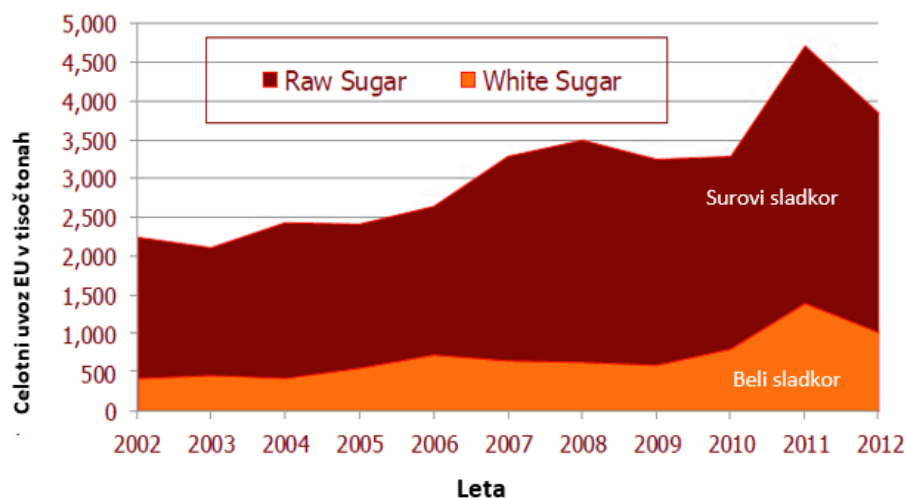
Glavni cilj reforme trga sladkorja v EU iz leta 2006 je bil povečati proizvodnjo sladkorja na področjih, ki so stroškovno učinkovitejša. Posledica je bila vitkejša proizvodnja sladkorja z občutno višjimi donosi sladkorja in sladkorne pese, na trgu pa se je zmanjšalo število pridelovalcev sladkorne pese in proizvajalcev sladkorja. Kvote za proizvodnjo sladkorja so se občutno zmanjšale v Italiji, Španiji in Grčiji. Proizvodnja se je popolnoma ustavila v petih državah članicah: v Irski, Latviji, Sloveniji, Bolgariji in kontinentalni Portugalski. Na drugi strani pa se je skoncentrirala proizvodnja v vodilnih državah članicah: tržni delež Francije in Nemčije se je povečal s 43 % proizvodnje EU na 52 % (Rocha, 2015). Glavni proizvajalci sladkorja so velika podjetja, ki skupaj obvladujejo 80 % proizvodnje sladkorja v EU. To so Südzucker, AB Sugar, Tereos, Nordzucker, Pfeifer und Langen in Cristal Union. Število tovarn sladkorja (iz sladkorne pese) se je zmanjšalo s 191 (pred 2006) na 108 v 2012/13, površine za pridelavo sladkorne pese so se z 2,2 mio ha v 2002/03 zmanjšale na 1,7 mio ha v 2012/13, povprečni hektarski donosi so se povečali z okoli 60 ton/ha na okoli 70 ton/ha, cene sladkorne pese pa so se znižale z okoli 50 USD na tono na nekaj več kot 40 USD/ tono.

Slika 29 prikazuje celotni uvoz belega in surovega sladkorja v obdobju 2002–2012. Uvoz surovega (rjavega) sladkorja predstavlja okoli 80 % vsega uvoza EU. Pri tem večina sladkorja pride iz tradicionalnih preferencialnih partnerskih držav iz skupine držav ACP/LDC⁹ (brez carine) in držav CXL – Brazilija, Kuba, Avstralija in Indija (carina v višini 98 EUR/tono). Uvoz belega sladkorja je pretežno iz držav zahodnega Balkana in ostalih evropskih držav, v zadnjem času tudi iz Mauritiusa, največjega ACP-izvoznika sladkorja v EU. Uvoz sladkorja iz držav ACP in LDC je trenutno brez carine in kvot (Rocha, 2015). EU je prav tako podpisala nekaj prostotrgovinskih sporazumov z državami Latinske Amerike in drugimi državami. Uvoz iz držav ACP, ki ne sodijo v LDC, predstavlja okoli 70 % deleža vsega uvoza iz držav LDC in ACP. Največji izvoznik sladkorja v EU, ki ni iz skupine držav ACP/LDC, je Mauritius, ki predstavlja 30 % vseh pošiljk iz držav ACP. Od leta 2009 Mauritius izvažati beli sladkor multinacionalni Südzucker po šestletni pogodbi. Ostale države, ki niso iz

⁹ Države ACP so afriške, karibske in pacifiške države (angl. African, Caribbean, Pacific), države LDC pa so najmanj razvite države (angl. Least Developed Countries).

skupine ACP/LDC, izvažajo v EU večinoma surovi sladkor. Delež držav LDC v celotnem ACP/LDC preferencialnem izvozu sladkorja v EU predstavlja okoli 30 %. Pri tem pride največ sladkorja iz sedmih držav: iz Mozambika, Zambije, Sudana, Kambodže, Malavija, Madagaskarja in Laosa. Uvoz se je največ povečal iz Mozambika in Zambije. Tretja skupina uvoza prihaja iz naslova CXL-dogovorov (države izvoznice sladkorja v EU v tej skupini so Brazilija, Kuba, Avstralija in Indija), kjer je carina 98 EUR na tono, letna kvota pa 677.000 ton.

Slika 29: Uvoz belega in surovega sladkorja v EU v letih 2002–2012 (v 1.000 ton)

Vir: Rocha, 2015.

Tabela 12 prikazuje porabo sladkorja v Sloveniji. Celotna poraba sladkorja po letih zelo niha. Pri porabi sladkorja na prebivalca so prav tako prisotna nihanja, sploh v letih 2004–2006 in 2008. V zadnjih letih se poraba sladkorja na prebivalca zmanjšuje. Porabo sladkorja v EU prikazujeta tabela 17 in slika 24.

Tabela 12: Poraba belega sladkorja v Sloveniji v obdobju od 2000 do 2014

Leto	Celotna poraba (v 1.000 ton)	Sprememba celotne porabe (v %)	Poraba na prebivalca (v kg)	Sprememba porabe na prebivalca (v %)
2000	101,75		37,76	
2001	61,22	-39,83	35,82	-5,14
2002	95,40	55,83	33,60	-6,20
2003	94,30	-1,15	31,71	-2,65
2004	93,86	- 0,47	35,95	9,91
2005	121,30	29,24	39,56	10,04
2006	115,83	-4,51	33,42	-15,52
2007	76,86	-33,64	33,12	-0,90
2008	94,58	23,05	36,43	9,99
2009	114,80	21,38	38,12	4,64
2010	111,00	-3,31	38,51	1,02
2011	145,93	31,47	40,06	4,02
2012	133,24	-8,70	40,01	-0,12
2013	129,42	-2,87	39,40	-1,52
2014	146,32	13,06	37,85	-3,93

Vir: SURS, 2015.

3.4 Ocena gibanja porabe sladkorja v prihodnjih desetih letih

Konec 20. stoletja (1999/2000) je bila poraba sladkorja okoli 129 mio ton. Predvidevanje porabe sladkorja v obdobju 2014/15 je okoli 180 mio ton. Ocenjena poraba za 2019/2020 je več kot 210 mio ton (F. O. Licht, 2015b). Po napovedih OECD (2015c) bi morale višje povpraševanje po sladkorju v državah v razvoju pomagati cenam sladkorja pri okrevanju od nizkih ravni, kar bo vodilo v nadaljnje investicije v panogi. Razmere na trgu bodo odvisne od rentabilnosti sladkorja glede na etanol v glavni proizvodnji v Braziliji in bodo še naprej spremenljive zaradi proizvodnega cikla sladkorja v nekaterih ključnih državah proizvajalkah v Aziji.

V nadaljevanju predstavljamo scenarije dogajanja na trgu sladkorja EU po letu 2017 (ocena in napoved po ISO; povzeto po Rocha, 2015). V dokumentu 'EU Sugar Market Post 2017' (MECAS(14)15) ISO predvideva dva možna scenarija glede proizvodnje in porabe sladkorja v EU po letu 2017. Napovedi porabe sladkorja za Slovenijo ne prikazujemo, ker podatki niso na voljo.

Scenarij 1 predvideva relativno visoke cene sladkorja v EU (pri 700 USD na tono za domači beli sladkor) ter relativno nizke cene na svetovnem trgu (pri 350 USD na tono za surovi sladkor – slika 30). Po tem scenariju bi se proizvajalci sladkorja iz EU težko izognili večjemu prodiranju izoglukeze na področju industrijske porabe sladkorja in sladil v EU. Prav tako jim ne bi uspelo razširiti svoje prisotnosti na svetovnem trgu, kjer poraba sladkorja narašča po pojemajočih stopnjah rasti. Scenarij 1 sicer predvideva, da bo povprečna cena v EU padla. Težava pa je v tem, da bo še vedno nad mejo 650 USD na tono, ko sladkor postane stroškovno učinkovitejši kot izoglukeza na trgu brez kvotnega režima. Proizvodnja in poraba izoglukeze bi se po tem scenariju povečali na 2,7 mio ton (glede na današnje stanje 700.000 ton), zato bi poraba sladkorja padla z 18 mio ton na 16,8 mio ton. Pomembno je omeniti, da bi izvoz sladkorja po preferencialnih dogovorih še vedno ostal dobičkonosen, saj bi bila cena z vsemi dajatvami še vedno nižja od cene v EU. ISO pričakuje, da naj bi uvoz ostal nespremenjen, na ravni okoli 3 mio ton. Izvoz sladkorja na svetovne trge bi bil v višini okoli 2 mio ton (tabela 13).

Scenarij 2 predvideva, da bodo cene sladkorja v EU relativno nizke (pri 600 USD/tono), svetovne cene surovega sladkorja pa bodo višje kot pri scenariju 1, in sicer pri 450 USD/tono – slika 31. Po tem scenariju bi se sladkor lahko delno ubranil nevarnosti s strani večje proizvodnje izoglukeze, ker bi bil stroškovno učinkovitejši. Po scenariju 2 predvidevajo, da bi se proizvodnja in poraba izoglukeze povečali samo na 1,5 mio ton. Hkrati bi veljalo, da bo domači sladkor (proizveden v EU) cenejši kot uvoženi sladkor po preferencialnih dogovorih (z upoštevanjem CXL-carine ali brez tega). To bi pomenilo dodatno spodbudo za proizvajalce sladkorja iz EU, da bi več izvažali, saj bi bila EU-cena bližje svetovni ceni sladkorja. Po scenariju 2 bi se proizvodnja sladkorja lahko razširila do 3,2 mio ton, uvoz sladkorja iz svetovnih trgov bi padel na 1,5 mio ton, izvoz bi bil lahko 2,5 mio ton (tabela 14).

Tabela 13: Scenarij 1 (relativno visoke cene sladkorja v EU in relativno nizke cene na svetovnem trgu) – bilanca sladkorja v EU-28 (v mio ton)

	2014	Po letu 2017
Proizvodnja sladkorja	15,8	15,8
Poraba sladkorja	18,0	16,8
Poraba izoglukoze	0,7	2,7
Uvoz	3,8	3,0
Izvoz	1,6	2,0

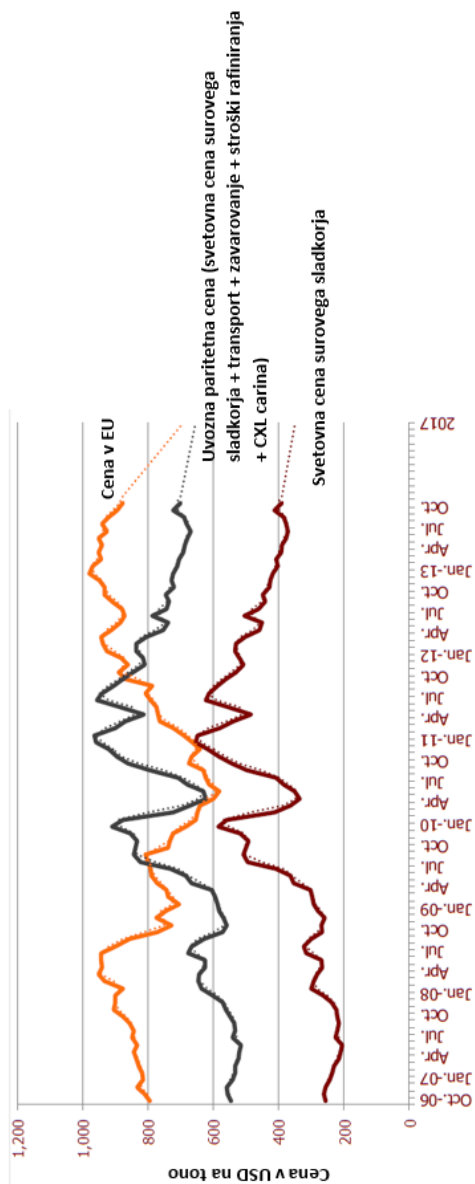
Vir: ISO, 2014.

Tabela 14: Scenarij 2 (relativno nizke cene sladkorja v EU in relativno visoke cene sladkorja na svetovnem trgu) – bilanca sladkorja v EU-28 (v mio ton)

	2014	Po letu 2017
Proizvodnja sladkorja	15,8	19,0
Poraba sladkorja	18,0	18,0
Poraba izoglukoze	0,7	1,5
Uvoz	3,8	1,5
Izvoz	1,6	2,5

Vir: ISO, 2014.

Slika 30: Scenarij 1 - relativno visoke cene sladkorja v EU in relativno nizke cene sladkorja na svetovnem trgu

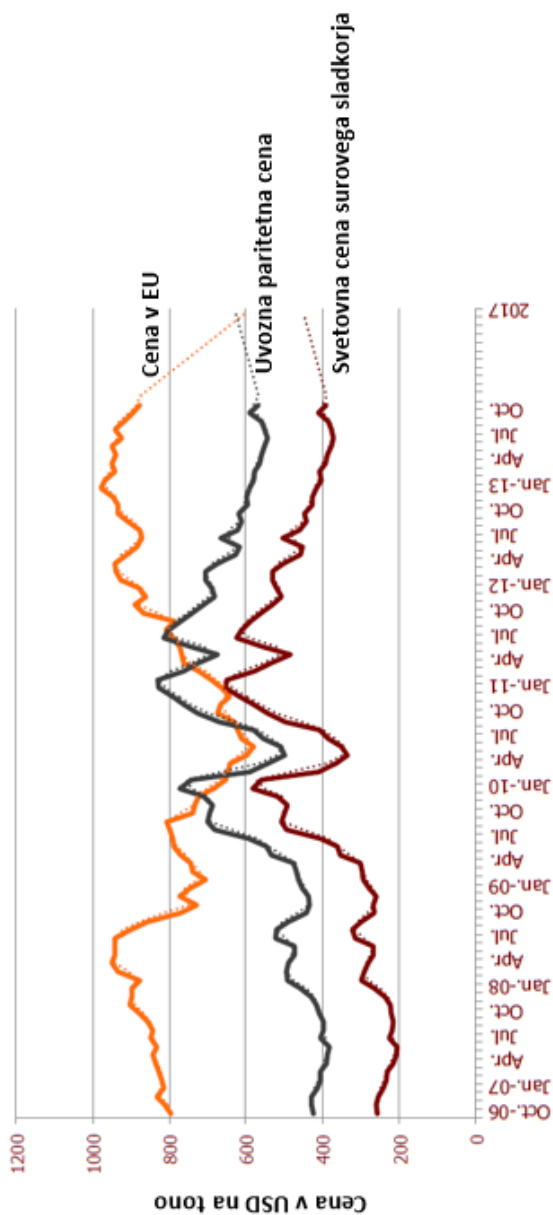

Opomba:

Angleški zapis vejice na ordinatni osi za ločevanje tisočic slovenskemu zapisu pike.

Vir: ISO, 2014, Rocha, 2015.

Slika 31: Scenarij 2 - relativno nizke cene sladkorja v EU in relativno visoke cene na svetovnem trgu

Legenda:

Uvozna paritetna cena: svetovna cena surovega sladkorja + transport + zavarovanje + stroški rafiniranja + CXL-carina

Vir: ISO, 2014, Rocha, 2015.

Povprečni scenarij predvideva uravnotežen trg sladkorja v EU s proizvodnjo in porabo sladkorja v višini 17,4 mio ton. Po tem scenariju bi se proizvodnja in poraba izoglukoze povečali za 1,4 mio ton na 2,1 mio ton (tabela 15). Uvoz in izvoz sladkorja bi se izravnala pri 2,3 mio ton, kar pomeni, da bi bil izvoz iz držav skupine ACP/LDC še vedno prednostno obravnavan, vendar se ne bi bistveno povečal.

Tabela 15: Povprečni scenarij – bilanca sladkorja v EU-28 (v mio ton)

	2014	Po letu 2017
Proizvodnja sladkorja	15,8	17,4
Poraba sladkorja	18,0	17,4
Poraba izoglukoze	0,7	2,1
Uvoz	3,8	2,3
Izvoz	1,6	2,3

Vir: ISO, 2014.

Reforma trga sladkorja v EU bo z letom 2017 odpravila proizvodne kvote na področju sladkorja in izoglukoze. Prav tako bodo odpravljene minimalne cene sladkorne pese, kar bo vodilo v deregulacijo trga sladkorja na področju EU. Output sladkorja v EU bo postal bolj odziven na raven svetovnih cen sladkorja: višje (nižje) svetovne cene sladkorja bi lahko povzročile, da bo uvoz sladkorja manj (bolj) privlačen glede na doma proizveden sladkor. Lahko bi se celo zgodilo, da bi to pomenilo dodatno spodbudo za domače EU-proizvajalce, da bi povečali proizvodnjo v korist izvoza sladkorja.

Povprečni ISO-scenarij za trg sladkorja v EU po 2017 kaže, da se bo proizvodnja sladkorja v EU povečala, hkrati pa bodo proizvajalci postali učinkovitejši. Stroški proizvodnje sladkorja v EU bodo padali (zaradi večjih donosov in investicij) ter ostali pod uvozno paritetno ravno ceno za surovi sladkor v okviru preferencialne trgovine (vključno z EPA/EBA in CXL). S tem bi EU izgubila trenutni status ene večjih svetovnih uvoznih sladkorja. Treba pa je omeniti tudi to, da za države, ki trenutno uživajo status preferencialnih izvoznih sladkorja (predvsem tiste iz skupine držav LDC/ACP), povprečni scenarij napoveduje poslabšanje stanja, saj bi njihov izvoz padel na največ 3 mio ton, čeprav bi še vedno veljalo, da je uvoz sladkorja iz teh držav brez carine.

Zato morajo biti v teh državah previdni glede novih investicij v proizvodnjo sladkorja ter jih usmeriti na svetovni in regionalni trg (Rocha, 2015).

V nadaljevanju navajamo podatke o porabi sladkorja in izoglukoze v Evropi v obdobju 2013–2023 (tabela 16), v EU-28 v obdobju 2013–2023 (tabela 17) in v svetu v obdobju 2013–2023 (tabela 18). Kot prikazujeta tabeli 16 in 17, OECD predvideva, da se bo po reformi leta 2017 v Evropi in EU-28 zelo povečala poraba izoglukoze, poraba sladkorja pa bo rasla po zanemarljivi stopnji rasti, po letu 2021 pa naj bi se celo nekoliko zmanjšala.

Za morebitno nadaljnjo analizo ekonomske upravičenosti ponovne pridelave sladkorne pese in proizvodnje sladkorja v Sloveniji predlagamo intervalno oceno gibanja porabe belega sladkorja na evropskem in svetovnem trgu (tabela 19). Intervalna ocena proizvodnje sladkorja v EU je izračunana na osnovi $\pm 7,5\%$ odklona od napovedi OECD/FAO (OECD, 2015b).

V nadaljevanju v četrtem poglavju predstavljamo možnosti trženja sladkorja v domačih in tujih trgovskih mrežah s primerjalno analizo cen sladkorja potencialnih glavnih konkurentov.

Tabela 16: Poraba sladkorja in izoglukoze v Evropi v obdobju 2013–2023

Leto	Sladkor (v 1.000 ton)	Letna stopnja rasti (v %)	Izoglukoza (v 1.000 ton)	Letna stopnja rasti (v %)
2013	29.403,696		650,4408	
2014	29.141,951	-0,89	631,72532	-2,88
2015	29.150,905	0,03	628,97278	-0,44
2016	28.663,552	-1,67	621,77903	-1,14
2017	28.682,294	0,07	9.46,91139	52,29
2018	28.908,432	0,79	1.147,7536	21,21
2019	28.988,755	0,28	1.345,1641	17,20
2020	29.077,757	0,31	1.545,1445	14,87
2021	29.052,828	-0,09	1.745,4593	12,96
2022	28.906,079	-0,51	1.963,8029	12,51
2023	28.835,438	-0,24	2.171,2237	10,56

Vir: OECD, 2015b.

Tabela 17: Poraba sladkorja in izoglukoze v EU-28 v obdobju 2013–2023

Leto	Sladkor (v 1.000 ton)	Letna stopnja rasti (v %)	Izoglukoza (v 1.000 ton)	Letna stopnja rasti (v %)
2013	19.694,379		650,4408	
2014	19.448,875	-1,25	631,72532	-2,88
2015	19.456,207	0,04	628,97278	-0,44
2016	18.968,148	-2,51	621,77903	-1,14
2017	18.949,996	-0,10	946,91139	52,29
2018	19.095,321	0,77	1.147,7536	21,21
2019	19.085,583	-0,05	1.345,1641	17,20
2020	19.089,241	0,02	1.545,1445	14,87
2021	18.995,539	-0,49	1.745,4593	12,96
2022	18.817,739	-0,94	1.963,8029	12,51
2023	18.726,461	-0,49	2.171,2237	0,56

Vir: OECD, 2015b.

Tabela 18: Poraba sladkorja in izoglukoze v svetu v obdobju 2013–2023

Leto	Sladkor (v 1.000 ton)	Letna stopnja rasti (v %)	Izoglukoza (v 1.000 ton)	Letna stopnja rasti (v %)
2013	175.942,58		11.988,9045	
2014	179.564,24	2,06	12.380,375	3,27
2015	182.110,43	1,42	12.735,227	2,87
2016	185.009,69	1,59	12.804,715	0,55
2017	189.486,11	2,42	13.247,517	3,46
2018	193.203,13	1,96	13.511,162	1,99
2019	197.336,02	2,14	13.757,603	1,82
2020	201.302,28	2,01	14.135,97	2,75
2021	204.713,57	1,69	14.662,353	3,72
2022	207.896,21	1,55	15.166,181	3,44
2023	210.930,00	1,46	15.631,095	3,07

Vir: OECD, 2015b.

Tabela 19: Intervalna napoved gibanja proizvodnje belega sladkorja na trgu EU-28 v obdobju 2015–2024

Leto	Svetovna poraba (mio t)		EU28 poraba (mio t)	
	napoved	razpon (+/-7,5 %)	napoved	razpon (+/-7,5 %)
2015	181	167–195	19	18–20
2016	184	170-198	19	18-20
2017	188	174-202	19	18-20
2018	191	177-205	19	18-20
2019	195	180-210	19	18-20
2020	199	184-214	19	18-20
2021	202	187-217	19	18-20
2022	206	191-221	19	18-20
2023	210	194-226	19	18-20
2024	214	198-230	19	18-20

Opomba:

Intervalna ocena porabe sladkorja v EU-28 na osnovi +/-7,5 % odklona od napovedi OECD (2015a).

Vir: OECD, 2015a.

4 MOŽNOST TRŽENJA SLADKORJA V DOMAČIH IN TUJIH TRGOVSKIH MREŽAH S PRIMERJALNO ANALIZO CEN SLADKORJA POTENCIALNIH GLAVNIH KONKURENTOV

4.1 Analiza možnosti obsega prodaje v trgovskih mrežah, ki so prisotne na slovenskem trgu

Po sprostitvi sistema kvot bi se v Sloveniji ponovno pojavila možnost, da bi začeli pridelovati sladkorno peso in iz nje proizvajati sladkor. Možnost prodaje sladkorja potencialnega slovenskega proizvajalca smo analizirali z uporabo kvalitativne metode raziskovanja – z intervjujem. Metodo raziskovanja smo izbrali zaradi kompleksnosti raziskovalnega vprašanja, ki zahteva obravnavo več vidikov in dejavnikov ter poznavanje širšega okvira trgovanja. Poleg tega je eden od ciljev kvalitativnega raziskovanja tudi odkrivanje izzivov in priložnosti, ki jih v povezavi z raziskovalnim vprašanjem vidijo udeleženci v raziskavi in so lahko dobro izhodišče za iskanje konkretnih rešitev ali nadaljnje raziskovanje.

Prošnjo za sodelovanje pri raziskavi smo z elektronsko pošto dne 9. novembra 2015 poslali v trgovska podjetja Mercator, d. d., Spar, d. d., Engrotuš, d. o. o. in Hofer trgovina, d. o. o. Na prošnjo sta se pozitivno odzvali podjetji Mercator in Engrotuš. Za izvedbo intervjujev smo pripravili nestrukturiran vprašalnik, ki je vseboval vprašanja odprtega tipa, da bi lahko poglobljeno spoznali mnenje in pogled trgovskih podjetij na trženje slovenskega sladkorja. Intervjuje smo izvedli osebno (v živo) in na lokaciji podjetij. Za zmanjšanje potencialne pristranskosti pri interpretaciji odgovorov sta bila pri obeh intervjujih prisotna dva izmed avtorjev študije, ki sta neodvisno zapisovala odgovore intervjuvancev. Povzetke intervjujev smo pripravili po primerjavi obeh zapisov odgovorov ter jih poslali v pregled in potrditev tudi obema intervjuvancema. Povzetki intervjujev so predstavljeni v točkah 4.1.1 in 4.1.2.

4.1.1 Intervju Mercator, d. d.

23. 11. 2015 smo opravili intervju s predstavnikom podjetja Mercator, d. d., g. mag. Igorjem Marošo (član uprave za področje trgovine v Sloveniji in neosnovne dejavnosti). V nadaljevanju navajamo povzetek ugotovitev.

Sladkor je 'commodity', zato je (maloprodajna) cena glavni dejavnik nakupne odločitve, vrednost blagovne znamke pa je zelo majhna. Promocijske akcije se za sladkor običajno ne delajo, na evropskem trgu obstaja nekaj velikih igralcev, ki diktirajo ceno, zato mora biti vsak dobavitelj predvsem stroškovno učinkovit in tudi sicer konkurenčen. Dobavitelj si mora zagotoviti tudi primerno donosnost, ki mu omogoča vsaj dolgoročni obstoj, če že ne rasti.

Potrošnika lahko navadimo na marsikaj, tudi na pomen slovenske kakovosti in porekla, vprašanje je, v kolikšnem času. Obstaja segment slovenskih potrošnikov, ki so pripravljeni plačati premijo za slovenske produkte predvsem pri svežih produktih, kot sta npr. zelenjava in meso. Ocene kažejo, da je takšnih potrošnikov približno 10–15 % in ti so pripravljeni plačati premijo v višini 10–15 % cene. Vprašanje je, ali je to dovolj. Če upoštevamo, da je groba ocena drobnoprodajnega trga sladkorja v Sloveniji 25.000 ton letno, to pomeni, da bi slovenski proizvajalec lahko prodal okoli 2.500 ton sladkorja letno po ceni z 10–15-odstotno premijo zaradi slovenskega porekla.

Diferenciacija sladkorja samo na podlagi porekla je vprašljiva, saj je edini argument zanj v slogu 'podpiram lokalno'. Uspešnejša bi bila diferenciacija, ki ima za sabo drugačen argument (zgodbu), ki pa mora biti podprta z ustreznimi trženjskimi prijemi (od embalaže do komuniciranja s potrošniki). Uspešna primera diferenciacije osnovnih živil sta npr. znamki Piranske soline in paradižniki Lušt. V obeh primerih sta imela produkta dodatne argumente (poleg porekla), da sta se lahko diferencirala od drugih soli in paradižnikov na trgu. Piranska sol je tako imela v ozadju tradicionalen način pridelave, ki izumira, naravni park, solni cvet kot že poznani in priznani produkt višje kakovosti ter finančno podporo podjetja Mobitel za izgradnjo blagovne znamke. Paradižniki Lušt imajo zaradi manjše transportne razdalje boljši okus in lepši videz na policah kot nizozemski paradižniki. Pri slovenskem sladkorju je vprašanje, ali

sploh lahko najdemo dodatne argumente (poleg lokalnega porekla), ki bi omogočili izgradnjo blagovne znamke. Možen argument bi bil morda lahko bio oz. ekološko pridelan sladkor, vendar so prodane količine na slovenskem trgu premajhne, da bi omogočile stroškovno učinkovito proizvodnjo. V tem primeru bi bila verjetno smiselna povezava z drugimi bio-/ekopridelovalci hrane ali pijače.

4.1.2 Intervju Engrotuš, d. o. o.

13. novembra 2015 smo opravili razgovor s predstavnikom podjetja Engrotuš, d. o. o., g. Matejem Denovnikom (direktor nabave in logistike). V nadaljevanju navajamo povzetek ugotovitev.

Obstajajo trije grosisti, ki sladkor proizvajajo in pakirajo ter prodajajo trgovskim verigam in proizvajalcem hrane in pijače: Nordzucker, Agragold (Agrana Group) in Südzucker. Na Hrvaškem obstaja podjetje Viro, tvornica šečera, d. d., iz Virovitice, ki večino proizvodnje proda enemu od velikih grosistov in oskrbuje hrvaška prehrabna podjetja Podravka, Cedevisa, Kraš in Konzum. V zadnjem času prodaja sladkor tudi pod svojo lastno blagovno znamko 'Viro šečer'. V trgovski verigi Tuš bi prodajali tudi sladkor slovenskega proizvajalca, saj se od ostalih verig poskušajo diferencirati ravno po večji ponudbi blaga slovenskega izvora.

Sladkor je generičen produkt in povpraševanje po njem je neelastično, vendar obstaja segment kupcev, ki bi bili pripravljeni kupiti takšen sladkor, ker je slovenskega porekla. Diferenciacija sladkorja bi morala biti v tem primeru podprta s širšo kampanjo v podporo lokalnemu, slovenskemu izvoru blaga.

Sladkor se kupuje vnaprej po svetovnih cenah, zato igrata pri izbiri dobaviteljev glavno vlogo cena in tudi kakovost logistične oskrbe. Novoustanovljeni slovenski proizvajalec bi moral ali doseči takšno stroškovno učinkovitost, ki bi mu omogočala obstoj pri cenah na ravni borzne cene, ali pa poiskati neki argument oz. zgodbo, ki bi mu omogočila premijo. Pri sladkorju je slednja vprašljiva.

4.1.3 Ugotovitve iz intervjujev

Zapiske in povzetke obeh intervjujev sta dva izmed avtorjev študije neodvisno analizirala in kodirala na podlagi zbranih informacij. Rezultate obeh smo primerjali in združili v enoten nabor. Iz obeh intervjujev lahko povzamemo naslednje ugotovitve.

- Sladkor je večinoma generično blago, ki ga trgovci kupujejo po najugodnejši (svetovni) ceni. Glede na pričakovanja, da bodo cene na evropskem trgu po ukinitvi kvot bolj konvergirale k svetovni ceni sladkorja kot doslej, lahko sklepamo, da trgovci svojega obnašanja glede tega ne bodo bistveno spremenili. 'Slovenski sladkor' bo zanimiv za trgovce, če bo njegova cena okvirno na ravni svetovne cene.
- Možnost diferenciacije produkta na podlagi blagovne znamke in velikost premije, ki jo lahko proizvajalec zaračuna na tej podlagi, sta minimalni. Pri oceni smiselnosti investicije v izgradnjo blagovne znamke je zato pomembno ugotoviti, kakšen je dodaten količinski obseg prodaje, ki ga je možno ustvariti na podlagi blagovne znamke.
- Na trgu obstaja manjši segment kupcev, ki so pripravljeni plačati 10–15-odstotno premijo za slovenske produkte. Glede na prejšnjo ugotovitev je treba pretehtati, ali je ta segment kupcev dovolj velik z vidika obsega prodaje, da bi bila investicija v izgradnjo blagovne znamke (na podlagi porekla) ekonomsko upravičena.
- Sladkor, ki se diferencira samo glede porekla ('slovenski sladkor'), verjetno ne bo prepričal kupcev, potrebni so dodatni argumenti (zgodba) za izgradnjo blagovne znamke. Za razliko od uspešnih primerov izgradnje blagovne znamke pri osnovnih živilih je pri sladkorju dodatne načine diferenciacije v očeh končnih potrošnikov težko iskati tudi zaradi njegovih škodljivih učinkov na zdravje.
- Če sladkor slovenskega proizvajalca nima dodatnih argumentov (zgodbe), na podlagi katerih bi bilo možno povečati prodajno ceno, je treba doseči stroškovno učinkovitost, ki zagotavlja poslovanje in obstoj pri svetovni borzni ceni sladkorja. Druga možnost je ponudba superiorne logistične oskrbe.
- Koristne so študije primerov Piranske soline, Lušt in Viro, tvornica šečera.

4.1.4 Vpliv odprave kvot na poslovanje podjetja Viro, tvornica šečera, d. d.

Podjetje Viro, tvornica šečera, d. d., je bilo v intervjujih izpostavljeno kot primer proizvajalca sladkorja, ki deluje pod podobnimi pogoji, kot bi veljali za potencialnega slovenskega proizvajalca. Preverili smo finančno situacijo podjetja Viro, tvornica šečera, d. d., ki kotira na zagrebški borzi. Do leta 2014 je podjetje poslovalo z dobičkom, v letu 2014 pa je kljub povečanju celotne prodaje za slabih 40 % poslovalo z izgubo. Podjetje v letnem poročilu (2014) navaja, da je osnovni razlog za izgubo 35 % manjša prodaja na domačem trgu, do katere je prišlo zaradi večje ponudbe sladkorja iz držav EU po znatno nižjih cenah in stalnega padanja cen sladkorja na trgu EU v tem letu. Podjetju je zmanjšanje prodaje na domačem trgu uspelo deloma nadoknaditi z večjo prodajo v tujino (za dobrih 200 %). V letu 2015 je podjetje sicer ponovno poslovalo z izgubo, ki pa je bila približno desetkrat manjša kot v letu 2014, poleg tega je bil dobiček iz poslovanja v tem letu pozitiven. Razlog za boljše poslovanje je bilo veliko povečanje prodaje (78 %) na račun storitev predelave sladkorne pese v tujini (države EU) in s tem povezanih transakcij (Viro, d. d., Letno poročilo 2015).

Iz letnega poročila za leto 2015 je razvidno, da se podjetje intenzivno pripravlja na obdobje po ukinitvi kvot s povečano investicijsko dejavnostjo, ki jo financira predvsem z zadolževanjem pri bankah, računa pa tudi na sredstva programa EAFRD (European Agricultural Fund for Rural Development). Predviden je tako povečan obseg dogovorov za pridelavo sladkorne pese kot tudi večji obseg predelave sladkornega trsa. Sklepamo lahko, da podjetje ocenjuje, da lahko dovolj konkurenčno posluje v razmerah svetovne cene sladkorja, če bo izboljšalo energetske učinkovitost ter povečalo kapacitete in s tem možnosti za ekonomije obsega. Možni scenariji v prihodnje zato najverjetneje vključujejo tako širitev podjetja Viro prek prevzemov v regiji kot tudi prevzem samega podjetja s strani večjega konkurenta.

4.2 Primerjalna analiza maloprodajnih cen sladkorja v trgovskih mrežah, ki so prisotne na slovenskem trgu

Primerjali smo maloprodajne cene sladkorja v treh trgovskih mrežah, ki so prisotne na slovenskem trgu: Mercator, Spar in Tuš (tabela 20). Primerjava cen se nanaša na november 2015. V analizo smo vključili tiste vrste sladkorja, ki so bile prisotne pri vsaj dveh trgovskih mrežah. Tako na primer nismo vključili proizvoda 'Diamant' (beli sladkor; cena je 1,13 EUR za kg), ki ga pakirajo v Pfeifer & Langen iz Ormoža, v času naše analize pa so ga prodajali le v Mercatorju. Prav tako bi opozorili, da Tuš tudi ponuja bio rjavi (trsni) sladkor (La Bio Idea; cena je 3,85 EUR za kg), vendar ne pod trgovsko znamko kot Mercator in Spar.

Tabela 20: Primerjava maloprodajnih cen (v EUR za kg) različnih vrst sladkorja v izbranih trgovskih mrežah v Sloveniji (stanje: november 2015)

Vrsta sladkorja	Mercator	Spar	Tuš
Trgovska znamka beli sladkor	0,89 ^a	0,89 ^b	0,89
	1,09	1,09	
Trgovska znamka rjavi (trsni) sladkor	2,50	1,78 ^b	2,90
		2,50	
Trgovska znamka bio trsni	3,18	3,38 ^c	-
Aragold, beli sladkor	1,13	1,13	1,09
Aragold, beli sladkor v kockah	-	2,10	2,18
Wiener zucker, beli sladkor v kockah	2,29	2,14	2,22
Aragold demerara	2,79	2,23	2,24
Billington demerara	3,94	3,79	3,94
Wiener Zucker, rjavi sladkor (karamelizirani)	-	3,56	3,68
Sun Sugar, rjavi sladkor	3,68	-	3,58

Opombe: ^a Generika, ^b S-Budget, ^c NaturPur.

Kot vidimo, ni velikih odstopanj med MPC sladkorja istih blagovnih znamk v izbranih trgovskih mrežah. Pričakovano je najcenejši sladkor, ki se prodaja pod trgovsko blagovno znamko. Trenutno beli sladkor trgovske znamke proizvaja oz. pakira podjetje Pfeifer & Langen iz Ormoža za Mercator, za Spar in Tuš pa pakirajo beli sladkor na Madžarskem.

SKLEP

Junija 2013 je bil sprejet politični dogovor o reformi skupne kmetijske politike EU. Dogovor je vključeval podaljšanje obstoječih tržnih mehanizmov za sladkor do 30. 9. 2017 in odpravo kvot na sladkor in izogluozo ter minimalnih cen sladkorne pese po tem obdobju. Omenjeni dogovor bo vplival na trg sladkorja, zato smo v monografiji proučevali potencialne spremembe na trgu sladkorja po sprostitvi kvot v letu 2017. S tem smo prispevali k razumevanju vplivov, ki jih bo institucionalna reforma povzročila na evropskem trgu sladkorja. Z identifikacijo možnih scenarijev želimo vplivati na sprejemanje dobrih odločitev različnih interesnih skupin (na primer proizvajalcev, potrošnikov, oblikovalcev ekonomske politike), na katere bo učinkovala reforma.

S pomočjo izvedenih analiz smo odgovorili na raziskovalni vprašanje, ali bo institucionalna reforma leta 2017 pomembno vplivala na evropski trg sladkorja ter kakšne učinke reforme na trgu sladkorja lahko pričakujemo po letu 2017. V monografiji smo najprej analizirali trenutno stanje na trgu sladkorja, s poudarkom na stanju v Evropski uniji in Sloveniji. Identificirali smo dejavnike ponudbe in povpraševanja ter prikazali razvoj regulatornih sprememb na trgu sladkorja v preteklih letih. Analizirali smo pričakovane spremembe na trgu sladkorja po ukinitvi proizvodnih kvot v EU (30. 9. 2017).

Monografija je sestavljena iz štirih vsebinskih poglavij. V prvem poglavju opredelimo trg sladkorja. Najprej predstavimo organiziranost trga sladkorja z evropskega in slovenskega vidika. Izpostavimo razvoj sladkorne politike v okviru skupne kmetijske politike EU, trenutne ukrepe, ki se izvajajo na trgu sladkorja v EU, in opišemo značilnosti reforme trga sladkorja v letu 2017. Sledi predstavitev organiziranosti trga sladkorja z globalne perspektive, kjer izpostavimo pravila Svetovne trgovinske organizacije, ki veljajo na tem področju. Nadalje analiziramo vrsto trga in obliko konkurence na evropskem trgu sladkorja, kjer ločimo predstavitev trenutnega stanja in pričakovanega stanja po ukinitvi kvotnega režima (po 30. 9. 2017). Prvo poglavje zaključimo s predstavitvijo EU in Slovenije na globalnem trgu sladkorja.

V drugem poglavju analiziramo trende gibanja cen sladkorja na svetovni ravni in v EU do leta 2024. Najprej se osredotočimo na analizo gibanja cen sladkorja v preteklih letih, kjer posebej izpostavimo primerjavo gibanja evropske in svetovne cene sladkorja. Nadalje identificiramo dejavnike, ki vplivajo na gibanje cene sladkorja. Ločeno predstavimo vpliv institucionalnih dejavnikov, vpliv alternativne uporabe sladkorne pese in trsa ter vpliv substitutov sladkorja na trgu sladil. Poglavje zaključimo z oceno gibanja cen sladkorja do leta 2024. V tem delu vključimo projekcije oz. simulacije sprememb na evropskem trgu sladkorja po ukinitvi kvot, simulacije sprememb na globalnem trgu sladkorja ter analiziramo scenarije možnega gibanja cen v prihodnjih letih.

V tretjem poglavju analiziramo trende proizvodnje in porabe sladkorja do leta 2024. Najprej identificiramo dejavnike ponudbe sladkorja. Tu se osredotočimo na vplive zalog, cene sladkorja, površin za gojenje sladkornega trsa in sladkorne pese, hektarskega donosa za sladkorni trs in sladkorno peso, proizvodnje surovega sladkorja, potrošnje sladkorja ter političnih dejavnikov. Nadalje ocenimo gibanje proizvodnje sladkorja do leta 2024, identificiramo dejavnike povpraševanja po sladkorju ter ocenimo gibanje porabe sladkorja do leta 2024.

Glede na to, da bi po odpravi proizvodnih kvot lahko ponovno oživili proizvodnjo sladkorne pese in sladkorja v državah članicah EU, kjer je bila proizvodnja po reformi iz leta 2006 ukinjena, smo v četrtem poglavju analizirali možnosti trženja 'slovenskega' sladkorja (pod predpostavko, da bi ga spet začeli proizvajati) v domačih in tujih trgovskih mrežah s primerjalno analizo cen sladkorja potencialnih glavnih konkurentov.

Glavne pričakovane spremembe po odpravi kvot in sprostitvi cen so naslednje:

- proizvodnja sladkorne pese in belega sladkorja bo narasla;
- celotna proizvodnja etanola se ne bo bistveno spremenila, vendar se bo relativno zmanjšala pomembnost sladkorja kot surovine za pridelavo etanola;
- zelo se bo zmanjšal uvoz surovega sladkorja iz tretjih držav z visokimi stroški;
- uvoz surovega sladkorja iz Brazilije, ki velja za proizvajalca sladkorja z nizkimi stroški, se bo le malenkostno znižal;
- izvoz sladkorja iz EU se bo zmanjšal;
- potrošnja sladkorja na osebo se bo v EU le malenkostno povečala, čeprav bo cena sladkorne pese za predelavo za sladkor za osebno rabo padla;
- prišlo bo do zelo majhnega pozitivnega vpliva na blaginjo.

Poleg tega pričakujemo, da bo raven proizvodnje sladkorja v Evropski uniji občutljivejša na gibanje svetovnih cen sladkorja. To pomeni, da bodo višje svetovne cene sladkorja zmanjšale privlačnost uvoza sladkorja in povzročile višjo proizvodnjo domačega (EU) sladkorja. Vpliv je lahko še obsežnejši, saj bi bili v tem primeru proizvajalci iz EU spodbujeni, da povečajo proizvodnjo namenjeno izvozu. Velja tudi obratno: nižje svetovne cene sladkorja bi povečale privlačnost uvoza sladkorja in povzročile nižjo proizvodnjo domačega (EU) sladkorja.

Napovedi kažejo, da naj bi stroški proizvodnje sladkorja v EU še naprej padali (zaradi vse učinkovitejše proizvodnje kot rezultat reforme iz leta 2006 in zaradi večjih hektarskih donosov). Tako bi proizvodni stroški ostajali pod ravno uvozne paritetne cene za surovi sladkor po preferencialnih dogovorih (vključujoč ekonomske partnerske sporazume – EPA, sheme Vse razen orožja – EBA in CXL-carine v višini 98 EUR/tono). EU bi tako izgubila trenutni status ene največjih uvoznic sladkorja. Na spremembe morajo biti pozorne tudi države iz skupine najmanj razvitih držav (LDC) in afriških, karibskih in pacifiških držav (ACP), saj se bo njihov izvoz v EU zmanjšal, kljub temu da bodo te države še vedno uživale status brezcarinskega dostopa na trge EU. V teh državah

morajo pozorno spremljati nove investicije v panogi proizvodnje sladkorja, saj bodo presežne količine sladkorja (na račun manjšega uvoza EU) morali nameniti regionalnemu in svetovnemu trgu.

Iz opravljene kvalitativne raziskave sledi, da so možnosti trženja 'slovenskega' sladkorja omejene. Sladkor, ki se diferencira samo glede porekla ('slovenski sladkor'), verjetno ne bo prepričal kupcev, potrebni so dodatni argumenti za izgradnjo blagovne znamke. Če sladkor slovenskega proizvajalca nima dodatnih argumentov (zgodbe), na podlagi katerih bi bilo možno povečati prodajno ceno, je treba doseči stroškovno učinkovitost, ki zagotavlja poslovanje in obstoj pri svetovni borzni ceni sladkorja. Druga možnost je ponudba superiorne logistične oskrbe. Tudi iz primera hrvaškega podjetja Viro lahko sklepamo, da bi potencialni novi slovenski proizvajalec sladkorja lahko dovolj konkurenčno posloval v razmerah svetovne cene sladkorja samo ob veliki energetske učinkovitosti in kapacitetah, ki omogočajo ekonomije obsega. Oboje kaže na to, da lahko v prihodnje pričakujemo predvsem konsolidacijo trga proizvodnje sladkorja prek združevanja in prevzemov podjetij, ne pa prek vstopov novih proizvajalcev.

LITERATURA IN VIRI

Balat, M., & Balat, H. (2009). Recent trends in global production and utilization of bio-ethanol fuel. *Applied Energy*, 86(11), 2273–2282.

Burrell A., M. Himics, B. Van Doorslaer, P. Ciaian, S. Shrestha (2014). *EU sugar policy: A sweet transition after 2015?* European Commission, Joint Research Centre, EUR 26530 EN. Luxembourg, Publications Office of the European Union.

CTA (2010): Executive brief: Update on Sugar: trade issues for ACP countries. [<https://www.tcd.ie/iiis/policycoherence/eu-agricultural-policy-reform/sugar-case-study.php>]

Čermák, P., 2009: *Trh s cukrem ve světě. Listy cukrovarnické a řepařské*, 125(11), 302–305.

Elobeid, A. (2009). How Would a Trade Deal on Sugar Affect Exporting and Importing Countries?. *International Centre for Trade and Sustainable Development Issue Paper*, 24. International Centre for Trade and Sustainable Development, Geneva, Switzerland.

Eurostat (2015, 2017): EU trade database Comext.
<http://epp.eurostat.ec.europa.eu/newxtweb/>, najdeno oktobra 2015 in marca 2017.

Evropska komisija (2014): Prospects for EU agricultural markets and income 2014-2024. Directorate-General for Agriculture and Rural Development, European Commission, Brussels. [http://ec.europa.eu/agriculture/markets-and-prices/medium-term-outlook/2014/fullrep_en.pdf]

Evropska komisija (2015a): Sugar Market situation, AGRI C 4, Committee for the Common Organisation of Agricultural Markets, 26 November 2015. [http://ec.europa.eu/agriculture/sugar/presentations/market-situation_en.pdf]

Evropska komisija (2015b): Agriculture and rural development, http://ec.europa.eu/agriculture/sugar/index_en.htm, najdeno novembra 2015.

F.O. Licht (2014). The EU sugar market post 2017. *World sugar and ethanol outlook 2014*, 16–20.

F.O. Licht (2015a). First estimate of the world sugar balance 2014/15. *International Sugar Journal: ISJ's World Sugar Outlook 2015*, 6–15.

F.O.Licht (2015b). F.O. Licht Sugar and Ethanol Markets Outlook to 2025. <http://foodchemicalnews promo.agra-net.com/files/2015/07/FOL-Sugar-and-Ethanol-Markets-Outlook-to-2025-SUMMARY.pdf>, najdeno november 2015.

Frandsen, S. E., Jensen, H. G., Yu, W., & Walter-Jørgensen, A. (2003). Reform of EU sugar policy: price cuts versus quota reductions. *European Review of Agricultural Economics*, 30(1), 1–26.

Investopedia (2015): Commodities: Sugar, <http://www.investopedia.com/university/commodities/commodities20.asp>, najdeno novembra 2015.

ISO (2014). The EU sugar market post 2017, MECAS(14)05. [[http://www.isosugar.org/Members%20documents/2014%20Docs/MECAS\(14\)05%20-%20The%20EU%20Sugar%20Market%20Post%202017%20-%20English.pdf](http://www.isosugar.org/Members%20documents/2014%20Docs/MECAS(14)05%20-%20The%20EU%20Sugar%20Market%20Post%202017%20-%20English.pdf)]

Kumar Chauhan, M., Sachin Chaudhary, V., & Suneel Kumar, S. (2011). Life cycle assessment of sugar industry: A review. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 15, 3445–3453.

Letno poročilo podjetja Viro, tvornica šečera za leto 2014. [http://www.secerana.hr/UserDocsImages/GODIŠNJA%20FINANCIJSKA%20ZVJEŠĆA%202014_HR.pdf], najdeno november 2016]

Letno poročilo podjetja Viro, tvornica šečera za leto 2015. [http://www.secerana.hr/UserDocsImages/Financijska%20izvje%C5%A1%C4%87a%20za%204Q%202015_HR.pdf, najdeno april 2017]

Martinelli, L. A., & Filoso, S. (2008). Expansion of sugarcane ethanol production in Brazil: Environmental and social challenges. *Ecological Applications*, 18(4), 885–898.

Nolte, S. (2008). The future of the world sugar market—A spatial price equilibrium analysis. In *Contributed paper at the EAAE Seminar „Modelling Agricultural and Rural Development Policies” in Seville. January 2008*.

Nolte, S., Grethe, H., Buysse, J., Van der Straeten, B., Claeys, D., Lauwers, L., & van Huylenbroeck, G. (2010). Modelling preferential sugar imports of the EU: a spatial price equilibrium analysis. *European Review of Agricultural Economics*, 37(2), 165–186.

Nyberg, J. (2009). Sugar International Market Profile: Background Paper for the Competitive Commercial Agriculture in Sub-Saharan Africa (CCAA) Study. *Washington DC: World Bank*, 8, 257994-1215457178567.

OECD/Food and Agriculture Organization of the United Nations (2015a), *OECD-FAO Agricultural Outlook 2015*, OECD Publishing, Paris. [<http://www.fao.org/3/a-i4738e.pdf>]

OECD (2015b). *OECD-FAO Agricultural Outlook 2014-2023*. <http://stats.oecd.org/viewhtml.aspx?QueryId=58656&vh=0000&vf=0&l&il=&lang=en>, najdeno v novembru 2015.

OECD (2015c). *OECD - Napoved za področje kmetijstva OECD in FAO 2015*. http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/agr_outlook-2015-sum-sl.pdf?expires=1449820839&id=id&accname=guest&checksum=870A33C6B938A1D6E45E428B0B8005A8, najdeno november 2015.

Pop, L.N., Rovinaru, M., & Rovinaru, F. (2013). The challenges of sugar market: an assessment from the price volatility perspective and its implications for Romania. *Procedia Economics and Finance*, 5, 605–614.

Reinbergr, O. (2011). Aktuální stav cukrovarnického a lihovarnického průmyslu v poreformním období (Current State of the Czech Sugar and Ethanol Industry in the Post Reform Period). *Listy cukrovarnické a řepařské*, 127(5/6), 159–164.

Ribera, M.-C., De Imana, O. R., Lund, D., Perrin, C., & Pagani, P. (2011). Evropský cukrovarnický průmysl a CEFS (The European Sugar Sector and the CEFS). *Listy cukrovarnické a řepařské*, 127(9/10), 316–320.

Rocha, L. B. (2015). The EU sugar market post 2017. *International Sugar Journal*, ISJ's World Sugar Outlook 2015.

Rumánková, L., & Smutka, L. (2013). Global sugar market – the analysis of factors influencing supply and demand. *Acta Universitatis Agriculturae Et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 61(2), 463–471.

Smrčka, L., Honig, V., & Hromadko, J. (2012). Kde je budoucnost cukrovarnictví v České republice (Where is the Future of Sugar Industry in the Czech Republic). *Listy cukrovarnické a řepařské*, 128(5/6), 193–198.

SURS (2015). Bilanca proizvodnje in porabe belega sladkorja (1000t). [http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1563505S&ti=Bilanca+proizvodnje+in+porabe+sladkorja+\(1000t\),+koledarsko+leto,+Slovenija,+letno&path=../Database/Okolje/15_kmetijstvo_ribistvo/12_prehranske_bilance/02_15635_koled_bilance/&lang=2](http://pxweb.stat.si/pxweb/Dialog/varval.asp?ma=1563505S&ti=Bilanca+proizvodnje+in+porabe+sladkorja+(1000t),+koledarsko+leto,+Slovenija,+letno&path=../Database/Okolje/15_kmetijstvo_ribistvo/12_prehranske_bilance/02_15635_koled_bilance/&lang=2), najdeno november 2015.

Svetovna trgovinska organizacija (2015): Unofficial guide to the 6 December 2008 'revised draft modalities', https://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/ag_modals_dec08_e.htm, najdeno novembra 2015.

Uradni list Evropske unije (L347/671): UREDBA (EU) št. 1308/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 17. decembra 2013 o vzpostavitvi skupne ureditve trgov kmetijskih proizvodov in razveljavitvi uredb Sveta (EGS) št. 922/72, (EGS) št. 234/79, (ES) št. 1037/2001 in (ES) št. 1234/2007; [<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1308&from=en>].

USDA (2012). *New York Board of Trade* [on-line]. [cit. 11/07/2012], najdeno: <http://www.ers.usda.gov/Briefing/Sugar/Data.htm>.

World Bank (2015). *Commodity Price Data (The Pink Sheet)*, 2. julij 2015.

Monografija je bila pripravljena kot nadaljevanje študije, ki jo je financiralo Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije.

PRILOGA 1: Seznam uporabljenih kratic

Kratika	Pomen
ACP države	Afriške, Karibske in Pacifiške države (angl. African, Caribbean, Pacific countries)
CMO	Skupna ureditev trgov kmetijskih proizvodov (angl. CMO – Common Market Organisation)
CMO za sladkor	Skupna ureditev trga za sladkor (angl. CMO for Sugar – Common Market Organisation for Sugar)
DČ	Država članica
EBA	Vse razen orožja (angl. Everything but Arms)
EGS	Evropska gospodarska skupnost
EPA	Ekonomski partnerski sporazum (angl. Economic Partnership Agreement)
EK	Evropska komisija
EU	Evropska unija
FAO	Organizacija za prehrano in kmetijstvo pri Organizaciji združenih narodov (angl. Food and Agriculture Organization of the United Nations)
FOB	Franko na ladijski krov v označeni natovorni luki (angl. Free on Board)
HFCS	Izoglukoza (angl. High Fructose Corn Syrup)
ISO	Mednarodna organizacija za sladkor (angl. International Sugar Organization)
LDC	Najmanj razvite države (angl. Least Developed Countries)
MFN carine	Konvencionalne carine (angl. Most-Favoured Nation duties)
MPC	Maloprodajna cena
OECD	Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (angl. Organisation for Economic Co-operation and Development)
SKP	Skupna kmetijska politika (angl. CAP - Common Agricultural Policy)
STO	Svetovna trgovinska organizacija
SZTP	Skupna zunanjetrgovinska politika
TRQ	Tarifna kvota (angl. Tariff-rate quota)
WB	Svetovna banka (angl. World Bank)